รูปที่ 32 นายบุญตัน วงศ์กะเหรี่ยง

ผู้ให้ข้อมูล	**34) นายบุญตัน วงศ์กะเหรี่ยง (อายุ 51 ปี เกิดปี พ.ศ. 2502)**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายกึกก้อง หาญจับพาล**
วันที่	**1 มิถุนายน พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 6 หมู่ที่ 5 บ้านเมืองแพม ตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ	**ผู้ช่วยผู้ใหญ่เมืองแพม และเป็นลูกชายของพ่อเฒ่ากะเดอ วงศ์กะเหรี่ยง ผู้นำตั้งบ้านเมืองแพม**
ผู้เรียบเรียง	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-PP041, PPK-HIST-PP042, PPK-HIST-PP043**

PPK-HIST-PP041

ลุงบุญตันเกิดที่บ้านเมืองแพม อายุ 51 ปี ตอนที่เกิดได้เกิดบ้านเก่า เรียกว่า “หัวน้ำแพม” ต่อมาเมื่ออายุ 5-6 ปี (พ.ศ.2507-08) ได้ย้ายลงมาอยู่ที่นี่ โดยพ่อเฒ่ากะเดอ (พ่อ) เป็นผู้นำย้ายหมู่บ้าน ตอนมาครั้งแรกมี 7 หลังคา ทั้งหมดเป็นญาติของพ่อเฒ่ากะเดอทั้งหมดเลย เดิมพ่อเฒ่ากะเดอมาจากห้วยปูลิง ส่วนมากอยู่บ้านปุ่งฝาด เดี๋ยวนี้เราก็ยังมีญาติอยู่ที่ปุ่งฝาด ตอนที่พ่อเฒ่ากะเดออยู่ที่ห้วยปุ่งฝาด ตัวเองยังไม่ได้เกิด พ่อไม่ได้เล่าว่าอยู่ตรงไหนมาก่อน จำความได้ก็ตอนอยู่ที่หัวน้ำแพม บ้านหลังแรกๆ ที่พ่อเฒ่ากะเดอนำมาอยู่ อยู่ที่ใกล้ๆ โบสถ์คริสต์แล้วขยายมาด้านโรงเรียนเมื่อประมาณยี่สิบกว่าปีที่ผ่านมา

นอกจากบ้านห้วยปูลิงแล้ว ยังมีปกาเกอะญอจากบ้านแม่ยาง เวียงแหง ทางเวียงแหงสายพ่อเฒ่าเก๊าะพะ ตอนนี้ย้ายไปที่อื่นแล้ว แต่ลูกแกยังอยู่ ส่วนผู้นำที่ย้ายมาจากแม่ยางคือ พ่อเฒ่าพะโถ่คา (พ่อของกำนัน) แล้วก็มีมาจากที่อื่น อย่างบ้านแม่อุมอง จากบ้านวัดจันก็มีบ้างเข้ามาทีหลัง เป็นสายของลูกสะใภ้พ่อหลวงเจ่พอ เป็นกลุ่มที่มาทีหลังสุด

พ่อเฒ่ากะเดอ เป็นพ่อหลวงคนแรกอย่างเป็นทางการ เมื่อก่อนตอนที่ไปประชุมแม่ฮ่องสอนต้องนอนกลางทาง 2 คืน สมัยนั้นไม่มีม้าต่าง ต้องเดินไปอย่างเดียว ส่วนมากเดินไปทางสบป่อง

ตอนเด็กๆ ได้ทันเข้าโรงเรียนอยู่เรียนถึง ป. 3 ต้องออกมาช่วยพ่อเฒ่าทำงาน พ่อเฒ่ากะเดอมีลูก 8 คน คือ คนที่หนึ่ง พะเข่ลือ หน่อมะ พะซี่พอ บุญตัน สุรศักดิ์ (เสียแล้ว) ประวัติ หน่อพา และจันดี (เสียแล้ว)

ตอนที่เลิกเรียนแล้วมาทำไร่ เป็นที่นา ที่นาเมื่อก่อนเป็นของชาวไทใหญ่ แล้วเข้ามาซื้อของไทใหญ่ ที่นาพ่อเฒ่ากะเดอผืนเก่า อยู่เลยถ้ำเจดีย์ ตรงที่นา เรียกว่าที่นาแถวห้วยน้ำแพม เป็นที่นาผืนเก่าของพ่อเฒ่ากะเดอ ซึ่งคนไทใหญ่เคยเป็นเจ้าของ ตอนพ่อย้ายลงมาไม่มีบ้านไทใหญ่แล้ว ตรงที่อยู่ปัจจุบันไม่ใช่ที่อยู่ของไทใหญ่ ลงมาบุกเบิกที่ทำกินใหม่ทั้งหมดคิดว่าน่าจะย้ายลงไปอยู่แม่ละนา อีกคนไปอยู่ใกล้ๆ แม่นาเติง

พ่อเฒ่ากะเดอไม่เคยเล่าเรื่องปู่ฮ้อยสามให้ฟัง และก็ไม่เคยได้ยินเรื่องนี้

ตอนผู้ช่วยหนุ่มๆ ทำนา ใส่ข้าว ปลูกงา หอม กระเทียม ไว้ขายมีคนขึ้นมาซื้อ พ่อค้ามาจากแถวเมืองปาย ที่นาของพ่อไม่ค่อยปลูกอะไรแล้วเพราะน้ำไม่พอ แต่ที่ใกล้ๆ น้ำ ว่าจะลงหอมกระเทียม

ตอนเด็กร้านทางสบป่องมีแล้วนิดหน่อย ส่วนใหญ่จะซื้อของที่ปายไม่ก็แม่ฮ่องสอน อย่างเดินไปปาย เดินทางลัดไปออกผามอน ไปออกที่กิ่วลมใช้เวลาทั้งวันแล้วไปนอนเมืองปายคืนหนึ่ง แล้วเช้าก็เดินกลับ ไปนอนที่บ้านลุงผ่าเป็นชาวไทใหญ่ แกเป็นเพื่อนของพ่อเฒ่ากะเดอ บ้านลุงผ่าอยู่แถวแม่นาเติงใน ตอนที่ผมเป็นเด็กอายุสักสิบปี ลุงผ่ากับลูกหาบสองสามคน หาบของ ขนม ปลาทู เข้ามาแลกกับพริกแห้งจากบ้านเมืองแพมเพราะช่วงนั้นในบ้านเราทำพริกแห้งเยอ ถ้าข้าวที่บ้านเมืองแพมบางปีไม่พอกินต้องขออนุเคราะห์จากทางราชการ หรือไม่ก็ไปซื้อที่เมืองปายและแม่ละนา

เมื่อก่อนจะหาเงินสดต้องไปรับจ้างมูเซอ ลีซอทำไร่ ส่วนใหญ่คนจากเมืองแพม ชอบไปรับจ้างทำไร่ข้าวที่บ้านแสนคำลือ เมื่อก่อนบ้านแสนคำลือปลูกฝิ่นกันเยอะ บ้านเมืองแพมไม่มีไร่ฝิ่น แต่ก็มีสูบบ้างเป็นส่วนน้อย เท่าที่รู้คนในบ้านเมืองแพมติดกันสักสามสี่คน ส่วนใหญ่ไปกินกับมูเซอแล้วก็ติดจากพวกนั้นมา

ตอนที่มีบ้านเมืองแพม บ้านแอลายังไม่มีมาทีหลัง ย้ายมาจากผามอน บ้านเก่าจริงๆ มีเมืองแพม แม่ละนา และสบป่อง หมู่มูเซอเก่าแก่มาจากบ้านแสนคำลือ ที่บ้านแม่อุมองส่วนใหญ่เป็นพี่เป็นน้องกันหมด บางคนก็ย้ายเข้ามาทางนี้บางคนก็อยู่ที่เดิม

ลุงบุญตันรู้จักพ่อเฒ่าหน่วยมูและพ่อเฒ่าส่า (จากบ้านแม่อุมอง) มีศักดิ์เป็นลุงของผู้ช่วยบุญตัน เป็นญาติกันหมด พ่อเฒ่าหน่วยมูอายุมากกว่าพ่อเฒ่ากะเดอ ประมาณสามสี่ปี

PPK-HIST-PP042

ปกาเกอะญอในปางมะผ้าส่วนใหญ่เป็นพี่น้องกันหมด ปกาเกอะญอบ้านแม่ปิงรู้จักกัน เป็นอาจารย์เข้ามาสอนศาสนาคริสต์ ศาสนาคริสต์เข้ามายี่สิบกว่าปีแล้ว คนที่มาสอนเป็นอาจารย์จากแม่ปิงชื่อ อาจารย์หม่าคา คำปกาเกอะญอ เรียกอาจารย์ว่าสล่า ตอนสล่าหม่าคาเข้ามา พ่อเฒ่ากะเดอก็เข้าเป็นคริสต์ ลุงบุญตันก็เข้าคริสต์ สาเหตุที่เข้าคริสต์มันเหนื่อยใจ อย่างเมื่อมีงานเลี้ยงเมือง พ่อเฒ่ากะเดอต้องเรียกเก็บเงินชาวบ้านคนละห้าบาทสิบบาท มันก็หนักใจ มันก็มีอยู่เท่านี้ พ่อเฒ่ากะเดอเลยตัดสินใจเข้าคริสต์ หลังจากนั้นหลานของพ่อเฒ่ากะเดอ ชื่อนายพะเนคา ขึ้นเป็นผู้นำแทน ปัจจุบันนี้พิธีเลี้ยงเมืองก็ยังคงมีอยู่

ตอนพ่อเฒ่ากะเดอ เข้าคริสต์อายุประมาณ 70 กว่าปี ตอนนั้นเข้าคริสต์มี 2 ครอบครัว คือ ครอบครัวพ่อเฒ่ากะเดอ และครอบครัวของพ่อตาแม่ตาผู้ช่วยบุญตัน ลูกชายของพ่อเฒ่ากะเดอมีสองคนที่ไม่เข้าคริสต์ ได้แก่ ลูกชายคนโตชื่อนายพะเข่ลือ และลูกสาวชื่อหน่อมะ

ตอนถือคริสต์ไม่กลัวก็แค่เปลี่ยนมานับถือพระเจ้าและมีน้ำใจ วันอาทิตย์ต้องเข้าโบสถ์ คนนำร้องคือนายณรงค์ เป็นญาติพี่น้องกัน (พ่อของผู้ช่วยบุญตันกับพ่อของณรงค์เป็นพี่น้องกัน) เราต้องจัดงานวันคริสต์มาสทุกปี บ้านเปียงหลวงอำเภอขุนยวมก็เป็นคริสต์ แต่คนละกลุ่มกันไม่รู้จัก ทางห้วยปูลิงก็เป็นคริสต์

พอถือคริสต์แล้ว งานเลี้ยงเมืองไม่ต้องทำ ที่บ้านไม่ได้มีการจัดงานมัดมือ แต่เราสามารถเข้าร่วมงานมัดมือได้ พอจัดงานคริสต์มาส คนอื่นก็เข้ามาร่วมได้เดี๋ยวนี้คนที่นับถือคริสต์มีแปดหลังคาเรือนแล้ว จำนวนประมาณ 50 กว่าคน โบสถ์คริสต์ที่ใช้เป็นโบสถ์เดิมที่ใช้มาตั้งแต่แรก โบสถ์หลังนี้คนในบ้านช่วยกันสร้าง

คนที่นับถือศาสนาคริสต์เวลาตายต้องฝังไม่เผา แต่คนอื่นที่ไม่ได้นับถือคริสต์จะฝังหรือเผาก็ได้แล้วแต่ความสบายใจของครอบครัวผู้ตาย

PPK-HIST-PP043

เรื่องของพิธีศพ ที่ป่าช้าจะมีไม้ไผ่ขัดไว้ที่หลุมเพื่อเป็นสัญลักษณ์ เวลาฝังศพต้องหันเท้าไปในป่า และหันหัวเข้าไปในหมู่บ้านมีความหมายว่าเขาจะเดินทางไปแล้ว

ทำไมต้องตั้งป่าช้าไว้ทางเหนือบ้านเมืองแพม ความจริงป่าช้าต้องตั้งทางล่างของหมู่บ้าน เราใช้มาตั้งแต่ตอนอยู่หัวน้ำแพมแล้ว ดังนั้นเมื่อย้ายลงมาอยู่ที่บ้านเมืองแพม เราก็ยังใช้ป่าช้าในตำแหน่งเดิม ป่าช้าเลยอยู่ทางด้านบนดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเวลาคนตายต้องอาบน้ำส้มป่อย คนที่อาบให้คือญาติพี่น้องและชาวบ้านก็เอาน้ำส้มป่อยไปดำหัว ก่อนที่เราจะเอาศพไปใส่ในกล่อง (โลงศพ) ต้องดำหัวผู้ตายด้วยน้ำส้มป่อย แล้วเอาไม้เกี๊ยะจุดไฟไล่ที่ด้านหน้าศพ เพื่อไล่ผีไม่ดี จากนั้นก็เอาใส่โลงศพและตั้งไว้ในบ้านสามวัน ส่วนเด็กเล็กๆ บางครั้งจะไว้เพียงแค่วันเดียวแล้วแต่พ่อแม่

เวลามีคนตายแล้วห้ามทำไร่ทำสวน เพราะจะได้อยู่ช่วยที่บ้านงานศพ ตอนกลางวันไปทำนาได้ แต่ตอนกลางคืนก็ต้องมาช่วยงานที่บ้าน เวลาฝังเสร็จก็ไปทำงานได้เลย

จาน ชาม หม้อที่ วางไว้บนหลุมศพ เป็นของอุทิศ ที่นำไปให้คนตาย ใครอยากให้อะไรก็เอาไปให้ไม่จำเป็นต้องเป็นของผู้ตาย แต่ของทุกชิ้นที่อุทิศให้ต้องทำให้เสีย แตกหัก

คนปกาเกอะญอ เชื่อว่าพอตายแล้ว เราก็อธิษฐานให้เขาไปอยู่ในที่ดี ซึ่งหมายถึงสวรรค์ ถ้าทำดีก็ไปอยู่ที่ดี ทำไม่ดีก็ไปอยู่ที่ไม่ดี

บนป่าช้า เราเห็นว่ามีของที่วางไว้บนหลุมศพส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งวางไว้กองรวมกัน ของใช้ที่กองรวมกันไว้ให้คนตายมาเลือกเอาไปเองคนเดียว

ตำแหน่งที่เผา เราใช้ที่เดียว ตั้งแต่ตอนอยู่บ้านเก่าแล้ว เราเผาไปทั้งโลงศพ แล้วก็เผาเสื้อผ้าไปด้วย ของใช้นั้นไม่ได้เผาด้วย กระดูกคนที่เผาก็จะทิ้งไว้ ตรงที่เผาใช้เผาที่เดียวกันเลย โดยจะก่อเป็นเชิงตะกอนโดยใช้ไม้ก่อ โดยเอาเสื้อผ้าคนตายเผาไปด้วย

ตอนฝังจะไม่เอาของฝังลงไปด้วย หลุมที่ใช้ฝังต้องลึกเมตรกว่า พื้นที่ป่าที่ใช้ฝังศพนั้น เราถือว่าเป็นป่าอนุรักษ์ด้วย ไม่ให้ตัดไม้ ปล่อยไว้เลย ชาวบ้านไม้ค่อยกล้าขึ้นไปที่ป่าช้า ตอนตายเขาจะมัดศพเหมือนๆ กับคนไทย แต่จะมัดตรงนิ้วโป้งมือและนิ้วโป้งเท้าและมัดตรงโลงศพ (กล่อง) สามตำแหน่ง คือ มัดตำแหน่งหัว มัดกลางตัว และตำแหน่งเท้า ใช้ฝ้ายมัดที่ละสามเส้น ใช้ฝ้ายสีแดง ดำ ขาว

เมื่อก่อนนี้ไม่มีโลงศพ เราก็ขุดเนื้อไม้ตรงกลางออก และปิดด้านบน หนักมาก แล้วก็มีใช้เสื่อห่อด้วยเป็นเสื่อไม้ไผ่ ตอนที่ใช้เสื่อห่อน่ากลัวไม่น่าดู และเอาด้ายสามสีมามัดอีกทีหนึ่ง ด้ายซื้อมาจากตลาด ก่อนที่จะแบกศพไปต้องมัดให้แน่น

ตอนแห่ศพไม่มีหมอผีนำไป การฝังไม่จำเป็นว่าญาติต้องฝังใกล้กัน เว้นแต่ผู้ตายได้บอกไว้ก่อนตาย เวลาขุดแล้วห้ามย้ายตำแหน่ง การฝังหรือเผานั้นไม่ต้องทำตามตระกูลก็ได้ แล้วแต่ความสะดวก ตามความเห็นของผู้ช่วยบุญตัน บอกว่าฝังสะดวกกว่าการเผาเพราะการเผาต้องหาไม้ฟืน ต้องรอเวลาเผา ช่วงเวลาที่เอาศพไปป่าช้าแล้วแต่ความสะดวกว่าพิธีที่บ้านจะเสร็จเมื่อไหร่

รูปที่ 33 นายพะเข่ลือ วงศ์กะเหรี่ยง

ผู้ให้ข้อมูล	**35) นายพะเข่ลือ วงศ์กะเหรี่ยง (อายุ 60 ปี เกิดปี พ.ศ. 2493)**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายกึกก้อง หาญจับพาล**
วันที่	**1 มิถุนายน พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเมืองแพม หมู่ที่ 5 ตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ	**ลูกชายคนโตของพ่อเฒ่ากะเดอ วงศ์กะเหรี่ยง**
ผู้เรียบเรียง	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-PP044**

พ่อเฒ่าเกิดที่บ้านผามอน ตอนที่ย้ายมาอยู่บ้านเมืองแพม เมื่ออายุได้ 6-7 ปี (พ.ศ. 2500) ไปอยู่ที่บ้านเก่าก่อนแล้วได้ย้ายลงมาอยู่ ตอนมาอยู่ที่บ้านใหม่อายุได้11-12 ปี (พ.ศ. 2505) ตอนที่ย้ายมาอยู่ที่เมืองแพมพ่อเฒ่ากะเดอเป็นผู้นำทางห้วยปูลิงเป็นสายของแม่ พ่อไปรับมาจากห้วยปูลิง ตอนที่ย้ายจากบ้านผามอนมาอยู่ที่บ้านเก่าเป็นญาติกันหมดเลย ตอนมาอยู่ที่บ้านเก่ามากันประมาณ 15-16 หลังคาเรือน ตอนแรกที่มาตั้งเมืองแพมไม่มีปกาเกอะญอจากที่อื่นเลย จากบ้านวัดจันก็ไม่มีแต่เรามีญาติอยู่ที่บ้านวัดจัน

คนเฒ่าคนแก่เคยบอกว่ามีไทใหญ่อยู่ ***"เมื่อก่อนทางนี้ เป็นบ้านเก่าไทใหญ่"*** อยู่ตรงฝั่งตะวันออกของบ้านทางที่ไปดูถ้ำเจดีย์ ตรงห้วยน้ำโป่ง ตอนมาอยู่ที่นี่ไม่มีไทใหญ่แล้วมีแต่กะเหรี่ยง ตอนมาทีแรกบ้านแอลายังไม่มีคนที่แอลาเป็นญาติกับแสนคำลือและผามอน

พ่อได้จบการศึกษาผู้ใหญ่ พ่อไม่ทันเรียนโรงเรียนบ้านเมืองแพม ตั้งโรงเรียนประมาณ พ.ศ. 2513 พ่อเรียนตอนโตแล้ว ตอนหนุ่มๆ พ่อทำไร่ทำสวน ปลูกพืชหมุนเวียนปลูกข้าว ข้าวโพด

ถ้าอยากจะซื้อของต้องไปซื้อที่แม่ฮ่องสอน เดินไปสองสามคืน จนกว่าจะถึงแม่ฮ่องสอน ตอนนั้นยังไม่มีรถวิ่ง อย่างไปปายต้องไปค้างคืนที่ด่านตรงกิ่วลม ตอนเดินไปไม่มีรองเท้า เท้าปอน (หนัก) หมดเลย

ตอนหนุ่มๆ พ่อเคยไปรับจ้างได้วันละ 5 บาทต่อวัน รับจ้างทำไร่ แผ้วถาง ให้กับคนในบ้าน คนบ้านเราไม่มีไปรับจ้างทำไร่ข้างนอก เพราะค่าตอบแทนน้อย

เคยเห็นคนจากเมืองปาย เอาเกลือมาแลกพริก และเอาพริกจากบ้านเมืองแพมไปขายข้างล่าง พ่อค้าจากปายที่เข้ามา เขาเอาลูกหาบมา ไม่มีวัวต่าง จ้างลูกหาบมาคนสองคน พ่อไม่เคยเห็นพ่อค้าวัวต่าง พ่อค้าที่หาบขึ้นมาส่วนใหญ่เป็นไทใหญ่ มาจากแม่นาเติง ไม่มีแข่ (จีนฮ่อ)..แข่เขาจะค้าระดับสูง เรื่องนี้ผมไม่เล่า (เรื่องยาเสพติด)

สมัยนั้นบ้านเมืองแพมไม่มีปลูกฝิ่นแต่มีคนสูบ พ่อก็เคยปลูกฝิ่น ติดฝิ่นต้องไปบำบัด คนเมืองแพมมีติดฝิ่นประมาณ 7-8 คน ทางบ้านแอลาก็มีปลูกฝิ่น

ตัวของพ่อเฒ่าพะเข่ลือ เป็นพี่ชายคนโต พ่อเฒ่ากะเดอมีลูก 8 คน เหลือ 6 คน พ่อเฒ่ากะเดอเมื่อก่อนเป็นพุทธ ต่อมาเปลี่ยนเป็นคริสต์ แต่พ่อเฒ่าเข่ลือไม่เปลี่ยนเป็นคริสต์ สาเหตุที่พ่อเฒ่ากะเดอเปลี่ยนเป็นคริสต์เพราะศาสนาเก่าภาระเยอะเลยเปลี่ยนเป็นคริสต์

พ่อเฒ่าพะเข่ลือ ไม่ได้เลี้ยงช้าง แต่มีคนในบ้านมีช้างมาใช้รับนักท่องเที่ยว

เคยได้ยินเรื่องทำไม้สัก เมื่อก่อนก็มีคนรับจ้างเป็นควาญช้างไปตัดไม้สักแถวแม่สะเรียง มีหัวหน้าคือขุนจันต๊ะ เป็นปกาเกอะญอไปเอาเมียเป็นพม่า คนในบ้านเมืองแพมที่ไปทำไม้ให้ขุนจันต๊ะ ชื่อพ่อเฒ่าส่าโหม่โร พ่อเฒ่าพะเหม่ยา (พ่อของพ่อหลวงเจ่พอ) สองคนนี้ทำงานเป็นควาญช้างให้กับขุนจันต๊ะ ได้เงินเดือนละ 30 บาท

โครงการไทย-เยอรมัน เข้ามาส่งเสริม ทำหลายอย่าง ทำแท็งก์น้ำ แต่พ่อไม่ค่อยได้สนใจและไม่ได้ช่วยหาตลาดให้กับชาวบ้าน

ตอนที่ตั้งบ้านเมืองแพม บ้านแอลายังไม่มี ตอนแรกเป็นบ้านสาขาของเมืองแพม ตอนหลังก็ได้แยกตั้งหมู่บ้าน มูเซอบ้านแอลา มาจากบ้านผามอน แสนคำลือ เป็นญาติๆ กันทั้งหมด

รูปที่ 34 นางศิริรัตน์ สิรินฤการ

ผู้ให้ข้อมูล	**36) นางศิริรัตน์ สิรินฤการ (อายุ 77 ปี เกิดปี พ.ศ. 2476)**
ผู้สัมภาษณ์	**นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายกึกก้อง หาญจับพาล**
วันที่	**6 มิถุนายน พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 2 หมู่ที่ 8 บ้านแม่หมูลีซอ ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ล่าม	**นางศรีนวล ฟอร์ด (อายุ 29 ปี)**
ผู้เรียบเรียง	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-PP045, PPK-HIST-PP046, PPK-HIST-PP047**

PPK-HIST-PP045

ยายชื่ออะหมี่มะ เลาหมี่ (สิริรัตน์ สิรินฤการ) อายุ 77 ปี ย้ายมาจากห้วยน้ำดังเมื่อ 30 ปีที่แล้ว ตอนย้ายเข้ามามีประมาณ 10 ครอบครัว ส่วนใหญ่ลีซอ บ้านแม่หมู ย้ายมาจากห้วยน้ำดัง บางคนก็ย้ายจากพม่าเข้ามา ก่อนที่จะย้ายมาอยู่ที่นี่ มีคนอยู่มาก่อนแล้ว มีทั้งลีซอและมูเซอ แต่ตอนนี้ไม่มีมูเซอแล้ว มูเซอย้ายไปอยู่ทางบ้านดงมะไฟทั้งหมด สมัยเริ่มตั้งบ้านมีประมาณ 30 กว่าหลัง บ้านนี้ไม่มีกะเหรี่ยง

สาเหตุที่ย้ายจากห้วยน้ำดัง เพราะว่าที่นี่ใกล้เมืองมากกว่า จากห้วยน้ำดังต้องจากเขาลงมา ลำบากกว่า ตอนย้ายมาที่นี่ ก็เข้ามาทำไร่ข้าว ปลูกฝิ่น ข้าวโพด **(ห้วยน้ำดัง-ดงมะไฟ-แม่หมู)**

ผู้นำตั้งหมู่บ้าน ก็คือนายสุรชัย(สามี) และนางสิริรัตน์ สิรินฤการ เป็นสายตระกูลเลาหมี่

ตอนที่โครงการพัฒนาของพระเทพฯ เข้ามานั้น สนับสนุนให้ปลูกถั่วดิน ถั่วแดง ขิง ข้าวโพด พืชผลนั้นมีคนมารับซื้อทั้งจากปาย สบป่อง

สมัยก่อนนั้นแม่เฒ่าไม่เคยเห็นพ่อค้าต่างของมาขาย แต่สมัยอยู่ที่บ้านห้วยน้ำดังนั้นยังเคยเห็นอยู่เป็นพ่อค้าชาวจีน เวลาจะซื้อของก็ต้องเดินไปซื้อของที่ปาย เดินไปทั้งวันเพราะสมัยนั้นไม่มีถนน ตอนที่อยู่ห้วยน้ำดังมีหมู่บ้านคนจีนอยู่ ตอนมาอยู่ที่นี่ไม่เห็นพ่อค้าวัวต่างแล้ว

เมื่อ 30 ปีที่แล้ว สบป่องยังไม่เจริญไม่มีบ้านคน ต้องไปซื้อของที่ปาย สมัยนั้นถนนยังเป็นลูกรังอยู่ยังไม่ได้ลาดยาง เวลาซื้อของต้องเดินไปซื้อที่ปายตอนมาจากห้วยน้ำดังก็เดินมา

สมัยก่อนยายเลี้ยงวัวเยอะประมาณ 50 ตัว เลี้ยงไว้ขายบ้างใช้งานบ้าน มีม้าด้วยใช้ม้าต่างของไปขาย

แหล่งน้ำที่บ้านนี้ใช้ประปาภูเขา น้ำไหลมาจากป่าแล้วก็ต่อท่อน้ำเข้ามาใช้ในบ้าน ช่วงนี้รอฝนอยู่รอปลูกข้าวแล้วก็ปลูกถั่วดิน

ประเพณีในแต่ละปีจะมีกินวอ (ปีใหม่) โดยจะทำการเลี้ยงผี ไหว้ปู่ ย่า ตา ยาย แล้วก็ไหว้เจ้าที่โดยคนทำพิธี คือหมอผีของหมู่บ้าน บ้านนี้มีหมอผีคนเดียว ชื่อนายอาป่า อายุประมาณ 50 ปี หมอผีนั้นจะเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ในทุกสามปี

เวลามีคนตายจะทำพิธี 3 วันโดยเอาไว้ที่บ้าน และต้องทำบุญให้สามปี คล้ายๆ กับคนจีน เวลาคนตายต้องเลือกที่ว่าดีหรือไม่ดี ถ้าที่ดีเชื่อว่าลูกหลานจะอยู่สบาย ถ้าไม่มีที่ดินต้องแลกที่หรือไม่ก็ต้องเสียเงินซื้อที่ดิน คนที่ทำหน้าที่ดูตำแหน่งที่ฝัง คือ คนแก่ที่มีความรู้ เมื่อคนตายครบสามปีต้องทำพิธีเชิญวิญญาณเข้าบ้าน และทำหิ้งบูชาไว้ที่บ้าน หลังจากนั้นก็ไม่ต้องไปทำพิธีที่หลุมฝังศพแล้ว ถ้าคนตายโหงจะเผา และถ้าเป็นเด็กวัยรุ่นยังไม่มีลูกหลานจะไม่ทำพิธีสามปี ส่วนคนแก่เชื่อว่า การเตรียมโลงศพไว้ก่อนเพราะมีความเชื่อว่าอายุยืน ยายก็ได้เตรียมไว้สำหรับตัวเองแล้ว

PPK-HIST-PP046

คนในบ้าน มีทั้งนับถือทั้งศาสนาพุทธและคริสต์ ส่วนตัวแม่เฒ่านับถือผีบรรพบุรุษ ในบ้านนี้มีคนนับถือศาสนาคริสต์ประมาณ 10 หลังคา ปัจจุบันบ้านแม่หมูมีบ้านประมาณ 80 กว่าหลังคา เดี๋ยวนี้แยกบ้านบนและบ้านล่างเมื่อก่อนก็อยู่ด้วยกันแต่บ้านขยาย เด็กในบ้านจะไปเรียนที่สบป่องและโรงเรียนในหมู่บ้าน

PPK-HIST-PP047

แม่เฒ่าทันสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง สมัยยายเป็นเด็กเห็นแต่ฝรั่ง ผ่านไปผ่านมา ชาวบ้านกลัว ต้องหลบเข้าไปอยู่ในป่า จำไม่ได้ว่าช่วงสงครามโลกยายอยู่ที่ไหนอาจจะเป็นพม่า

แม่เฒ่าเล่าให้ฟังว่า ตัวยายเองเดินมาจากอำเภอพร้าว แล้วก็มาอยู่ที่ห้วยน้ำดัง ก่อนที่จะมาอยู่พร้าวนั้นได้เคยอยู่ที่เชียงดาวมาก่อน ตอนมาอยู่ที่บ้านแม่หมู มีบ้านกึ๊ดสามสิบ บ้านนาอ่อนแล้ว เป็นญาติกันมาจากเชียงดาวเหมือนกันและมาแยกกันอยู่ ทางบ้านน้ำรินก็มีญาติลีซอ แสดงว่ามาจากทางเชียงดาวเหมือนกัน แล้วมาแยกกันอยู่ระหว่างการย้ายมาอยู่ที่นี่อยู่ที่ห้วยน้ำดังนานที่สุด **(เชียงดาว-พร้าว-ห้วยน้ำดัง-ดงมะไฟ-บ้านแม่หมู)**

งานศพของชาวลีซอจะเอาไว้สามวัน และนำไปฝัง มีการเอาผ้าขาวห่อศพและเอาฝ้ายสีขาวรัดตัว ก่อนจะห่อต้องอาบน้ำให้กับศพก่อน ถ้าใส่โลงจะไม่มัดศพเพราะเชื่อว่าจะทำให้คนตายไปไหนไม่ได้ โลงศพนั้นมีใช้มานานแล้ว ถ้าคนมีเงินก็ใช้โลง ถ้าไม่มีเงินก็ไม่ใช้ โลงศพใช้โลงสี่เหลี่ยมไม่ได้ใช้โลงขุด ของที่นำไปให้ศพก็เป็นของใช้ส่วนตัว ของไม่ได้ทำให้เสียหาย

ที่บ้านยายก็มีหิ้งผีอยู่ มีถ้วยไว้บูชาจำนวนหนึ่ง หลุมศพคนจะไม่ไปแตะต้อง เพราะจะทำให้ไม่ดีต่อลูกหลาน หลังจากฝังแล้วเขาจะไม่ยุ่งเลย หลุมศพนั้นขุดไม่ลึกเท่าไหร่ แต่จะทำนูนสูงขึ้นมีการขุดคูรอบหลุมศพ เครื่องใช้ก็ทิ้งไว้ข้างๆ หลุมศพ ที่นี่ไม่มีสุสาน แล้วแต่ที่ว่าเหมาะจะฝังตรงไหน ในงานศพไม่มีพระมาสวด มีแต่หมอผีและคนทำพิธีกรรม ถ้าคนตายต้องมีคนไปดูที่ให้ก่อนแล้วค่อยนำคนไปขุดไว้ก่อน วันที่หนึ่งเมื่อมีคนตายก็ไปดูที่ว่าตรงไหนดี วันที่สองไปเตรียมขุดดินแล้วค่อยเอามาทำพิธี ตอนเลือกที่จะมีการโยนไข่ไปในพื้นที่ที่เลือก ถ้าไข่แตกแสดงว่าที่ดี แต่ถ้าไข่ไม่แตกแสดงว่าที่ไม่ดีฝังไม่ได้ ในงานศพจะมีคนเล่นการพนันที่บ้านญาติผู้ตายเพื่อไม่ให้ญาติเหงาหรือกลัว

รูปที่ 35 นางอะหวู่มะ เข่ลีซอ

ผู้ให้ข้อมูล	**37) นางอะหวู่มะ เข่ลีซอ (อายุ 74 ปี เกิดปี พ.ศ. 2479)**
ผู้สัมภาษณ์	**นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายกึกก้อง หาญจับพาล**
วันที่	**6 มิถุนายน พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 45 หมู่ที่ 8 บ้านแม่หมูลีซอ ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ล่าม	**นางวิยะดา เสยยี่ (อายุ 18 ปี)**
ผู้เรียบเรียง	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-PP048**

ยายชื่ออะหวู่มะ เข่ลีซอ อายุ 74 ปี ย้ายมาจากดอยสามหมื่นแล้วก็มาอยู่ที่นี่เลย ระหว่างทางเข้ามาทางดงมะไฟ และเข้ามาอยู่ที่บ้านแม่หมู ตัวยายเองเกิดที่เมืองพร้าว ดอยสามหมื่นอยู่แถวๆ เชียงใหม่-เวียงแหง

ตอนที่ย้ายเข้ามา พร้อมกันประมาณ 7 ครอบครัว แล้วอยู่ข้างล่างก่อน แม่รู้จักนางอะหมี่มะ เลาหมี่ที่อยู่บ้านล่างด้วย แต่ว่านางอะหมี่มะเข้ามาบ้านแม่หมูก่อน แม่เฒ่าอะหวู่มะเข้ามาเมื่อ 30 กว่าปีที่แล้ว ตอนมาถึงที่นี่มีบ้านตั้งแค่สองสามหลังเท่านั้น

สาเหตุที่ย้ายเพราะชาวลีซอชอบเปลี่ยนที่อยู่ปล่อยๆ ตอนมาอยู่แรกๆ ปลูกข้าว ปลูกถั่วแดง ข้าวโพด ส่วนฝิ่นไม่ได้ปลูก พื้นที่แถวนี้ไม่ได้ปลูก พืชผลเวลาปลูกนั้นรอฝนอย่างเดียว ส่วนแหล่งน้ำนั้นได้มาจากต้นน้ำต่อเป็นประปาภูเขาข้าวโพดนั้นครึ่งหนึ่งให้หมูกินอีกครึ่งหนึ่งนำไปขาย

สมัยก่อนนี้มีพ่อค้าจากตัวเมืองเข้ามารับซื้อที่บ้าน หรือไม่ก็แบกเดินลงไปขายที่สบป่อง

ลีซอที่บ้านแม่หมู เป็นญาติกับที่บ้านกึ๊ดสามสิบและนาอ่อน

ไม่เคยได้ยินเรื่องโครงการพัฒนาไทย-เยอรมัน

แต่ที่หมู่บ้านนี้ อยู่ในโครงการพระราชดำริฯ เข้ามาจัดสรรที่ดินแบ่งให้ชาวบ้านเข้ามาอยู่ เมื่อประมาณ 30 ปีมาแล้ว เมื่อก่อนนี้ชาวบ้านอยู่ด้านล่างก่อน ที่ด้านบนเป็นที่ไร่เพิ่งมาบุกเบิกที่ดินอยู่ภายหลังเมื่อไม่นานนี้

ประปานั้นต่อมาจากดอยหลังภูเขา บางทีไม่มีน้ำใช้ต้องไปตักน้ำกินที่ลำธาร เวลาปลูกข้าวถ้าฝนดีก็พอกิน ถ้าฝนไม่ดีก็ไม่พอ ที่บ้านแม่หมูมีปัญหาเรื่องน้ำกินน้ำใช้ ตามจริงตอนนี้ต้องปลูกข้าวแล้ว แต่ฝนไม่ตกก็เลยยังไม่ได้ปลูกข้าวไร่

แม่เฒ่าไม่มีญาติพี่น้องทางบ้านนาอ่อน รู้จักแต่ชื่อบ้านแต่ไม่เคยเข้าไป ส่วนทางกึ๊ดสามสิบ มีญาติพี่น้องที่รู้จักอยู่ ในหมู่บ้านแม่หมู รวมทั้งบ้านบนบ้านล่าง (บ้านเก่า) มีประมาณ 30 กว่าหลังคา

คนเฒ่าคนแก่ที่มาแรกๆ ที่ยังมีชีวิตอยู่เหลือประมาณ 4-5 หลัง ในบ้านมีทั้งนับถือศาสนาพุทธและคริสต์ ทางบ้านบนจะมีศาสนาคริสต์มากกว่า ส่วนบ้านล่างจะเป็นศาสนาพุทธเยอะ

ผู้นำศาสนาคริสต์ คือ ลูกชายของแม่เฒ่าอะหวู่มะ ชื่อนาย อ่าต๊ะ เลาหมี่ ได้ศึกษาจากที่อื่นแล้วนำเข้ามา

ปัจจุบันในบ้านมีการเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ กินเองบ้าง ขายบ้าง แต่ส่วนมากเลี้ยงไว้กินเองมากกว่า

คนที่นับถือศาสนาพุทธนั้นไม่ค่อยไปวัด แต่จะทำพิธีของตนเองที่บ้าน เช่นไหว้ผี กินวอ การเต้นจะคืในงานปีใหม่ เริ่มการเต้นที่บ้านของผู้นำหมู่บ้าน และก็จะเต้นวนตามทุกแต่ละบ้าน ที่บ้านต้องเตรียมสิ่งของเพื่อทำพิธีเลี้ยงผี เอาข้าว น้ำส้ม หมูไปไหว้ตั้งไว้ที่บ้าน การเต้นจะคืนั้นชาวบ้านจะเต้นกันทั้งวัน ทั้งเวลากลางวันและกลางคืน ลีซอมีการไหว้เจ้าเมืองโดยหมอเมืองเป็นคนทำพิธี

คนลีซอเวลาป่วยจะทำศาลาไว้ข้างทาง เหมือนที่นั่ง ให้คนผ่านไปผ่านมานั่งได้ เพราะเชื่อว่าการไม่สบายเกิดจากผีร้าย ผีเจ้าที่เจ้าทางเข้าตัวเราต้องทำศาลาเพื่อเลี้ยงผี คนลีซอนับถือผีบรรพบุรุษและผีธรรมชาติ

เวลามีคนตาย ผู้ชายจะทำพิธี 9 วัน ส่วนผู้หญิงเอาไว้ 7 วัน มีการเผาเสื้อผ้าของผู้ตายทั้งหมด

แต่ถ้าคนไม่มีเงิน ก็ดูวันว่าวันดีหรือไม่ ก็เอาไว้สองสามวันก็ได้ คนที่นับถือศาสนาพุทธส่วนใหญ่จะเผาทั้งหมด ส่วนคนที่นับถือศาสนาคริสต์ต้องฝัง เมื่อเผาเสร็จแล้วก็เก็บกระดูกแล้วนำไปฝังในสุสาน สถานที่ฝังต้องฝังในที่ดินของตระกูล เวลาฝังต้องดูที่ดินให้ดี เพราะถ้าไม่ดูสิ่งไม่ดีจะเข้าตัวลูกหลาน

รูปที่ 36 นายสุรชัย สิรินฤการ

ผู้ให้ข้อมูล	**38) นายสุรชัย สิรินฤการ (อายุ 75 ปี เกิดปี พ.ศ. 2478)**
ผู้สัมภาษณ์	**นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายกึกก้อง หาญจับพาล**
วันที่	**7 มิถุนายน พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 2 หมู่ที่ 8 บ้านแม่หมูลีซอ ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ล่าม	**นางธัญชนก สิรินฤการ (อายุ 30 ปี)**
ความสำคัญ	**ผู้นำย้ายมาตั้งบ้านแม่หมูลีซอ**
ผู้เรียบเรียง	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-PP049**

นายสุรชัย สิรินฤการ เกิดแถวๆ เชียงตุง เคยอยู่มาหลายที่แล้วเพราะอยู่สักปีสองปีก็อพยพไปเรื่อย แต่พอเริ่มรู้ความได้ก็อยู่แถวตะเข็บชายแดน ทางเมืองฝาง จังหวัดเชียงใหม่ แล้วก็ย้ายมาอยู่แถวดอยอ่างขางก่อนที่จะย้ายมาอยู่บ้านแม่หมูนั้นพ่อเฒ่าเคยอยู่ที่พร้าว 5 ปี แล้วย้ายมาอยู่ที่ดอยช้าง ทางบ้านแม่เย็นเมืองปาย แล้วก็ย้ายมาอยู่ที่ดงมะไฟอีกหนึ่งปี แล้วก็ย้ายลงมาอยู่ที่นี่บ้านแม่หมูได้ยี่สิบกว่าปีแล้ว **(เส้นทางการอพยพโยกย้าย: ฝาง-ดอยอ่างขาง-พร้าว-ดอยช้าง (แม่เย็นเมืองปาย) -ดงมะไฟ-บ้านแม่หมู)**

ส่วนแม่เฒ่า (เมีย) พ่อเฒ่ารู้จักกันที่พร้าว บ้านแม่หมูตั้งบ้านมาได้ 25 ปีแล้ว

สาเหตุที่เลือกตั้งบ้านที่นี่ เพราะต้องการหาที่ปลูกฝิ่น ต้องขึ้นมาอยู่บนที่สูงเพราะฝิ่นไม่สามารถปลูกได้ในที่ราบ เลิกปลูกฝิ่นได้สิบกว่าปีแล้ว หันไปปลูกข้าวโพด ถั่วแดง เลี้ยงสัตว์แทน

พ่อเฒ่าเคยได้ทำฝิ่น บอกว่าตั้งแต่จำความได้ก็ปลูกฝิ่นแล้ว ขายบ้าง สูบกินกันเองในบ้านก็มี เวลาขายขายเป็นจ๊อย จ๊อยละ 500-600 บาท สมัยนั้นปลูกข้าวไร่ ข้าวโพด ช่วงหลังๆ มาปลูกถั่วแดง เลี้ยงหมูเลี้ยงไก่ด้วย ส่วนเสื้อผ้าเราก็ต้องซื้อมาจากข้างนอก

พ่อเฒ่าไม่รู้เรื่องของโครงการไทย-เยอรมัน ตอนพ่อมาแรกๆ นั้นไม่รู้ว่ามีหน่วยงานใดเข้ามาพัฒนาในหมู่บ้านบ้าง

ตอนเดินเข้ามานั้นไม่มีรถ ต้องเดินเท้าเข้ามา ใช้ม้าต่างของมา ตอนนั้นเดินจากพร้าวมาที่เมืองปายเดินมาใช้เวลา 15 วัน จากปายเดินมาที่แม่หมูใช้เวลาหนึ่งวัน ***สมัยนั้นพ่อเฒ่าก็เลี้ยงม้าประมาณ สิบกว่าตัว เลี้ยงวัวประมาณ 40 กว่าตัว ม้าเลี้ยงไว้ต่างของในบ้าน ส่วนวัวเลี้ยงไว้ขาย คนมาซื้อวัว เป็นคนเมืองบ้าง ไทใหญ่บ้าง ตอนนั้นขายราคาตัวละ500-600 บาท ถ้าตัวใหญ่ๆ ขายได้ตัวละ 1000 บาท*** วัวที่ได้มานั้นซื้อพ่อพันธุ์มาแล้วนำมาขยายพันธุ์เอง ตอนนี้ไม่เลี้ยงแล้วเพราะไม่มีคนเลี้ยง ลูกหลานนั้นไปเรียนหนังสือหมด ตอนนี้ในหมู่บ้านไม่มีใครเลี้ยงวัวแล้ว หันมาเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่แทน

ตอนนี้ปลูกข้าวไร่ ถั่วดิน ถั่วแดง ขิง ข้าวโพด อย่างข้าวปลูกไว้กิน ส่วนข้าวโพดก็ปลูกไว้เลี้ยงสัตว์ ถ้าปลูกเยอะๆ ก็ได้ขาย เวลาขายนั้นมีพ่อค้าจากเชียงใหม่ พ่อค้ารายย่อยจากสบป่อง เข้ามารับซื้อในหมู่บ้านมีพ่อค้าประจำเข้ามารับซื้อถั่วดิน ถั่วแดง ขิง ในบ้าน

ครั้งแรกที่เข้ามาที่นี่ไม่มีหมู่บ้าน ตอนนั้นชาวบ้านมูเซออยู่ที่ดงมะไฟก่อน เพราะเขาย้ายจากดอยช้างมาอยู่ดงมะไฟ ย้ายมาอยู่ที่เดียวกับมูเซอก่อน จากนั้นพ่อเฒ่าสุรชัย เป็นผู้นำ เข้ามาบ้านแม่หมูพร้อมกับญาติพี่น้องประมาณสิบหลังคา ครั้งแรกที่เข้ามาอยู่บ้านล่างก่อน ส่วนบ้านบนเพิ่งแยกเมื่อ 5-6 ปีที่แล้ว เพราะตรงนั้นเป็นที่ไร่ที่ทำกิน เนื่องจากเขาอยากย้ายไปอยู่ใกล้ๆ

ลีซอบ้านแม่หมู มีญาติอยู่ที่บ้านกึ๊ดสามสิบ บ้านนาอ่อน แยกกันตอนที่เริ่มตั้งรกราก ว่าใครอยากไปอยู่ที่ไหนก็แยกกันอยู่ มาพร้อมกันบ้างเข้ามาทีหลังบ้าง แยกไปน้ำรินบ้าง

คนทางบ้านกึ๊ดสามสิบ ตั้งหมู่บ้านหลังจากตั้งบ้านแม่หมูลีซอ บ้านกึ๊ดสามสิบมากันหลายหมู่บ้าน เท่าที่รู้ลีซอบ้านกึ๊ดสามสิบย้ายมาจากเชียงดาวบ้าง ฝางบ้าง

แถวนี้หมู่บ้านที่เก่าแก่คือบ้านดงมะไฟ ตัวพ่อเฒ่าเอง (ลีซอบ้านแม่หมู) เคยอยู่กับมูเซอด้วยกันหนึ่งปีก่อนที่จะแยกมาตั้งบ้านแม่หมู

โรงเรียนในหมู่บ้านเป็นสาขาย่อยของโรงเรียนอนุบาลปางมะผ้ามีถึง ป. 3

แหล่งน้ำใช้ของหมู่บ้าน เรียกว่า น้ำห้วยแม่หมู ประปาภูเขานั้นต่อมาจากห้วยบนดอยสูง เข้ามาเมื่อสิบกว่าปีที่แล้ว ประปาเข้ามาก่อนไฟฟ้า ไฟฟ้ามาทีหลัง เพิ่งเข้ามาได้ไม่เกินห้าปีที่ผ่านมา ที่บ้านนี้ไม่เคยได้ใช้แผงโซล่าเซลล์ เพราะทางการให้เลือกว่าจะเอาไฟฟ้าหรือแผงโซล่า เราเลือกไฟฟ้าก็รอเลยไม่ได้ใช้แผงโซล่าเซลล์

ผู้ใหญ่บ้านทางการคนแรก ชื่อนายประพันธ์ เลาหมี่ นามสกุลเก่าของพ่อเฒ่าก็ใช้เลาหมี่

บ้านแม่หมูตระกูลใหญ่ๆ มีเลาหมี่ เลายี่ปา เลาลี

ส่วนลีซอทางน้ำบ่อสะเป่ เป็นลีซอต่างด้าวที่ย้ายมาจากพม่า เพิ่งอพยพเข้ามาใหม่ ไม่มีบัตรประชาชน ภาษาจะไม่เหมือนกัน ชาวลีซอทางน้ำบ่อภาษาจะออกไปในทางพม่า บางคำก็ฟังไม่รู้เรื่อง

ประเพณีนั้นมีงานปีใหม่ กินวอ จัดช่วงเดือนมกราคม กุมภาพันธ์ จะมีการเต้น และงานไหว้บรรพบุรุษช่วงวันสารทจีน ในช่วงเดือนกรกฎาคม สิงหาคม คล้ายๆ กับพิธีของคนจีน

ในเรื่องงานศพผู้ชายจัด 9 วัน ผู้หญิงจัด 7 วัน เราทำสืบมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษแบบนี้ก็ไม่รู้สาเหตุเหมือนกัน การฝังต้องดูทำเล ฮวงจุ๊ย ก่อน คนที่สามารถดูทำเลได้ ต้องเป็นคนเฒ่าคนแก่ผู้ชาย เพราะถ้าไม่ดูฮวงจุ๊ยจะไม่ดี ของไม่ดีจะเข้าลูกหลาน อยู่ไม่สบาย

หมอผี ที่นี่เคยมีหมอผี เสียชีวิตไปแล้ว มีการไหว้ผีเจ้าเมือง เราจะมีหมอเมือง จะมีการไหว้ผีบรรพบุรุษ มีการทำบุญสร้างที่นั่ง (ศาลา) สร้างไว้ข้างทางนั้น เป็นการทำบุญเวลาที่ไม่สบาย สร้างเพื่อให้คนเดินทางผ่านไปผ่านมาได้นั่งพัก เลือกสร้างในที่ที่คนเดินเยอะ หรือว่าแล้วแต่คนทำบุญจะชอบที่ไหนก็สร้างศาลาไว้ที่นั่นก็ได้

โครงการพระราชดำริของแม่หลวง (ราชินี) หมู่บ้านนี้จัดสรรขึ้นมาจากโครงการพระราชดำริ โดยแบ่งพื้นที่ทำมาหากิน เมื่อก่อนสร้างฝายเก็บน้ำ ส่งท่อปูนใหญ่ส่งน้ำเข้าที่นา ส่งเสริมให้ปลูกถั่วแดง

พี่ธัญชนก (ล่าม) มาจากบ้านใหม่สหสัมพันธ์ เมืองปาย เข้ามาแต่งงานกับลูกชายพ่อเฒ่าก็ต้องออกมาอยู่กับครอบครัวของสามี คนมาจากที่อื่นก็เยอะ นายสุรชัยมีลูก 10 คน ผู้ชาย 6 คน ผู้หญิง 4 คน

ชาวบ้านที่**บ้านน้ำริน**บอกว่าบางคนก็ย้ายจากบ้านแม่หมูไป ส่วน**บ้านหนองตอง**เป็นบ้านใหม่แยกออกมาจากหนองผาจ้ำและบ้านกึ๊ดสามสิบ

คนสมัยก่อนกับสมัยนี้ต่างกัน อย่างสมัยก่อนอยากไปอยู่ไกลๆ บนดอยสูงเพราะต้องปลูกฝิ่น หลบหนีเจ้าหน้าที่ แต่สมัยนี้อยากลงมาอยู่ใกล้เมือง จะปลูกฝิ่นช่วงหน้าฝนและเก็บตอนหน้าหนาว เลิกปลูกไปเมื่อสิบกว่าปีที่แล้วเพราะมีทหารมาปราบ ตอนเลิกแรกๆ ทางโครงการพระราชดำริเข้ามาส่งเสริมให้ปลูกพืชอื่นส่งผลกระทบต่อรายได้นิดหน่อย แต่พอหลังๆ เราก็หาพืชเศรษฐกิจอื่นมาปลูกก็เริ่มดีขึ้น

เรื่องเกี่ยวกับงานศพ เวลามีคนตายต้องมีการทำพิธีส่งมอบคนตายให้ไปอยู่กับบรรพบุรุษ บอกว่าลูกคนนี้กลับมาอยู่กับบรรพบุรุษแล้ว การอาบน้ำศพใช้น้ำส้มป่อย และบางทีก็ใช้น้ำผสมกับไม้ที่เรียกว่า “ลูกขวาก” การอาบน้ำศพจะให้ลูกหรือญาติเป็นคนอาบให้ศพ

คนตายโหง ตายไม่ดี จะเผาแล้วก็เก็บกระดูกไปฝัง

พิธีการเก็บศพ ผู้ชายเก็บไว้ 9 วัน ผู้หญิง 7 วัน แต่ถ้าตายวันนี้แล้วพรุ่งนี้เป็นวันดี ลูกหลานก็อาจจะฝังเลยก็ได้ แต่ต้องอยู่ในช่วงระยะเวลาที่กำหนดคือ 9 วันสำหรับผู้ชาย และ 7 วัน สำหรับผู้หญิง และถ้าเราฝังวันนี้ พรุ่งนี้ต้องมีพิธีเซ็งเม้ง (ทำบุญให้คนตาย) ไม่มีพระมาสวด มีแต่หมอผีในบ้านมาสวด

คนในบ้านนับถือพุทธ-ผี ศาสนาคริสต์ก็มีบ้าง

การเลือกที่ฝังต้องให้คนเฒ่าคนแก่ดูทำเล ขุดหลุมลึกประมาณเอว ถ้าฝังลึกศพจะไม่ค่อยเน่า ถ้าฝังในที่ไม่ดี ลูกหลานก็จะไม่ดีทำอะไรไม่เจริญ ถ้าลูกหลานอยากหาที่ฝังใหม่ ก็ทำได้สามารถเปลี่ยนที่ฝังได้

เล่าตัวอย่างบ้านลีซอบ้านหนึ่ง คนในครอบครัวมีปัญหาเกี่ยวกับตา พอไปดูศพบรรพบุรุษ พบว่าศพนั้นมีรากไม้รบกวนและชอนไชตรงเบ้าตาจึงต้องย้ายไปฝังที่ใหม่

รูปที่ 37 นายชาติชาย ตามี

ผู้ให้ข้อมูล	**39) นายชาติชาย ตามี (อายุ 47 ปี เกิดปี พ.ศ. 2506)**
ผู้สัมภาษณ์	**นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายกึกก้อง หาญจับพาล**
วันที่	**8 มิถุนายน พ.ศ. 2553**
สถานที่	**หมู่ที่ 8 บ้านแม่หมู ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ผู้เรียบเรียง	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-PP050, PPK-HIST-PP051**

เป็นชาวลีซอ จากบ้านแม่มอน เชียงราย มาเอาเมียที่นี่ (บ้านแม่หมูลีซอ) ประเพณีลีซอแต่งงานแล้วเมียต้องไปอยู่กับครอบครัวสามีประมาณ 2-3 ปี แล้วแม่เมียเรียกให้มาอยู่ด้วยก็เลยเข้ามาอยู่ แล้วไม่อยากกลับแล้ว ย้ายเข้ามาเมื่อตอนอายุ 25-26 ปี (พ.ศ. 2531)

ตอนมาใหม่ๆ ก็ยังเป็นป่าอยู่ ยังทันเห็นเขาปลูกฝิ่นอยู่ แต่ใกล้จะเลิกแล้ว เพราะว่ามีนโยบายเข้ามาเป็นหมู่ NGO โครงการไทยเยอรมัน เราก็ต้องทำใจ มันลำบากไม่มีเงินเข้ามาส่งเสริมให้ปลูกถั่วแดง มะม่วง แค่สองอย่าง ให้ปลูกแต่เขาไม่ได้รับซื้อ ชาวบ้านก็ปลูกไว้กินเองแต่ไม่รับซื้อ

เรื่องตลาดถั่วแดง ชาวบ้านเพิ่งหาตลาดเป็นอาชีพสร้างรายได้ ไม่ถึงสิบปีที่ผ่านมานี้ ตอนเข้ามาอยู่แรกๆ ก็ได้ปลูกข้าวโพด ปลูกข้าว

รูปที่ 38 นายจ่านุ ชุ่มชื่นพิศาล

ผู้ให้ข้อมูล	**40) นายจ่านุ ชุ่มชื่นพิศาล (อายุ 74 ปี เกิดปี พ.ศ. 2479)**
ผู้สัมภาษณ์	**นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายกึกก้อง หาญจับพาล**
วันที่	**10 มิถุนายน พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 33 หมู่ที่ 5 บ้านยาป่าแหน ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ	**ผู้นำตั้งหมู่บ้านยาป่าแหน และเป็นปู่จองของบ้านยาป่าแหน**
ผู้เรียบเรียง	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-PP052**

นายจ่านุ เป็นผู้นำย้ายมาที่บ้านยาป่าแหน แต่ก่อนที่จะมาอยู่ที่นี่เคยอยู่ที่หัวลางแห้งมาก่อน แต่ก่อนหน้านี้อยู่บ้านไม้ฮุง พ่อไม่เคยไปอยู่ที่บ้านแสนคำลือ ตอนมาอยู่ที่นี่แรกๆ มี 4-5 หลัง เป็นมูเซอแดงทั้งหมด ทางหัวลางแห้งตอนนี้มีคนไทใหญ่อยู่ มูเซอแดงไม่มีใครอยู่แล้วเขาไปอยู่ที่แสนคำลือ แอโก๋

สาเหตุที่ย้ายจากหัวลางแห้ง เพราะพระเจ้าอยู่หัว (โครงการในหลวง) ให้ไปอยู่ที่ท่าไคร้ แต่อยู่ไม่ดีจึงย้ายขึ้นมาอยู่ที่ยาป่าแหน พ่อเฒ่าจ่านุเป็นญาติของพ่อเฒ่าแสนคำลือ ตัวพ่อเฒ่าเองเกิดที่ปางแปก ย้ายมาอยู่ไม้ฮุง แล้วก็ไปอยู่แสนคำลือแต่ก่อนปลูกฝิ่นอยู่ที่บ้านยาป่าแหนก็ปลูก ตอนนี้ทำนากันอยู่ น้ำที่ได้ได้จากห้วย ต่อมาเป็นประปาภูเขา **(พ่อเฒ่าจ่านุเกิดปางแปก-ไม้ฮุง-แสนคำลือ-หัวลางแห้ง-ท่าไคร้-กลับไปอยู่บ้านยาป่าแหน)**

พ่อแม่ของพ่อเฒ่าจ่านุ ย้ายมาจากเชียงดาว ทางดอยสามหมื่น แล้วเข้ามาที่ปาย(ปางแปก) แล้วไปอยู่ที่ไม้ฮุง และย้ายไปอยู่หัวลางแห้ง จากหัวลางแห้งก็ลงไปอยู่ที่ท่าไคร้และขึ้นมาอยู่ที่ยาป่าแหน

ตัวพ่อนี้ก็เคยปลูกฝิ่น เลิกปลูกตอนโครงการไทย- เยอรมัน เข้ามาพัฒนาหมู่บ้าน ส่งเสริมให้ปลูกถั่วแดง ไม่ได้ขาย ไม่มีตลาดเลิกปลูกฝิ่นแล้วเราก็อยู่ได้

ตัวพ่อเป็นปู่จองคนเดียวของหมู่บ้านทำหน้าที่เป็นผู้นำทำพิธีของหมู่บ้าน เป่าคาถา งานกินวอ ก่อเจดีย์ ทรายคนในบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีนับถือศาสนาคริสต์ประมาณสองหลังคา

ตั้งหมู่บ้านเมื่อ 40 กว่าปีมาแล้ว พ่อเฒ่าได้ลงไปอยู่ท่าไคร้ได้หนึ่งปี อยู่ไม่ดี ตอนนั้นยังไม่มีคนไทใหญ่ มีแต่เจ้าหน้าที่โครงการพระราชดำริฯ มีโรงพักตั้ง และมีบ้านคนเมืองอยู่แค่สองหลัง

ในบ้านไร่มีคนไทใหญ่ ชื่อ พ่อเฒ่าป่าง เป็นพ่อของกำนันสวัสดิ์

พี่น้องพ่อเฒ่า แยกย้ายไปอยู่ที่แอโก๋ ที่แสนคำลือก็อยู่

ตอนอยู่ที่ไม้ฮุง มีคนไทใหญ่อยู่ด้วย เรา (มูเซอแดง) อยู่เลยขึ้นไปด้านใน เรียกว่า บ้านปางคามน้อย

คราวที่อยู่ไม้ฮุง (ปางคามน้อย) อยากซื้อของต้องไปซื้อที่เมืองปาย ตอนนั้นสบป่องยังไม่มี

ทางบ้านแม่ละนามีพ้อค้าวัวต่าง ขึ้นมาต่างเมี่ยงที่ไม้ฮุงลงไปขาย

ได้ปลูกข้าวกินเอง ถ้าไม่มีข้าวต้องไปหาซื้อที่เมืองปาย ไม่ก็ซื้อที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตอนไปปายต้องนอนพักในป่า พอถึงปายก็ต้องค้างที่ปายสองคืน ซื้อข้าวกับเกลือ สองอย่างเท่านั้น ไม่เข้าไปซื้อที่ปายก็ซื้อข้าวที่ปางหมู บางทีก็เอาพริกแห้งไปแลกข้าวแลกเกลือ

ในบ้านนี้มีปู่จองคนเดียว แต่คนทำพิธีจะมีหลายคน

ปัจจุบันผู้ใหญ่บ้าน เป็นหลานของพ่อเฒ่าจ่านุ เป็นญาติกัน ที่บ้านยาป่าแหนมีทั้งหมด 89 หลังคาเรือน ที่บ้านยาป่าแหนไม่มีวัด

ตอนอยู่หัวลางแห้งนั้นมีไทใหญ่อยู่แต่ไม่รู้จักกัน มูเซอแดงจะรู้จักกับมูเซอดำ แต่ไม่ค่อยสนิทกับไทใหญ่เพราะว่าคนละเผ่า ตอนนี้อยู่บ้านกับแม่เฒ่าแค่สองคน ส่วนลูกหลานไปมีครอบครัวอยู่ที่บ้านซอแบะ โรงเรียนยาป่าแหนตั้งได้ยี่สิบกว่าปีที่แล้ว

พิธีศพ มูเซอแดงเผาก็มี ฝังก็มี มีป่าช้าอยู่ด้านหลังโรงเรียน พอมีคนตายผู้ใหญ่บ้านจะเป็นคนทำพิธีให้ พิธีศพทำกี่วันก็ได้ หนึ่งวันก็ได้ สองวันก็ได้ มากสุดคือสองวันสองคืน เมื่อมีคนตายก็ต้องใส่กล่องที่ฝังต้องใส่โลง ส่วนเผาไม่ใส่ เมื่อก่อนไม่มีโลงศพ (กล่อง) ใช้ไม้อะไรก็ได้ขุดเอาข้างในออก

ตอนนี้กำลังปลูกข้าวไร่ ข้าวโพดก็ปลูก แต่ตอนนี้ตายหมดแล้วเพราะฝนไม่ตก

เมื่อก่อนนี้ไปซื้อข้าว เกลือ เสื้อผ้า เราต่างม้าสองสามตัว ไปพร้อมกันเยอะสิบกว่าคน ไปคนเดียวไม่ได้ กลัวเสือ ตอนไปซื้อของที่ปายก็ใช้เงินซื้อ ไม่ได้เอาของไปแลก หาเงินได้จากการขายฝิ่น สมัยก่อนเลี้ยงวัวเลี้ยงม้า สมัยก่อนเงินหายากกว่าสมัยนี้

ที่นี่ยังมีคนทำเหล็กอยู่ ยังมีคนทำได้หลายคน การตั้งหมู่บ้านของชาวมูเซอ ต้องมีสามคนนี้ คือ ปู่จอง ปู่ก้าง (ผู้นำ) คนตีเหล็ก ถึงจะสามารถตั้งบ้านได้

เมื่อก่อนทางนี้เสือเยอะ เดินไปคนเดียวไม่ได้ เสืออยู่ชอบมากินหมู กินไก่ในบ้าน เดี๋ยวนี้ไม่มีแล้ว

พ่อฒ่าจ่านุ สามารถเป่าแคนได้ (เป่าแคนให้ฟัง) การเป่าแคนต้องเป่าในงานเข้าพรรษา งานออกพรรษา งานกินวอเต้นจะคึ ในหมู่บ้านมีเป่ากันได้หลายคน คนที่หนุ่มๆ เป่าไม่เป็นเพราะเขาไปเรียนหนังสือ แคนนี้ซื้อมาจากเมืองฝางในราคา 500 บาท พ่อเฒ่าไม่สามารถทำได้ แต่ก่อนนี้เคยมีคนในบ้านทำได้แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีแล้ว จะมีเพลงที่ใช้ในงานหลายเพลง ประมาณสามสี่เพลง อย่างเช่น เพลงที่ใช้ในงานกินวอก็มี

รูปที่ 39 นายสรพงศ์ บวรบุญยานนท์

ผู้ให้ข้อมูล	**41) นายสรพงศ์ บวรบุญยานนท์ (อายุ 50 ปี เกิดปี พ.ศ. 2503)**
ผู้สัมภาษณ์	**นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายกึกก้อง หาญจับพาล**
วันที่	**11 มิถุนายน พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 21 หมู่ที่ 5 บ้านยาป่าแหน ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ	**ผู้ใหญ่บ้านยาป่าแหน และเป็นลูกชายของพ่อเฒ่าละ (ตำแหน่งปู่เหล็ก) ผู้นำตั้งบ้านยาป่าแหน**
ผู้เรียบเรียง	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-PP053, PPK-HIST-PP054**

PPK-HIST-PP052

พ่อหลวงชื่อ สรพงศ์ บวรบุญยานนท์ อายุ 50 ปี พ่อหลวงเกิดที่บ้านยาป่าแหน บ้านนี้ตั้งอย่างเป็นทางการประมาณ 27 ปีที่แล้ว (พ.ศ. 2526) แต่ตัวของพ่อหลวงเพิ่งรับตำแหน่งเมื่อสามเดือนที่แล้ว พ่อหลวงอยู่ในวาระ 60 ปี พ่อของพ่อหลวงชื่อ นายละ เคยอยู่ที่หัวลางแห้ง ใกล้ๆ กับแอโก๋ แล้วก็ย้ายไปทางปางคาม จากนั้นพ่อเฒ่าละก็ย้ายไปบ้านท่าไคร้อยู่ไม่ได้น้ำท่วมเลยย้ายกลับมาที่บ้านยาป่าแหนเมื่อ 27 ปีมานี้แล้ว

*ตอนย้ายกลับมาแรกๆ มีประมาณสิบบ้าน ผู้นำมาชื่อพ่อเฒ่ายาป่า ตอนนี้เสียชีวิตแล้ว (ผู้นำ-ปู่ก้าง) อีกสองคน คือ พ่อของพ่อหลวงชื่อนายละ (ปู่เหล็ก) อีกคนคือ พ่อเฒ่าจ่านุ (ปู่จอง) มีสามคนนี้แล้วตั้งหมู่บ้านได้ เมื่อก่อนนี้ชาวบ้านไม่มีเงินซื้อก็ไปช่วยทำไร่ปีละสามครั้งให้กับที่ไร่ของปู่เหล็ก อย่างถ้ามีเรื่องทะเลาะวิวาท พ่อเฒ่ายาป่าแหน เป็นผู้นำชาวบ้าน ทำหน้าที่ตัดสิน*ความขัดแย้งในหมู่บ้าน *พ่อเฒ่ายาป่าแหนเสียชีวิตเมื่อ 7 ปีที่แล้ว (พ.ศ. 2546) ตอนที่เสียอายุประมาณ 85 ปี ปู่จองเป็นเหมือนหมอผีใหญ่ในบ้าน ปู่เหล็กทำหน้าที่ตีเหล็ก*

พิธีศพ พิธีศพมีทั้งเผาและฝัง ก่อนที่จะนำไปเผา ต้องมีการอาบน้ำศพ เปลี่ยนเสื้อผ้าชุดใหม่ให้ศพ เป็นเสื้อที่คนตายเคย ชอบใส่เมื่อตอนที่มีชีวิตอยู่ ศพจะเอาไว้ไม่นานไว้สักสองสามวันก็ทำพิธี ศพจะอาบน้ำก่อนแล้วนำไปใส่กล่อง โลงศพที่ใช้เมื่อก่อนใช้ไม้ใหญ่ๆ อะไรก็ได้ ถางเอาข้างในออกทำฝาปิด เดี๋ยวนี้ซื้อเอาจากในเมือง ไม้ที่ใช้จะใช้ไม้สักหรือไม้เกี๊ยะก็ได้ แต่จะไม่ใช้ไม้ที่ออกผลรสเปรี้ยว เช่น มะขาม เพราะถือว่าจะทำให้ลูกหลานอยู่ไม่ดี ทำงานไม่สบาย

ในวันพระ จะถือว่าห้ามไม่กินเนื้อ และไม่ไปไร่ไม่ต้องทำงาน ในหมู่บ้านนี้นับถือศาสนาพุทธ-ผี ศาสนาคริสต์ก็มีคนในบ้านไปเรียนข้างนอกแล้วนำเข้ามาในบ้าน

เวลาฝังศพต้องเอาของไปให้ ของที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เสื้อผ้าก็ต้องเผา ของใช้อื่นๆ เช่น หม้อ จาน สาเหตุที่ต้องทำให้มันเสีย เพื่อไม่ให้คนไปขโมยมาใช้

ตอนนี้ที่บ้านนี้มีประมาณ 93 หลังคา ประชากรประมาณ 400-500 คน

พ่อหลวงเกิดที่บ้านห้วยแห้ง (ห่างจากที่นี่ 3-4 กิโลเมตร) แล้วย้ายลงมาอยู่ที่นี่

"เมื่อก่อนปลูกแต่ฝิ่นทหารขึ้นมาแผ้วถาง โครงการไทย-เยอรมันเข้ามา เอาถั่วแดงมาแลก..ขายให้กับพ่อค้าทั่วไป พ่อค้าเข้ามาซื้อแล้วก็ขาย บางคนก็เอาเสื้อผ้า เอาข้าวมาแลกฝิ่นของชาวบ้าน เมื่อก่อนนี้มีพ่อค้าต่างวัวต่างม้าขึ้นมาหาซื้อฝิ่น เป็นพ่อค้าเชียงใหม่ เชียงราย ทางนอก (พม่า) ทางปายก็มี บางคนเข้ามาอยากได้ฝิ่น ก็เอาเสื้อผ้ามาแลกเปลี่ยนกัน.เมื่อก่อนนี้คนบนดอย ปลูกข้าว กับ ทำไร่ยา (ฝิ่น) แค่สองอย่าง.."

ถ้าบางปีข้าวไม่พอ เราก็ไปขอยืม ปีต่อมาเราปลูกข้าวได้แล้วก็ไปใช้คืนให้เขา คล้ายกับเป็นธนาคารข้าว

ตอนเด็กจำได้ว่า เมื่อครั้งที่อยู่ท่าไคร้ ของในหลวง พ่อเฒ่ายาป่าและพ่อของพ่อหลวง (พ่อเฒ่าละ) เป็นคนนำไปแผ้วถางต้นไม้ใหญ่ที่ท่าไคร้ แล้วไม่สบาย อาบน้ำแล้วหนาว เป็นไข้มาเลเรีย มีคนตายสี่ห้าคน แล้วก็พากันปิ๊ก (กลับ) คืนมาอยู่ที่นี่ เมื่อก่อนไม่มียารักษา ไม่มีโรงพยาบาล คนเฒ่าคนแก่ต้องไปเอาสมุนไพรในป่ามาต้มกิน บางส่วนก็รักษาหายอยู่

ตอนอยู่ที่บ้านท่าไคร้ ไม่มีคนไทใหญ่อยู่ มีแต่หมู่มูเซออย่างเดียว มีไทใหญ่อยู่ประมาณ 8 หลังคาเรือน ตรงบ้านไร่ ที่ท่าไคร้ไม่มีไทใหญ่ มีแต่หมู่เฮาอย่างเดียว

ก่อนที่จะไปอยู่ที่ท่าไคร้ อยู่ที่หัวลางแห้ง แล้วไปอยู่ที่ปางคาม แล้วก็ลงมาอยู่ที่ท่าไคร้ แล้วไม่สบายเป็นมาลาเรีย แล้วก็กลับขึ้นมาอยู่ที่นี่ถาวร ตอนนี้ไม่ได้ย้ายไปไหนแล้ว เพราะไม่มีที่ดินทำกิน

โครงการไทย-เยอรมัน ได้มาส่งเสริมให้ปลูกถั่วแดง มะม่วง กาแฟ มีสามอย่างนี้ เข้ามาส่งเสริมอุดหนุนอย่างเดียว ไม่มีตลาดรับซื้อ เราต้องหาตลาดขายเอง ตอนนี้ก็ยังได้ปลูกถั่วแดงขายอยู่ มีพ่อค้าจากเชียงใหม่มาซื้อ แต่กาแฟไม่ได้ปลูกแล้ว เพราะต้นมันแก่แล้ว วัวควายมันเข้ามากินจึงไม่ได้เก็บขาย

เมื่อก่อนนี้เลี้ยงม้ากันเยอะ บ้านละสามสี่ตัว บางคนก็ไปรับจ้างขนของตามบ้าน เดี๋ยวนี้ยังคงเลี้ยงวัว เลี้ยงม้าอยู่แต่ลดน้อยลง

ประเพณี ปีใหม่กินวอ กินปีละครั้ง ต้องซื้อเสื้อผ้าใหม่ๆ ใส่ จัดกัน 7 วัน 7 คืน มาเต้นและร้องเพลงกัน เราต้องตำข้าวปุ๊ก เอาไว้ข้างบนเข่ง วันที่สองฆ่าหมู เอาเนื้อหมูมาปักที่เข่ง แล้วก็มารวมกันมีงานเต้นวอหลวง 3 วัน เต้นวอน้อย 2 วัน **ประเพณีเข้าพรรษา** เอาข้าวโพดที่ออกผลใหม่ทิ้งไว้ 2 วัน แล้วก็มัดมือให้คนเฒ่าคนแก่สุขภาพดี อยู่ดีกินดี เอาข้าวที่เกี่ยวมาทำบุญและมีการเต้นที่ลานจะคึ 2 คืน **งานกินข้าวใหม่** ก็เต้น 2 คืน ทุกบ้านนำเนื้อหมู เนื้อไก่ เอาอาหารมารวมเลี้ยงชาวบ้านที่บ้านผู้ใหญ่ วันเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่กัน ทุกบ้านเอาอาหารมารวมที่บ้านผู้ใหญ่ ครั้งที่หนึ่ง งานกินวอ ครั้งที่สอง งานก่อเจดีย์ทราย ทำศาลารอบๆ หมู่บ้าน แล้วก็มีงานมัดมือคนเฒ่าคนแก่ อวยพรให้ทำมาหากิน อยู่ดีกินดี *งานใหญ่ๆ ของบ้าน มีสี่วัน คือ งานปีใหม่กินวอ เข้าพรรษา กินข้าวใหม่ ออกพรรษา-ก่อเจดีย์ทราย*

พิธีศพ การจัดงานศพที่บ้านจะมีป่าช้า อยู่ที่หลังโรงเรียน เดินไปประมาณ 50 เมตรเมื่อกลับจากป่าช้า เราต้องล้างหน้าล้างตาก่อนเข้าบ้าน ส่วนใหญ่ในตอนบ่าย (หลังเที่ยง) การเลือกที่ฝัง จะมีการโยนมีดถ้ามีดปักก็ฝังตรงนั้นเลย สมัยก่อนมีทั้งการโยนมีดและโยนไข่ อย่างเช่น การโยนไข่ต้องโยนให้แตก ถ้าไม่แตกก็ต้องเลือกที่ใหม่ จนกว่าไข่จะแตก ในกรณีที่ไข่ไก่ไม่แตกเพราะว่าเจ้าที่แรงไม่ยอมให้ฝังตรงตำแหน่งนี้และจะไม่ฝังซ้ำที่กัน

เวลาเอาศพออกจากบ้าน กรณีคนแก่ต้องเอาออกทางผนัง แต่ถ้าเป็นเด็กเอาออกจากประตูได้ แต่ถ้าเอาคนแก่ออกจากทางประตูเชื่อว่าจะทำให้คนในบ้านที่ยังอยู่ตายเยอะ การฝังนั้นจะให้ศพนอนหงาย เอาหัวไปทางตะวันออกและเอาเท้าไปทางตะวันตก แต่ถ้าเวลาเผาต้องคว่ำหน้าลงไปทั้งโลงศพ คว่ำทั้งกล่องเลย

โรงเรียนยาป่าแหน ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2521 เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา

PPK-HIST-PP053

ป่าช้าบ้านจะแยกพื้นที่ฝังกับเผา ผู้ใหญ่ยังไม่ได้ทำแผนที่หมู่บ้าน เวลาไปฝังศพ คนไปร่วมงานมีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย แต่สมัยก่อนถือให้แต่ผู้ชายไปได้ ส่วนผู้หญิงจะให้เฉพาะแต่ญาติพ่อแม่เท่านั้นที่ไปได้

งานศพจะเลือกฝังหรือเผาก็แล้วแต่ญาติจะตัดสินใจ เอาศพไว้ที่บ้านสองวัน ถ้าใครพร้อมวันไหนก็ทำพิธี เวลาฝังศพต้องขุดในวันที่ไปฝัง เลือกสถานที่ฝังก็ต้องเลือกวันที่ฝังไปพร้อมกันทั้งหมดเลย ถ้าเลือกที่ได้ก็ขุดแล้วก็ทำพิธีฝัง เวลาฝังเสร็จก็จะเอาไม้กั้นไว้เป็นรั้วไม่ให้สิ่งที่ไม่ดีเข้าบ้าน

อิฐที่ตั้งไว้บนหลุมนั้นใช้ตั้งเพื่อไม่ให้ไปฝังซ้ำ การฝังศพจะฝังให้ดินเรียบเสมอไม่ทำพูนขึ้นมา หลุมศพบางที่ก็ไม่ได้กั้นรั้วแล้วแต่ลูกหลาน เวลาเผาเสร็จแล้วก็ทิ้งไว้เลยแล้วเอาใบไม้มาปิดเพื่อไม่ให้คนที่ตายหนาว

ผู้ให้ข้อมูล	**42) นายละ บวรบุญยานนท์ (อายุ 80 ปี เกิดปี พ.ศ. 2473)**
ผู้สัมภาษณ์	**นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายกึกก้อง หาญจับพาล**
วันที่	**11 มิถุนายน พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 3 หมู่ที่ 5 บ้านยาป่าแหน ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ	**ปู่เหล็กของบ้านยาป่าแหน และย้ายเข้ามาพร้อมกับพ่อเฒ่ายาป่าแหน**
ผู้เรียบเรียง	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-PP055**

ตัวของพ่อเฒ่าละ เกิดที่หัวปายสองแง่ แต่พ่อแม่มาจากทางเชียงดาว **(พ่อเฒ่าละ เกิดที่ปายสองแง่-ได้ย้ายไปหัวลางแห้ง-ปางแปก-ไม้ฮุง-ท่าไคร้-บ้านยาป่าแหน)**

คราวที่อยู่ปางมะผ้า เคยอยู่ทางหัวลางแห้ง แล้วก็ย้ายไปปางแปก แล้วก็ไม้ฮุง แล้วก็ย้ายลงไปอยู่ที่ท่าไคร้ และย้ายกลับขึ้นมาอยู่ที่นี่ (บ้านยาป่าแหน) ตอนมาแรกๆ ที่เข้ามาอยู่ที่นี่ มีบ้านประมาณ 4-5 หลังคาเรือน

อยู่ท่าไคร้ ได้สองปี น้ำท่วมท่าไคร้ก็เลยย้ายมาอยู่ที่นี่ ตอนนั้นทางท่าไคร้มีแต่ป่า เสือ

2.3 ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์: สัมภาษณ์บุคคล อำเภอขุนยวม

2.3.1 สรุปจำนวนผู้สัมภาษณ์ในอำเภอขุนยวม

ข้อมูลการสัมภาษณ์ในเขตอำเภอขุนยวมจำนวน 14 คน เป็นชาย 13 คน หญิง 1 คน

อายุต่ำกว่า 60 ปี	จำนวน 5 คน
อายุระหว่าง 61-70 ปี	จำนวน 2 คน
อายุระหว่าง 71-80 ปี	จำนวน 5 คน
อายุระหว่าง 81-90 ปี	จำนวน 1 คน
ไม่ทราบอายุ	จำนวน 1 คน

2.3.2 การตั้งคำถามส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับ

ประวัติส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ ที่ช่วยให้เห็นถึงภูมิหลัง ได้แก่ การตั้งถิ่นฐาน อพยพโยกย้าย ประสบการณ์ชีวิต การทำงาน ครอบครัว ของผู้ให้ข้อมูล สิ่งต่างๆ เหล่านี้ สามารถช่วยให้เห็นถึงบริบท ความแตกต่างของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีทัศนคติต่อประเด็นคำถามในเรื่องต่างๆ

เหตุการณ์และความทรงจำที่เกี่ยวข้องในพื้นที่วิจัย ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนเหตุการณ์สำคัญๆ ในความทรงจำของผู้ให้ข้อมูล เช่น โครงการพัฒนาพื้นที่สูง ความสัมพันธ์ติดต่อกับภายนอก เป็นต้น

เรื่องของกระแสการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในอำเภอขุนยวม ได้แก่ การเข้ามาของกลุ่มทุน ความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และผลกระทบที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

เกร็ดเรื่องเล่าต่างๆ ที่เกี่ยวข้องภายในชุมชน ได้แก่ ประวัติหมู่บ้าน สถานที่ บุคคล เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ วัด เรื่องเล่า คติความเชื่อ เป็นต้น

2.3.3 คำอธิบายรหัสเสียง

อักษร KY แทน อำเภอขุนยวม

หมายเลขสามหลัก แทนลำดับเลขที่การสัมภาษณ์

2.3.4 ตารางแสดงรายละเอียดข้อมูลสัมภาษณ์

ลำดับ	รหัสเสียง	ชื่อ-สกุล	อายุ	สถานที่/ที่อยู่	วันที่สัมภาษณ์
1	PPK-HIST-KY001	นายประถม โสภานะ	57	4 หมู่ที่ 4 บ้านป่าฝาง ต. เมืองปอน	24/8/53
2	PPK-HIST-KY002	นายสมพร ดวงใจแก้ว	44	บ้านหนองแห้ง หมู่ที่ 9 ต. เมืองปอน	24/8/53
3	PPK-HIST-KY003 PPK-HIST-KY004	นายบุญกิจ นิลละออง	46	4/2 หมู่ที่ 3 บ้านหางปอน ต. เมืองปอน	24/8/53
4	PPK-HIST-KY005	นายโจ๊ะโหล่ วันความรู้	73	บ้านแม่ซอ หมู่ที่ 5 ต. เมืองปอน	25/8/53
5	PPK-HIST-KY006	นายสิทธิชัย กิ่งนากา นายทูล จองเรือน	69 69	วัดเมืองปอน ต. เมืองปอน	25/8/53
6	PPK-HIST-KY007 PPK-HIST-KY008	นายคำโหย่ง สังข์ทอง	74	บ้านเลขที่ 73/1 หมู่ที่ 8 ต.แม่เงา	1/9/53
7	PPK-HIST-KY009	จ่าสิบเอกสมบูรณ์ มหาวรรณ	54	บ้านประตูเมือง หมู่ที่. 3 ต. แม่เงา	2/9/53
8	PPK-HIST-KY010	นายละอ่อง เกิดสถาพร	81	บ้านต่อแพ หมู่ที่ 1 ต. แม่เงา	2/9/53
9	PPK-HIST-KY011	นายเก่ตาวะ กลหิรัญ	80	หมู่ที่ 8 บ้านแม่เงา ต. แม่เงา	3/9/53
10	PPK-HIST-KY012	นายธำรง บุญพิทักษ์	72	66 หมู่ที่ 1 ต. ขุนยวม	10/9/53
11	PPK-HIST-KY013	นางแสงทอง เนื้อนวลจันทร์	46	หมู่ที่ 1 บ้านต่อแพ ต. แม่เงา	10/9/53
12	PPK-HIST-KY014 PPK-HIST-KY015	นายจอริยะ อุประ	76	400 หมู่ที่ 1 ต.ขุนยวม	18/9/53
12	PPK-HIST-KY016	นายคำโหย่ง สังข์ทอง	74	73/1 หมู่ที่ 8 ต. แม่เงา	19/5/53
13	PPK-HIST-KY017	พระครูอนุกูลกัลยาณพจน์(กมล กลยาณวาโจ)	47	วัดต่อแพ ต. แม่เงา	25/9/53

2.3.5 ถอดเทปสรุปความข้อมูลสัมภาษณ์ในเขตอำเภอขุนยวม

รูปที่ 40 นายประถม โสภานะ

ผู้ให้ข้อมูล	**43) นายประถม โสภานะ (อายุ 57 ปี เกิดปี พ.ศ. 2496)**
ผู้สัมภาษณ์	**นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่	**24 สิงหาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 14 หมู่ที่ 4 บ้านป่าฝาง ตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่อ่องสอน**
ความสำคัญ	**ผู้ใหญ่บ้านป่าฝางคนปัจจุบัน**
ผู้เรียบเรียง	**นายภาณุพงศ์ ศรีภาและนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-KY001**

คนบ้านป่าฝางแบ่งออกเป็น 2 เผ่าใหญ่ๆ คนเมือง (ล้านนา) และคนไทใหญ่ผสมกัน ความจริงคนที่ตั้งหมู่บ้านเป็นคนไทใหญ่ย้ายมาจากเมืองปอน ชื่อ นายหว่าจีระ เจ้าตัวเสียไปแล้วประมาณ 40 กว่าปี เมื่อก่อนเป็นหมู่บ้านย่อมบ้านขึ้นกับหมู่ที่ 1 บ้านเมืองปอน ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2513 ได้แยกออกมาตั้งเป็นหมู่บ้าน เมื่อก่อนนี้เมืองปอนรวมอยู่กับตำบลแม่กิ๊ ต่อมาก็แยกออกเป็นสองตำบล ปัจจุบันนี้บ้านป่าฝางเป็นบ้านหมู่ที่ 4 พ่อหลวงเป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3 ตั้งแต่เริ่มตั้งหมู่บ้าน

กลุ่มคนเมืองที่เข้ามาเป็นกลุ่มคนที่มาจากแม่แจ่ม ตัวของแม่หลวง (เมีย) ก็ย้ายมาจากแม่แจ่ม เมื่อประมาณ 50 กว่าปีที่แล้ว สมัยนั้นแม่แจ่มแร้นแค้น ข้าวไม่พอกิน ชาวบ้านป่าฝางส่วนมากเช่าที่ดินทำกินจากชาวบ้านเมืองปอน เมืองปอนจะมีที่นา พ่อหลวงเองก็ยังเช่าอยู่เนื่องจากคนเมืองปอนเข้ามาอยู่ก่อน อยู่มานานแล้ว ที่ไร่ที่นาแถวนี้เป็นของเขาหมด พอคนจากแม่แจ่มอพยพมาก็มาเช่านาเขาทำ จนถึงตอนนี้บ้านป่าฝางมีอยู่ 75 หลังคาเรือน แต่มีที่ทำกินไม่ถึง 10 หลังคาเรือน

นอกจากการทำนาแล้ว ยังมีการทำไร่ เป็นไร่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ถั่วเหลือง ข้าวโพด แต่ก่อนปลูกข้าวไร่ บ้างเดี๋ยวนี้ไม่ปลูกแล้ว เป็นที่ป่าหมดเป็นที่ไร่ที่ถางสมัยปู่ย่าตายาย ที่นาจริงๆ บริเวณที่เป็นที่ราบเกือบแทบจะไม่มี

ชาวบ้านทำนาเป็นหลัก พอหน้าแล้ง พฤศจิกายน ธันวาคม เกี่ยวข้าวเสร็จ ถั่วเหลืองนา ปลูกปีหนึ่งประมาณปีละสองครั้งที่มีน้ำ ถั่วเหลืองตอนที่พ่อมาใหม่ สมัยก่อนปลูกเพื่อบริโภค คือเอาไปทำถั่วเน่าแคบ ตอนหลังทางรถมันดีเลยมีพ่อค้าเข้ามาซื้อส่งเชียงใหม่ พ่อค้าเข้ามาซื้อเอง มีทั้งเครื่องโม่ รับซื้อเองหมด สมัยก่อนจริงๆ ไม่มีผู้ซื้อ เพราะทางรถไม่ดี ประมาณปี พ.ศ. 2514-15 ยังไม่ได้ขายต้องปลูกทำกินเองภายในหมู่บ้านแลกเปลี่ยนกันใกล้ๆ เพราะรถมาไม่ได้ไม่มีคนซื้อ ตอนหลังมาตอนปี พ.ศ. 2520 กว่าๆ ทางรถมันดีก็เริ่มมีพ่อค้าเข้ามารับซื้อ แต่ก่อนทำข้าวไม่ได้ขายแต่ตอนนี้ข้าวก็ได้ขายก็เหมือนเชียงใหม่ทุกอย่าง แต่ราคาอาจจะต่างกันทางด้านการขนส่ง ถ้าพูดถึงราคาก็สู้ทางเชียงใหม่ไม่ได้ เพราะว่าเชียงใหม่ปุ๊ยเขาก็ถูกอย่างอื่นก็ถูกหมด เวลาขายต้องเอาไปขายให้เขา สรุปแล้วเกษตรกรแม่ฮ่องสอนจนกว่าเชียงใหม่ ซื้อแพงขายถูก ก็พออยู่ได้หาปูหาปลาตามเศรษฐกิจพอเพียง

เรื่องเจ้าวัวต่าง สมัยก่อนมีเจ้าวัวต่าง พ่อก็เคยเห็น ส่วนมากจะเอาพวกน้ำมันพืช เอามาทางพม่าบ้าง เชียงใหม่บ้าง สมัยก่อนไฟฟ้าก็ไม่มีใช้น้ำมันก๊าดตะเกียงจุด พ่อค้าส่วนมากจะเข้ามาในช่วงฤดูหนาว เดินทางค่อยสบายหน่อยประเภทวัวต่าง ตอนนี้ที่เมืองปอนก็ยังมีอยู่ อุปกรณ์ในการต่าง ส่วนใหญ่เจ้าวัวต่างเป็นคนเมืองปอนขุนยวมเขาเล่ากันมาว่าเป็นพ่อค้า พอมีอันจะกิน ชื่อ ลุงหลู่ ถ้าระดับอำเภอเขาเรียก เจ้า ชื่อเจ้ามา เป็นพ่อค้าขายสมัยสงครามโลกกับทหารญี่ปุ่น จนร่ำจนรวยเขาเรียกแกว่า เจ้ามา มีที่นาเยอะมี 3 หมู่บ้าน

สมัยสงครามโลก ญี่ปุ่นผ่านเมืองปอน เห็นเล่าๆ ว่า ขึ้นเลยไปทางขุนยวม มีอนุสรณ์สถาน ที่บ้านนี้จะพักที่วัดเก่าเฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟังว่า มีกลุ่มทหารญี่ปุ่นเดินทางเข้ามาในหมู่บ้าน โดยใช้พื้นที่บริเวณวัดเก่าเป็นที่ตั้งค่ายทหาร โรงเรียนบ้านเมืองปอนมาทีหลัง ยังมีเจดีย์ให้เห็นอยู่

ตำบลเมืองปอนนอกจากไทใหญ่ ยังมีกะเหรี่ยงครึ่งต่อครึ่ง บ้านเมืองปอนนี้เป็นไทใหญ่ผสมคนเมือง แต่กะเหรี่ยงจะมาเป็นสะใภ้บ้างเป็นเขยบ้าง ถ้าเลยไปทางบ้านหางปอนหมู่ที่ 3 เริ่มเยอะแล้ว ถ้าหมู่ที่ 9 บ้านหนองแห้งเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์เป็นกะเหรี่ยง

บ้านป่าฝางมีวัดบ้านป่าฝาง สมัยก่อนมีวัดร้าง มีเป็นสถูปเจดีย์เก่ายังมีอยู่บริเวณกลางทุ่ง เขาว่ากันว่าสมัยของลัวะเป็นผู้สร้าง ประเภทเจดีย์เหลือแต่ฐาน บริเวณใกล้บ้านพ่อหลวงเป็นทุ่งนาห่างไปประมาณครึ่งโลเป็นวัดร้าง ในป่าก็มีแต่ก่อนชาวบ้านกลัว ประมาณ 20-30 ปี มีพระพุทธรูปอยู่แต่โดนขโมยไปขาย

สมัยก่อนการเดินทางใช้เดินเท้า พ่อหลวงยังเคยเดินไปซื้อของที่ขุนยวม ซื้อของ ประเภท เสื้อผ้า ของใช้เครื่องอุปโภคบริโภค ก็ต้องเดิน พ่อยังทันเดิน ถนนหนทางลำบาก ถนนตัดเป็นช่วงเป็นช่วงประมาณ 2508-2509 เริ่มทำกันจริงจะสะดวกสบายก็ช่วงปี พ.ศ. 2520 มีรถประจำทางแต่ก็มีเพียงเที่ยวเดี่ยวต่อวัน ทางมีมันลำบาก ถ้าขึ้นเขาก็ต้องให้ผู้โดยสารลง แล้วเข็นขึ้นเขา เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2514-15 ใช้เวลาในการเดินทางไปขุนยวมประมาณชั่งโมงกว่าๆ สมัยนั้นร้านมีไม่กี่ร้าน ไปซื้อของร้านของลุงส่างเต็ง บางคนก็ซื้อมาขาย หาบของเข้ามาขายในบ้านมา ชื่อนายกอบแก้ว ถ้าต้องการซื้อเสื้อผ้าก็ต้องไปเมืองปอนชื่อ ร้านลุงหลู่

ในขุนยวมมีโรงหนังของจ่าคำรน-ครูแสงดาว เลิกไปประมาณเกือบ 30 กว่าปี เป็นหนังมาจากเชียงใหม่ ในบ้านเมืองปอนเคยมีโรงหนังชื่อ “โรงหนังทวีบุญ” เป็นของกำนันทวี ตั้งอยู่บริเวณที่ตั้งเสาทีโอที ทางไปโรงเรียนเมืองปอน

บ้านไกลสุดจากถนนเมืองปอนหมู่ที่ 10 บ้านแม่โข่จู มีสองบ้านที่ไกลจากถนนมีบ้านแม่โข่จูและบ้านแม่ลาก๊ะ (หย่อมบ้านหมู่ที่ 6) เป็นกะเหรี่ยงนับถือศาสนาคริสต์ทั้งหมู่บ้านและบ้านแม่หินหลวงเป็นหมู่ที่ 8 ของตำบลเมืองปอน ถัดจากบ้านเราลงไปก็เป็นหมู่ที่ 3 บ้านหางปอน หมู่ที่ 7 บ้านท่าหินส้ม และหมู่ที่ 9 บ้านหนองแห้ง

บ้านป่าฝางมีพ่อหลวงมาแล้ว 3 คน พ่อหลวงเป็นคนที่ 3 คนแรกชื่อนายสม สุขใจ คนที่ 2 ชื่อนายแจ่มสิงห์ หัวทอง (ยังอยู่บ้านนี้) แต่นายสม ย้ายไปอยู่เมืองปอนแล้ว คนแรกเป็นคนเมืองมาจากแม่แจ่ม คนที่สองเป็นคนไทใหญ่ ทั้งสองคนอายุประมาณ 70 กว่าปี

คนในหมู่หมู่บ้านนับถือศาสนาพุทธกันหมด ประเพณีในปีก็เยอะ เพราะมีทั้งไทใหญ่ คนเมืองล้านนา เกือบทุกเดือน ไม่ว่าสงกรานต์ช่วงเดือนเมษา ออกพรรษา ไทใหญ่เรียก ออกหว่า ก็มีการฟ้อนนกเหมือนเมืองปอนทุกอย่าง งานปอยส่างลองแต่ก่อนจัดขึ้นเพียงในช่วงเดือนเมษายน แต่ในตอนนี้มีโครงการจากทางภาครัฐเข้ามาร่วม อย่างเช่น งานบวชแสนรูปของธรรมกายเฉลิมพระเกียรติ ทำให้ระยะเวลาในการจัดงานไม่ตายตัว

ประเพณีไทใหญ่ในหมู่บ้านที่หายไป คือ การเฮ็ดความ ตอนนี้ไม่เห็นมีเลย คณะลิเกไทใหญ่เป็นคนที่อพยพมาจากพม่าจะมีคณะของเขา เวลามีงานก็จะจ้างมาเล่นทางจังหวัดยังคงมี แต่ทางเมืองปอนนี้หายไป พ่อมาใหม่ๆ ยังเห็นอยู่ช่วงเดือน 11 ยังเคยไปดูการเฮ็ดความ โต้ตอบระหว่างหนุ่ม สาว ใช้ภาษาที่สละสลวย ถ้าทางภาคกลางก็คงคล้ายเพลงอีแซว-เพลงฉ่อย ทางไทใหญ่จะเรียกเฮ็ดความ ผู้ชายผู้หญิงจะเกี้ยวพาราสีกัน ในบ้านยังมีรำนกรำโตอยู่ ในโรงเรียนยังคงรักษาการละเล่นบางอย่างของชาวไทใหญ่ไว้อยู่จะรำกันในช่วงเดือน 11 ออกพรรษา เพื่อต้อนรับพระพุทธเจ้าเสด็จลงมาโปรดสัตว์ มีการทำจองพาราไว้หน้าบ้านทุกหลัง

รูปที่ 41 นายสมพร ดวงใจแก้ว

ผู้ให้ข้อมูล	**44) นายสมพร ดวงใจแก้ว (อายุ 44 ปี เกิดปี พ.ศ. 2509)**
ผู้สัมภาษณ์	**นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่	**24 สิงหาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านหนองแห้ง หมู่ที่ 9 ตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ	**พ่อหลวงบ้านหนองแห้งคนปัจจุบัน**
ผู้เรียบเรียง	**นายภาณุพงศ์ ศรีภา และนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-KY002**

ไม่ใช่คนดั้งเดิมที่นี่ บ้านเดิมอยู่แม่สะเรียง แต่ประวัติไม่ค่อยทราบเท่าไร ย้ายมาเป็นครอบครัวย้ายเข้ามาพร้อมกับพ่อแม่ แต่กลุ่มคนที่อพยพมายังบ้านหนองแห้งมาจากหลายที่หลายทาง แต่ส่วนใหญ่คนดั้งเดิมที่นี่มีไม่กี่หลังคา ส่วนใหญ่มาจากบ้านฮากไม้ก็มี ย้ายลงมาจากบ้านแม่ลาก๊ะก็มี คนที่มาจากแม่สะเรียงตอนที่อยู่แม่สะเรียงตัวเองอยู่บ้านแพะ ที่บ้านแพะมีทั้งคนเมืองและกะเหรี่ยง

สาเหตุที่ย้ายลงมาเนื่องจากพ่อเสีย แม่มีญาติพี่น้องอยู่ทางนี้ (บ้านหนองแห้ง) ก็เลยย้ายมาทางนี้ อย่างคนที่อยู่บ้านแม่ลาก๊ะ ตอนแรกย้ายมาเพราะว่ามีญาติพี่น้องย้ายลงมาอยู่ก่อนแล้วเลยพากันย้ายตามลงมา

ตอนที่ย้ายเข้ามาแรกๆ มีประมาณ 15 -16 หลังคา ปัจจุบันมี 110 หลังคา ส่วนใหญ่คนในบ้านนับถือศาสนาคริสต์ พุทธก็มีบ้าง

ผู้นำศาสนาคริสต์เข้ามาในบ้านหนองแห้ง ชื่อ พ่อเฒ่าตะขรู่มู ยอดครัวตาน แกเป็นคนแม่องพาย (ไม่แน่ใจ) แล้วก็มีพ่อเฒ่าอีกคน ชื่อ พ่อเฒ่าตากาโหย่ อีกคนที่เข้ามาตั้งบ้านหนองแห้ง เหตุที่ชื่อบ้านหนองแห้ง เพราะว่าบริเวณหมู่บ้านมีหนองน้ำขนาดใหญ่ ต่อมาน้ำแห้งขอด ไม่มีน้ำ จึงตั้งชื่อว่า “หนองแห้ง”

เริ่มตั้งบ้านก็นับถือศาสนาคริสต์แล้ว

ตอนหลังคนเมืองก็ย้ายเข้ามา จากบ้านท่าหินส้มก็ย้ายมา คนขุนยวมย้ายเข้ามาอยู่ที่นี่ก็มี บางคนเอาลูกเอาเมียที่นี่ ก็มาอยู่ด้วยกัน ผัวนับถือศาสนาพุทธ เมียนับถือคริสต์ก็อยู่ด้วยกันได้ ในบ้านไม่มีวัด

พ่อหลวงไม่เคยนับถือผี ตั้งแต่เกิดมาก็นับถือศาสนาคริสต์เลย บ้านนี้ไม่มีความเชื่อเรื่องผีแล้ว

อาชีพส่วนใหญ่ในบ้าน ทำการเกษตรปลูกถั่ว มีคนมาซื้อเป็นคนในบ้าน โม่แล้วก็ซื้อกันเองในบ้าน แต่ก็มีพ่อค้าจากขุนยวมก็เข้ามาขอซื้อด้วย

สมัยก่อนไปขุนยวม ทางลำบากไม่ได้ลาดยาง เดินไป บ้างครั้งก็มีรถประจำทาง มาอยู่นี่ประมาณ 30 กว่าปีกว่า บางครั้งมีรถเร่เข้ามาขาย เป็นของใช้ เป็นเสื้อผ้า พ่อหลวงไม่ทันเห็นวัวต่าง ตอนเด็กก็ไม่เห็นแล้ว

งานประจำปีของศาสนาคริสต์ ได้แก่ งานคริสต์มาส งานขึ้นปีใหม่ ในบ้านมีบาทหลวงประจำ เป็นคนที่อื่น ชื่อ คุณพ่อทูน ตอนแรกเขาเป็นบาทหลวงอยู่ขุนยวม ทุกวันอาทิตย์ต้องเข้าโบสถ์

ถ้าครอบครัวมีคนนับถือพุทธก็จะไปขึ้นวัดที่บ้านท่าหินส้ม แต่ตอนนี้มีการสร้างวัดเล็กอยู่ปางทางเข้าหมู่บ้าน ปีนี้คนพุทธก็ขึ้นวัดที่นี่ มีพระมาอยู่ไม่นานประมาณเดือนที่แล้ว

สายตระกูลทางแม่ เป็นญาติกับกลุ่มกะเหรี่ยงที่บ้านแม่ลาก๊ะ บริเวณนี้ก็มีกะเหรี่ยง คนเมือง และก็ไทใหญ่ ตอนอยู่ที่แม่สะเรียง บ้านแพะ อยู่ตำบลบ้านกาด

อาชีพส่วนใหญ่ของคนในบ้านทำสวน บางคนไปรับจ้าง ย้ายไปทำงานในเมือง **สมัยที่อยู่บ้านแพะ (แม่สะเรียง) มีคนในบ้านไปรับจ้างทำไม้ให้บริษัทวนาสิทธิ์**

ในหมู่บ้านมีโรงเรียนสอนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากนั้นต้องเดินทางไปเรียนต่อที่ขุนยวม

ประเพณีคนกะเหรี่ยงของหมู่บ้าน งานมัดมือยังมีอยู่บางส่วน พอเป็นคริสต์แล้วก็ไม่ค่อยมีงานมัดมือ

ในบ้านมีผู้ช่วยอยู่ 3 คน ผู้ช่วยปกครอง 2 คน ผู้ช่วยปราบปราม แกเป็นผู้ช่วยฝ่ายปกครอง ซึ่งเป็นมาแล้ว 3 สมัย สมัยละ 5 ปี

บ่อน้ำร้อน ในปีนี้ (พ.ศ. 2553) มีการจัดการขององค์กรจากการท่องเที่ยว (ททท.) เข้ามาปรับเปลี่ยนบริเวณน้ำพุเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ทำเป็นห้อง เป็นตึก ชาวบ้านสามารถนำข้าวของมาขายได้ แต่ก่อนจะสร้างแต่เดิมเป็นบ่อธรรมชาติ เป็นบ่อดิน มีเป็นบ่อๆ โครงการนี้มีการทำประชาคมในหมู่บ้าน แล้วชาวบ้านเห็นด้วย

ในบ้านมีปลูกข้าวโพดด้วย ข้าวโพดเข้ามาในประมาณ 4-5 ปีนี้ เข้ามาหลังจากถั่ว มีนาเหมือนกันแต่มีน้อย ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ภูเขา ไม่มีพื้นที่ราบ ในหมู่บ้านมีโครงการจากรัฐเข้ามาพัฒนาที่ดินมาปลูกหญ้าแฝก

ในหมู่บ้าน ใช้น้ำประปาภูเขา ช่วงนี้ไม่ค่อยขาดน้ำพอใช้ได้อยู่ จะขาดในช่วงหน้าแล้ง เพราะน้ำในห้วยมันแห้ง ส่วนมากน้ำที่ใช้กิน น้ำใช้ มาจากห้วยแม่ลาก๊ะน้อย

สถานที่ท่องเที่ยว นอกจากบ่อน้ำพุร้อนแล้ว ยังมี ถ้ำผาผึ้ง นักท่องเที่ยวที่เข้ามาส่วนใหญ่เป็นคนจากกรุงเทพฯ คนต่างชาติก็มี ในบ้านไม่มีโฮมสเตย์ ส่วนใหญ่แวะเข้ามาเที่ยวแล้วก็ออกไปไม่ได้มานอนในบ้าน

รูปที่ 42 นายบุญกิจ นิลละออง

ผู้ให้ข้อมูล	**45) นายบุญกิจ นิลละออง (อายุ 46 ปี เกิดปี พ.ศ. 2507)**
ผู้สัมภาษณ์	**นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที	**24 สิงหาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 4/2 หมู่ที่ 3 บ้านหางปอน ตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่อ่องสอน**
ความสำคัญ	**พ่อหลวงบ้านหางปอนคนปัจจุบัน**
ผู้เรียบเรียง	**นายภาณุพงศ์ ศรีภา และนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-KY003, PPK-HIST-KY004**

PPK-HIST-KY003

ส่วนมากคนในบ้านหางปอน เป็นของคนไทใหญ่ ตัวของพ่อหลวงบุญกิจก็เป็นคนไทใหญ่ เกิดที่นี้ ตอนนี้มีบ้านประมาณ 103 หลังคา เมื่อตอนเด็กๆ ก็มีบ้านประมาณ 95 หลัง คนในบ้านมีคนไทใหญ่ คนเมือง ชาวเขาเป็นคนกะเหรี่ยง ไม่รู้ว่าใครเป็นคนตั้งบ้าน เนื่องจากว่าตัวเองเพิ่งได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน

กะเหรี่ยงส่วนมากที่ลงมาจากบ้านแม่โข่จู แม่ลาก๊ะ บ้านแม่ลาก๊ะ อยู่ไกลจากที่นี่ประมาณ 10 กว่ากิโล ทางลำบากเป็นบางจุด ทางเป็นดินลูกรัง ไม่ต่อเนื่อง พ่อหลวงเป็นคนที่ 3

PPK-HIST-KY004

ตั้งบ้าน พ.ศ. 2460 ตั้งครั้งแรกมีประมาณ 5 ครอบครัว **(ให้ดูเอกสารประวัติหมู่บ้านจากหนังสือประวัติหมู่บ้านเขียนโดยผู้ใหญ่คนที่แล้ว)**

การเกษตรส่วนนี้เป็นถั่วเหลือง กระเทียม ข้าวโพด ข้าว ถ้าเป็นพืชไร่ นิยมปลูกถั่วเหลืองมากกว่ากระเทียมปลูกหน้าหนาว ส่วนมากขายให้พ่อค้า เป็นพ่อค้าบริเวณใกล้เคียง มาจากบ้านเมืองปอน บ้านท่าหินส้ม ปีที่ผ่านมาราคาดี เมื่อก่อนจริงปลูกเพื่อกิน

ตอนเด็กๆ พ่อหลวงไม่เคยพ่อค้าวัวต่าง เกิดไม่ทันแล้ว เมื่อก่อนจะไปไหนต้องเดินไป ตอนพอรู้เรื่องก็เริ่มมีรถโดยสารเข้ามาแล้ว

แนะนำ keys: พ่อเฒ่าส่วยละ เสริมสุข (สามารถเล่าประวัติหมู่บ้านหางปอนได้ แต่หูไม่ค่อยดี)

หมู่บ้านที่ตั้งใหม่สุดของตำบลเมืองปอน ถ้านับตามลำดับหมู่ก็หมู่ที่ 10 บ้านแม่โข่จู

ในบ้านหางปอน ไม่มีวัดร้าง

กะเหรี่ยง จริงๆ จะอยู่รอบนอก ส่วนใหญ่นับถือคริสตร์ ถือพุทธก็มี ไม่นับถือผีแล้ว แต่ยังคงมีงานผูกข้อมืออยู่ **คนเมือง**มาจากหลายที่ ต่างจังหวัดก็มี ลำปาง เชียงใหม่ **ส่วนคนไทใหญ่** อยู่ที่นี้อยู่แล้ว คนเมืองเข้ามามีครอบครัวทางนี้ มาทำงานก่อสร้าง

ประเพณีของคนไทใหญ่ ยังคงยึดถืออยู่ ทำบุญบ้าน นับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เสาหลักเมือง งานหลักๆ ในแต่ละปีของไทใหญ่ ก็จะมีสงกรานต์ รดน้ำดำหัว เลี้ยงศาลเจ้าพ่อหลักเมืองในเดือนเมษายน- พฤษภาคม จากนั้นก็เข้าพรรษา เดือน 11 ทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ที่ล่วงลับไปคล้ายๆ กับทำบุญ 100 วัน จากนั้นก็เป็นงานปอยส่างลอง จัดเป็นกิจกรรมใหญ่โดยทางบ้านหางปอนจะไปร่วมกับบ้านเมืองปอน

โรงเรียน โรงเรียบในหมู่บ้านยุบไปแล้ว นักเรียนน้อย ครูไม่มี เด็กต้องไปเรียนที่บ้านหนองแห้ง

ในหมู่บ้านหางปอนมีผู้ช่วยสามคน ได้แก่ ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง 2 คน และผู้ช่วยฝ่ายรักษาความสงบ 1 คน

เหตุที่ชื่อบ้านหางปอน มาจากพื้นที่ของหมู่บ้านตั้งอยู่บริเวณสุดท้ายแม่น้ำปอน จึงนำมาตั้งชื่อของหมู่บ้าน จากบ้านนี้ไปแม่น้ำปอนก็ไหลลงไปรวมกับน้ำแม่ละก๊ะ น้ำแม่ละก๊ะไหลผ่านบ้านหนองแห้งและบ้านท่าหินส้ม

รูปที่ 43 นายโจ๊ะโหล่ วันความรู้

ผู้ให้ข้อมูล **46) นายโจ๊ะโหล่ วันความรู้ (อายุ 73 ปี เกิดปี พ.ศ. 2480)**
ผู้สัมภาษณ์ **นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่ **25 สิงหาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่ **บ้านแม่ซอ หมู่ที่ 5 ตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ล่าม **นายพะบี กอบเกียรติยศ (อายุ 63 ปี) และนางศรีลา จตุพรคุณากร (อายุ 29 ปี)**
ผู้เรียบเรียง **นายภาณุพงศ์ ศรีภา และนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง **PPK-HIST-KY005**

เป็นคนแม่ลาก๊ะย้ายเข้ามาอยู่ที่นี้ ตอนแรกเข้ามามีประมาณ 40 หลังคา มีบ้านนี้แต่เดิมอยู่แล้ว ตอนนั้นพ่อยังเด็กๆ อยู่พ่อแม่พามา แต่ก่อนบ้านทำไร่ข้าว ปลูกข้าวโพด ไม่ขายกินเอง เดี๋ยวนี้ปลูกขายโดยมีองค์กรภายนอกเข้าส่งเสริม สนับสนุนจัดหาตลาดให้แก่ชาวบ้าน

ตอนย้ายเข้ามาหมู่บ้าน มีผู้นำชื่อพ่อเฒ่าแกะหล่าหลู่ ไม่มีหมอผี ตอนนี้คนในบ้านนับถือคริสต์เมื่อประมาณ 50 ปีก่อน แต่เดิมผู้นำหมู่บ้านนับถือศาสนาพุทธ หลังจากย้ายมาก็นับถือศาสนาคริสต์ งานมัดมือไม่ค่อยมีแล้ว ในหมู่บ้านมีโบสถ์คริสต์และก็มีวัดด้วย บาทหลวงประจำบ้านอยู่ขุนยวมเข้ามาในบ้านแม่ซอเป็นบางครั้ง บาทหลวงชื่อหลวงพ่อสถิต ในบ้านยังมีคนนับถือพุทธ ประมาณ 10 หลังคา น้อยกว่าคริสต์ แต่ที่วัดไม่มีพระ คนในบ้านส่วนมากเป็นกะเหรี่ยง แต่ก่อนห้ามการแต่งงานข้ามเผ่าตอนนี้ไม่ห้ามแล้วชอบใครก็แต่งเลย

ความเชื่อของคนกะเหรี่ยงในบ้าน หลังจากนับแต่นับถือคริสต์ไม่มีแล้วงานมัดมือก็ไม่มีแล้ว

เรื่องวัวต่าง พ่อไม่เคยเห็นพ่อค้าวัวต่าง คนข้างนอกไม่ค่อยเข้ามาขายของในบ้าน

เด็กๆ ในบ้านไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนเมืองปอน มีหอพักที่โรงเรียน แต่ก่อนมีโรงเรียนในบ้านแม่ซอแต่โดนยุบไปแล้วเพราะนักเรียนน้อย ส่วนเด็กเล็กๆ ต้องกลับมาบ้านมีรถรับส่ง

ช่วงสงครามโลก ตอนนั้นเห็นเครื่องบินผ่าน คนในบ้านหนีเข้าไปในป่า ตอนเด็กเห็นทหารญี่ปุ่นตอนแพ้สงครามเอาข้าวของมาแลกกับข้าวของชาวบ้าน มีทหารไทยบ้างเหมือนกันแต่ไม่เยอะ ที่ต่อแพมีทหารญี่ปุ่นเข้ามาเยอะ

คนเมื่อก่อนอายุ 13-14 ปี ทำงานได้แล้ว แต่ไม่ได้เรียนหนังสือ มีเลี้ยงวัวเลี้ยงควายใช้เวลาทำนา ตอนนี้ใช้เครื่องไถนา มีเลี้ยงหมูทำเป็นคอกตามบ้าน เลี้ยงไว้ใช้ในงานแต่งงาน

คนในบ้านนี้ออกไปข้างนอกเยอะ ไปทำงานข้างนอกก็มีออกไปเรียนก็มีพอเรียนจบก็ทำงานในเมือง

หมู่บ้านแม่ซอ ตั้งเป็นทางการประมาณ 40 กว่าปีก่อน แต่ก่อนหมู่บ้านแม่ซอต้องไปร่วมกับแม่ลาก๊ะ บ้านแม่ซอมีพ่อหลวงมาแล้ว 2 คน ผู้นำเลือกตั้งจากคนในหมู่บ้าน

ถนนเข้ามาในหมู่บ้านประมาณปี พ.ศ. 2523 ไฟฟ้าเริ่มต่อเข้ามายังหมู่บ้านประมาณปี พ.ศ. 2539-2540

ในบ้านแม่ซอไม่ได้ปลูกฝิ่น แต่ก่อนคนในหมู่บ้านมีการซื้อฝิ่นจากแข่ (ฮ่อ) กลุ่มคนลีซอ ม้ง ซื้อมากิน แต่ในหมู่บ้าน ไม่มีการปลูกฝิ่นเนื่องด้วยสภาพอากาศ ดิน อากาศร้อนปลูกไม่ดี

เกลือ ซื้อเกลือมาจากเมืองปอน คนเมืองปอนซื้อต่อมาจากเชียงใหม่ เราปลูกพริกเอง อาหารส่วนใหญ่ เช่น ปลาทู เกลือ ซื้อจากเมืองปอน

วัดร้าง ในบ้านไม่มีวัดร้าง

เรื่องนิทาน ตำนานปกาเกอะญอ พ่อไม่สามารถเล่าได้จำไม่ได้แล้ว ต้องไปถามพ่อสถิตที่เป็นบาทหลวงอยู่ที่ศูนย์แคทอลิก ขุนยวม

รูปที่ 44 นายสิทธิชัย กิ่งนากา

รูปที่ 45 นายทูล จองเรือน

ผู้ให้ข้อมูล	**47) นายสิทธิชัย กิ่งนากา (อายุ 69 ปี เกิดปี พ.ศ. 2484)**
	48) นายทูล จองเรือน (อายุ 69 ปี เกิดปี พ.ศ. 2484)
ผู้สัมภาษณ์	**นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่	**25 สิงหาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**วัดเมืองปอน หมู่ที่ 1 ตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ผู้เรียบเรียง	**นายภาณุพงศ์ ศรีภา และนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-KY006**

เสียงนายสิทธิชัย

พ่อสิทธิชัยเกิดที่นี่แต่ไม่ค่อยได้อยู่ที่นี่ แต่ไปอยู่ที่อื่น ส่วนใหญ่ไปอยู่วัด เชียงใหม่ ลำพูน เพราะบวชเป็นเณร เริ่มบวชอายุ 17 ปี เรียนนักธรรมตรี เรียนที่โรงเรียนแม่ธิ จังหวัดลำพูน

ตอนเด็กๆ บ้านเมืองปอนมี 300 กว่าหลังคา มี 2 หมู่บ้าน เดี๋ยวนี้คนในหมู่บ้านก็ไม่ค่อยอยู่แล้ว ไปอยู่ที่อื่น คนในบ้านส่วนใหญ่เป็นคนไทใหญ่ เดิมอยู่นี้อยู่แล้ว เดิมเขาเล่าให้ฟังว่าอพยพมาจากเชียงตุง อพยพกันมาเรื่อยๆ ก่อนจะมาอยู่ที่นี้ เมื่อก่อนแยกกันอยู่เป็นที่เป็นทาง ทางเดียวกับแม่ฮ่องสอน พ่อก็รู้ไม่ค่อยละเอียด คนแก่เล่าให้ฟัง จำบ้างไม่จำบ้าง

สมัยสงครามโลก เห็นทหารญี่ปุ่นเข้ามาในหมู่บ้าน มาใช้พื้นที่ในวัด ญี่ปุ่นมาใช้น้ำในหมู่บ้าน ตอนนั้นเราเป็นเด็กวิ่งเล่นไปมา ทหารญี่ปุ่นมาเยอะ ทหารไทยไม่มา ตอนขากลับทหารญี่ปุ่นมาพักที่วัด เห็นเขามาอาบน้ำ มีการเอาของมาแลกกับชาวบ้าน ทหารญี่ปุ่นอยู่ในป่า ชาวบ้านทำข้าวปุก ข้าวเหนียวใส่งา ใส่หัวข้าว (รำข้าว) ไปแลกพวกเสื้อผ้า ของเก่า แต่ก่อนมี แต่มีคนมาเอาไปแล้ว คนซื้อของเก่าเอาไปหมด จำไม่ได้ว่าเคยเห็นเครื่องบินรึป่าว ตอนนั้นตัวเองอายุ 7 ขวบ ตอนนั้นก็ไม่ค่อยสนใจ

วัดบ้านเมืองปอนเป็นวัดเก่า เพิ่มเติมส่วนอุโบสถ วัดร้างมีตรงโรงเรียนเป็นเจดีย์เก่า ย้ายจากโน้น มาตั้งที่นี้ บนดอยก็มี บริเวณทุ่งนาบ้านป่าฝาง พ่อไม่เคยไปดู เพราะกลัวผีร้ายไม่ค่อยกล้าไปดู

ไทใหญ่จากบ้านนี้ มาจากพม่าก็มีมาเหมือนกัน มาจากเมืองแม่แจะ น้ำมาง คนเมืองเริ่มเข้าตอนไหนก็ไม่รู้ ก็ไปเรียนหนังสือ กลับมาก็เป็นเมืองกันหมดแล้ว ตอนก่อนไทใหญ่ไม่มีครู มีคนเมืองมาสอน ในโรงเรียนมีการสอนไทใหญ่ หมู่บ้านพูดไทใหญ่กันหมด

ตอนเด็ก พ่อเคยเห็นวัวต่างๆ ม้าต่าง ส่วนใหญ่เป็นของคนที่นี่ไปซื้อของจากเชียงใหม่บ้าง เวลาหน้าเกี่ยวข้าวก็เอาวัวล้อมาต่างข้าวในที่นา วัวต่างไปต่างของจากเชียงใหม่มาขาย เป็นของจำพวก เทียนไข เกลือ ปลาทู ปลาเน่า เสื้อผ้า ไปประมาณ 15 วัน ไปกลับก็เดือนหนึ่ง

นายทูล จองเรือน

เจ้าวัวต่างในบ้าน ชื่อ นายจองเหม่ก๊ะ เป็นพ่อค้าวัวต่าง มีวัวประมาณ 20-30 ตัว และนายเหม่ก๊ะ, ลุงเก่ส่าละ มีเยอะเหมือนกันแต่พ่อทูลจำไม่ได้

พ่อทูลเกิดที่นี่ได้ทำงานเป็นเณรอยู่วัด ส่วนพ่อสิทธิชัยไปเรียน ได้ทำงานเป็นข้าราชการ ส่วนพ่อทูลอยู่บ้านทำงานตามหมู่บ้าน เพราะพ่อแม่ของพ่อทูลมีวัวต่างก็ได้ตามไปกับวัวต่าง ไปต่างของที่แม่สะเรียงบ้าง ป่าเมี่ยงบ้าง เชียงใหม่บ้าง เมื่อก่อนต่างของมาขายที่บ้านนี้ เมี่ยงไปต่างจากป่าเมี่ยงมาขายในบ้าน เมี่ยงต่างจากบ้านป่าแป๊ ปางคาม

เอาข้าวสารจากบ้านเมืองปอนไปขายแม่สะเรียงบ้าง หนทางไม่ใช่ทางรถอย่างนี้ ต้องใช้วัวต่างของไป ชาวบ้านตัดไม้ทำแพล่องของไปขาย เอาข้าวสารใส่แพต่างลงไปถึงน้ำยวมลงไปถึงท่าแพ (แม่สะเรียง)

การเกษตรในอดีต มีการปลูกถั่ว กระเทียม ปลูกเพื่อกินในครอบครัว ไม่ได้ขาย ทางไม่ดี ไม่มีคนมาซื้อ ขายต่อกันในบ้านก็ไม่ดี เพราะปลูกเหมือนกัน มีมากหน่อยก็เททิ้ง

ทางรถเข้ามาประมาณ พ.ศ. 2507 ของกินของใช้คนที่วัวต่างก็ใส่ของจากเชียงใหม่มาขาย สินค้าได้แก่ น้ำมัน น้ำมันก๊าด ปลาแห้ง สบู่ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นของใช้ของกิน เส้นทางจากบ้านเมืองปอนไปเชียงใหม่ในหนึ่งปีขบวนวัวต่างจะเดินไปครั้งเดียว ไปหลังจากเกี่ยวข้าวแล้ว กลางพรรษาไปไม่ได้ติดฝน ถ้าไปก็ได้ไปขายข้าวที่แม่สะเรียงเท่านั้น

ช่วงสงครามโลก พ่อทูลยังอายุน้อยอยู่ ไม่ค่อยรู้เรื่อง คนเฒ่าคนแก่เล่าให้ฟังว่ามีการจ้างแรงงาน แต่จ่ายเงินให้แต่ถูก ขุดทางไปจากห้วยต้นนุ่นถึงดอยท่ามะแกง เมืองปาย เขตรอยต่อตรงกิ่วลม ตอนนี้จำไม่ค่อยได้แล้ว เห็นแต่ช่วงทหารญี่ปุ่นกลับมา ทหารญี่ปุ่นก็นิสัยเหมือนคนบ้านเราดีก็ดี เวลาซื้อของก็จ่ายตังค์แลกเปลี่ยน แต่ถ้าคนไม่ดีก็มี มาลักวัวลักควายกินมันก็มีทั้งดีทั้งร้าย

ประเพณีไทใหญ่ คนไทใหญ่มีประเพณีเกือบทุกเดือน ตั้งแต่ออกพรรษา ทำปอยมีงานหลังจากพรรษา 3 เดือน ก็ทำเขาวงกต ใช้ไม้ไผ่ล้อม ทำเป็นจองพาราไว้ 4 มุม ตรงกลางมีจองพาราอีกหลังหนึ่ง หลังจากนั้นมีงานปอยส่างลอง บวชที่วัดนี้ บ้านใครมีลูกหลาน 7-8 ปี ก็เอามาบวชที่วัดนี้ งานมี 3 วัน วันแรกมาบวชเป็นส่างลองแห่ตามบ้าน วันต่อมาแห่รอบบ้าน วันที่สามก็ถวาย บวชเป็นเณร มีคนเฒ่าคนแก่มาฟังธรรม กินข้าว 32 อย่าง คล้ายกับว่า ได้บวชเป็นลูกแก้วเป็นคนมีบุญที่ดีที่สุด ทุกคนไม่ได้เป็น ตอนพ่อบวชไม่ค่อยต่างจากปัจจุบัน แต่ก็ต่างบ้างตรงที่ของกินของใช้มันลำบาก เดี๋ยวนี้พร้อมทุกอย่างแต่สมัยก่อนสนุกกว่าในสมัยนี้ คนที่ให้ส่างลองขี่คอเรียกว่าตะแป เป็นญาติพี่น้องกัน ให้ขี่ทั้งวัน มีหลายๆ คนผลัดเปลี่ยนกัน ตลอดจนงานเสร็จ เจ้าภาพจะให้ของสินน้ำใจแต่คนส่วนใหญ่จะไม่เอาช่วยงานเอาบุญ

รูปที่ 46 นายคำโหย่ง สังข์ทอง

ผู้ให้ข้อมูล	**49) นายคำโหย่ง สังข์ทอง (อายุ 74 ปี เกิดปี พ.ศ. 2479)**
ผู้สัมภาษณ์	**นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่	**1 กันยายน พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 73/1 หมู่ที่ 8 ตำบลแม่เงา อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ผู้เรียบเรียง	**นายภาณุพงศ์ ศรีภา และนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
ความสำคัญ	**ปราชญ์ชาวบ้านและเป็นสล่า (ช่าง) ไม้ในบ้านหลวงต่อแพ**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-KY007, PPK-HIST-KY008**

PPK-HIST-KY007

งานที่อุ๊ยทำจะมีคนในหมู่บ้านเข้ามาสั่งซื้อ เขามาจ้างให้ทำ (ขณะสัมภาษณ์อุ๊ยกำลังทำตุง) ตุงขนาดเล็กราคา 400 บาท ขนาดใหญ่ราคา 1,000 บาท จะทำเป็นกลมๆ ต่อกันห้อยลงมา ในหมู่บ้านมีคนที่ทำตุงเพื่อขาย 4 คน บัดเดี๋ยวนี้ใกล้ออกพรรษา ทำอันนี้บ้าง อันนั้นบ้าง

งานสาน งานไม้ อุ๊ยเล่าให้ฟังว่าแต่ก่อนไม่มีการสอนให้ทำแบบจริงจัง คนเฒ่าคนแก่เขาทำก็ทำตาม เป็นการเรียนกันเองเสียมากกว่า แต่คนไม่สนใจก็ทำไม่เป็นก็ซื้อเอา สมัยนั้นเกือบทุกบ้านสามารถทำงานจักสานและงานไม้ได้ สมัยตอนอุ๊ยหนุ่มๆ ก็ไม่ได้มีเวลาว่างนักที่จะสนในงานด้านนี้ เพราะต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการทำไร่ทำนาก็ซื้อเอา หันมาทำตอนแก่มามีเวลาว่างมากขึ้นจึงเริ่มเรียนรู้งานด้านนี้ ตอนเย็นมาก็หัดทำเป็นประจำพยายามทำหลายๆ อัน คนที่เป็นสล่าสอนแท้ๆ ไม่มี เราสนใจก็ไปดู ทำเป็นก็ทำต่อไปพยายามทำหลายๆ อันมันก็ดีเอง อย่างการทำเสื่อ ตอนแก่มาก็ทำขายขายทุกปี เสือหนึ่งผืนใช้ไม้ไผ่ประมาณ 2-3 ต้น ซึ่งไปจ้างคนที่เข้าป่าไปนำมาให้ ผืนละประมาณ 150 บาท สานประมาณ 2-3 วัน เดี๋ยวนี้ก็มีคนมาสั่ง บางคนเอาไปรองที่ตากข้าวตากพริกเวลาตากแดด

เรื่องยาสูบ ปลูกยาสูบเองประมาณครึ่งไร่ (กล้าประมาณพันต้น) ปลูกขาย ในราคากิโลละ 150 บาท ทำเองทุกกระบวนการผลิต ตั้งแต่การหั่น ตากแดดให้แห้งเอง ปลูกตอนนี้ไม่เป็น ไม่มีแดด มันเป็นฤดูฝน ส่วนมากปลูกตอนเดือนธันวา มกราคม และจะหั่นช่วงเดือนมีนา เมษา แล้วก็ตากทั้งคืนทั้งวัน ตากประมาณ 5 วัน ตอนนี้ใบยาสูบไม่ค่อยมีคนนิยมปลูก ไม่มีคนสนใจมันงานหนักมันช้า ปีนี้ไม่ได้ขายก็ขายปีหน้า ตลาดที่ขายส่วนมากจะเป็นคนในหมู่บ้าน บางครั้งจะมีพ่อค้าจากข้างนอกเข้ามาซื้อ และทำการแบ่งขายย่อยขายในบ้าน คนที่ชอบก็เข้ามาซื้อ คนในขุนยวมก็เข้ามาซื้อเป็นสิบกิโลกรัม ปลูกทุกปี ปีนี้อุ๊ยปลูกได้ประมาณ 60 กิโลกรัม

เวลาปลูกต้นยาสูบ จะใช้เมล็ดเอาที่ดอกนำไปหว่าน ชื่อพันธุ์ที่นิยมปลูก มีอยู่ 3 สายพันธุ์ซึ่งมี 3 ลักษณะแตกต่างกันใบมันไปคนละอย่าง คือ พันธุ์ที่ 1 ลักษณะใบเรียวยาว พันธุ์ที่ 2 ลักษณะใบสั้น พันธุ์ที่ 3 ลักษณะใบมนขนาดใหญ่

แต่ก่อนมีบริษัทจากภายนอกเข้ามาส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกต้นยาสูบ ทำเป็นยาสูบแบบอบ โดยในหมู่บ้านต้องมีสมาชิกจำนวน 20 คนขึ้นไป โดยจะมีพันธุ์ยาสูบมาให้ ให้ปุ๋ย ให้ยา เมื่อถึงช่วงเวลาเก็บเกี่ยวก็จะเข้ามาซื้อรับซื้อแต่ใบสด ทางบริษัทจะทำการอบให้แห้งเองอีกครั้ง เรื่องปุ๋ยยาไม่ฟรี ตอนปลูกใหม่ๆ ไม่เก็บตังค์ แต่เขาจะหักราคาตอนรับซื้อใบยา เขารับรับซื้อราคากิโลละ 8 บาท เดี๋ยวนี้ในบ้านเลิกปลูกยาของบริษัทแล้ว ปลูกแต่แบบพันธุ์พื้นเมือง

คนบ้านหลวงแรกเป็นคนไทใหญ่ แท้ๆ เป็นไทใหญ่ นานๆ มาก็มีกลุ่มคนกะเหรี่ยงและคนเมืองเข้ามาร่วมกัน ตอนอุ๊ยเป็นเด็ก เคยเห็นกระเหรี่ยงเข้ามาทำกินในหมู่บ้านแต่ไม่ได้ตั้งบ้านอยู่ สมัยก่อนยังไม่มีกลุ่มคนจากพม่าเข้ามา

คนบ้านประตูเมือง เป็นคนไทใหญ่ จากนั้นมีกลุ่มคนกระเหรี่ยงเข้ามาอยู่ร่วมกันประมาณ ครึ่งต่อครึ่ง

คำว่า บ้านหลวง มาจากบ้านที่ตั้งเป็นบ้านแรก เป็นบ้านที่มีขนาดใหญ่ เขาเรียกว่าหลวง ว่าใหญ่ เมื่อมีลูกมีหลานอยู่กันมากก็ได้ย้ายไปสร้างบ้านหัวนา แล้วก็ขยายออกไปบ้านใหม่ ส่วนคำว่าบ้านต่อแพ คือ การรวมกันของทั้ง 3 บ้าน เป็นชื่อเรียกรวมกัน เพิ่งมาแยกบ้านประมาณ 10 กว่าปี คำว่า ต่อแพ อุ๊ยไม่รู้ว่ามาจากอะไร แต่มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับการต่อแพ ล่องน้ำ บางคนบอกว่าเป็นชุมชนที่มีการทำแพ แต่ก็ไม่เห็นเขาเล่ากันมา

บางคนบอกว่าต่อผ้าแพรผ้าไหม มันไม่มีคนมาติดตามที่มาก็หายไป ผู้เฒ่าเมื่อก่อนบอกว่า ต่อแพเป็นคนมาจากขุนยวมอพยพเข้ามา ทำไร่ทำนาที่นี่และนานเข้าก็กลายเป็นบ้านใหญ่

เรื่องที่พักโฮมสเตย์ บ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยว ในช่วงหน้าเทศกาลบ้านอุ๊ยจะปรับเปลี่ยนเป็นบ้านพักรองรับนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นคนมาจากกรุงเทพฯ ส่วนมากจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามารับประมาณอาหารในช่วงมื้อกลางวันมากกว่าการนอนพัก การทำบ้านพักโฮมสเตย์เริ่มต้นขึ้นในปี พ.ศ. 2548 ทางอำเภอเข้าสำรวจบ้านในหมู่บ้านที่มีความเหมาะสมในการทำบ้านพัก บ้านอุ๊ยก็ได้รับเลือก นักท่องเที่ยวเริ่มรู้จักและเข้ามาพักในช่วงปี พ.ศ. 2549 จะเข้ามาในช่วงตุลาคม-พฤศจิกายน-ธันวาคม (ช่วงเทศกาลดอกบัวตอง) มีแต่คนไทยฝรั่งไม่มี ส่วนใหญ่พักประมาณคืนหนึ่ง เที่ยวมาทางแม่สะเรียง ขุนยวม แล้วไปเที่ยวดอกบัวตอง ในบ้านหลวงมีบ้านของพ่อเฒ่าคำโหย่งหลังเดียวที่เป็นโฮมสเตย์ เพราะว่าบ้านหลังอื่นไม่มีคนอยู่บ้านออกไปทำสวนทำไร่ ส่วนตัวพ่ออยู่บ้านตลอดเวลาไม่ได้ไปไหน

สมัยอุ๊ยหนุ่มๆ เคยไปฝั่งพม่า ไปเป็นลูกจ้างลูกหาบไปไกลสุดถึงบ้านน้ำมาง มีการเร่ขายของไปเรื่อย เช่น บ้านเมืองปอน ขุนยวม กำหนดเวลาในการเดินทางไม่ได้ สมัยก่อนมีทหารตรวจบริเวณด่านทางเข้าชายแดนตรวจเรื่องยาเสพติด ของที่ห้ามนำเข้าประเทศ อย่างเช่น ยาสูบ หอม เขาไม่ให้เอาเข้ามาถ้าเอามาก็โดนจับ ตอนนั้นอุ๊ยหาบน้ำมันงา บ้านเราก็ปลูกแต่เราไปซื้อทางโน้นมากินบ้าง ขายบ้าง ไปขายทางขุนยวม เมืองปอน ขายเป็นจ๊อย จ๊อยละ 30-40 บาท หนึ่งจ๊อยมี 10 ขัน 6 ขัน เท่ากับหนึ่งกิโล (หนึ่งจ๊อยประมาณหนึ่งกิโลครึ่ง) ช่วงหลังๆ มาขายเป็นปี๊บ ปี๊บละ 150 มาขาย 200 บาท เราเอาปลาทู ปลาเน่าไปขายพม่า ทางโน้นเขาไม่มี

ดอยจ่าตี่ มันจะมีเจดีย์อยู่บนดอย อุ๊ยเคยขึ้นไปบูชา เดี๋ยวนี้ก็บูชากันอยู่เป็นช่วงๆ ชาวบ้านขึ้นไปบูชาในช่วงเดือนพฤษภาคม ทางขึ้นดีแต่มันรก หลังเมษายนจะมีการประกาศให้คนในหมู่บ้านขึ้นไปบนดอยเพื่อทำความสะอาดบริเวณรอบองค์เจดีย์ (ถางหญ้าและตรวจสอบความปลอดภัยของเส้นทาง) เจดีย์มีนานแล้ว อุ๊ยเกิดมาก็เห็นเจดีย์เคยพังมาแล้วหลายครั้งแต่ก็ได้รับการซ่อมแซมจากชาวบ้าน

คำว่าจ่าตี่ และ กองมู ก็มีความหมายเดียวกันกับคำว่า เจดีย์

สมัยก่อนเกือบทุกคนในหมู่บ้านมีการเลี้ยงวัวควาย เพราะว่าทำไร่ทำนา ต้องใช้วัวขนข้าว วัวล้อใช้ไม่ได้ ถนนแคบ เลี้ยงไว้ใต้ถุนบ้าน บางบ้านมีการสร้างคอก หลังจากมีถนนเข้ามาในหมู่บ้านก็เริ่มมีคนจากภายนอกเข้ามารับซื้อวัวควายจากชาวบ้าน คนก็ค่อยๆ ขายไป คนจากเชียงใหม่มาซื้อ ตอนนั้นพ่อขายตัวใหญ่แพงสุด 500 บาท ตัวเล็กต่ำสุด 300-350 บาท ตอนนั้นตัวอุ๊ยมีวัวประมาณ 20-30 ตัว ขายไปทีละ 5 ทีละ 10 แต่ก่อนยังไม่ปลูกถั่วเหลือง มีที่อยู่ก็เอาวัวควายปล่อยเลี้ยงตามป่าตามสวน แต่หลังจากมีการทำการเกษตรเป็นหลักทำให้ไม่มีพื้นที่ในการเลี้ยงก็ต้องขายออกไป

งานที่จัดขึ้นในช่วงออกพรรษา บ้านไหนทีมี่สมาชิกในครอบครัวเสียชีวิตจะมีการสร้างตุงไว้หน้าบ้านเพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับ จากนั้นก็นำตุงที่ทำขึ้นไปไว้ที่ดอยกองมู ใครอยากตานก็เอาไปวางไว้ที่กองมู

บ้านหลังนี้ สร้างเองกับมือ สร้างบ้านเมื่อปี 2508 ตอนนั้นถนนยังไม่เข้ามา ญาติพี่น้องช่วยกันสร้าง ใช้เวลาสร้างประมาณ 1-2 เดือน เมื่อก่อนพ่อเฒ่าสร้างเสร็จก็ไปรับสร้างบ้านหลังอื่น ตอนนี้แก่แล้วไม่ทำมีลูกชายทำแทน สมัยก่อนกบไฟฟ้าก็ไม่มี ต้องใช้กบมือไสไม้เอา ยังเก็บเครื่องมือช่างเอาไว้ทุกอย่าง แต่ก่อนไม่มีหลังคา เวลามุงหลังคาใช้ใบตองตึง ใช้ไม้ไผ่ทำเป็นโครงยึดใบตองด้วยไม้ไผ่ หลังคาตองนี้ดีไม่ร้อน แต่ตอนนี้ไม่ดีเวลาเปลี่ยนที่ไม่มีที่ทิ้งต้องเปลี่ยนใหม่ทุก 3 ปี ใช้ใบจากต้นตองตึงบนดอย รอเก็บใบที่ร่วงลงข้างล่าง ในการสร้างบ้านในอดีตเข้าไปตัดไม้ในป่าได้เลยไม่ผิดกฎหมายชอบอันไหนก็ตัดเลย แต่ตอนที่อุ๊ยสร้างบ้านต้องมีการจ่ายค่าตัดไม้ ต้นละ 2 บาท จะเอาก็ต้องจ่ายให้แก่ทางอำเภอ เรียกว่า “ค่าคั่นตอ” ไม้ที่ห้ามตัดแต่ถ้าต้องการตัดต้องไปขอที่ทางอำเภอ มี

ไม้สี่อย่าง คือ ไม้แงะ ไม้สลาน ไม้ดู่ ไม้ตะเคียน อย่างไม้ตะเคียนก็ใช้ทำบ้านแต่ไม่นิยมทำเสาบ้านจะเอามาเลื่อยเป็นไม้แปรรูป

PPK-HIST-KY008

เรื่องเมี่ยง (ชา) ขายเป็นกิโล กิโลละ 150 สำหรับชนิดที่หวาน (อร่อย) ที่ไม่หวานก็โลละ 100 บาท ซื้อมาจากที่ขุนยวม ตอนนี้เมี่ยงอมก็มีแต่ไม่ค่อยกิน *ชอบชามากกว่า กินชาแบบนี้มันทนน้ำไม่อยากน้ำ เวลาแม่ไปดอยไปที่ไหน เอาชาไป*

พ่อทำเป็นทุกอย่าง แต่เรียนไม่ได้เรียน ไปทำตามเขา เวลาเขาทำอะไรก็ไปช่วยทำ ถ้าอยากรู้ถามเขา เขาก็บอก โรงเรียนก็ไม่ได้ไป โรงเรียนนี้มีมานานแล้วก่อนพ่อเกิด เป็นเด็กไปเข้าโรงเรียนแต่พ่อแม่ให้ออกมาช่วยดูวัวดูควาย สมัยก่อนไม่เคร่ง อยากเรียนก็เรียน ไม่อยากเรียนก็แล้วไป

บ้านของพ่อมียุ้งข้าวเก่า แต่ก่อนมีวัวมีควายจ้างวัวควายขนข้าวมาไว้ที่ยุ้ง เดี๋ยวนี้ทำไม่ไหวแต่ลูกทำอยู่ปลูกไว้กินเก็บเกี่ยวได้แล้วมาแบ่งให้ เดี๋ยวนี้บ้านเราปลูกข้าวพันธุ์ กข. 7 และ กข. 21 แต่เดิมพ่อเคยปลูกพันธุ์ข้าวพื้นเมือง เรียกว่า ข้าวเรียบ ข้าวปี ลักษณะเม็ดข้าวยาวแต่อายุการปลูกนานกว่า เลิกปลูกข้าวพันธุ์เดิมเพราะพวกเกษตรเข้ามาสนับสนุน มาบอกอันนี้ได้ผลดี อันนี้ได้ผลไม่ดีแล้วเราเอามาทดลองตามเกษตร

แต่ก่อนก็เลี้ยงหมูแต่ไม่ได้เลี้ยงเป็นฟาร์ม เลี้ยงตัวสองตัวทำคอกเลี้ยงที่บ้าน เขาเรียกว่าหมูยาง ตัวดำไม่ค่อยใหญ่เรียกว่า หมูก่อน แต่ถ้าเป็นหมูดำตัวใหญ่เขาเรียกว่า หมูแม้ว หมูที่เลี้ยงตามบ้านเป็นสีดำ สีขาวไม่มี ถ้ามีคนทำเนื้อขายก็เข้ามาซื้อตามบ้าน ในบ้านก็ชอบกินเนื้อหมู เนื้อฟาน เนื้อกวาง เนื้อปลา ส่วนเนื้อวัวควายไม่ค่อยกินเราจะไม่ฆ่าถ้าตายเองถึงจะกินเพราะส่วนใหญ่เราเอาไว้ใช้งาน

บ้านประตูเมือง ห่างจากนี้ประมาณ 11 กิโล ที่เรียกว่าประตูเมือง เมื่อก่อนไปได้ทางเดียว ทางนี้ก็ไปไม่ได้ ที่โน้นก็ไปไม่ได้ เขาเรียกว่าบ้านประตูเมืองเพราะเป็นช่องเขามีทางเดินไป บ้านนี้เกิดก่อน คนบ้านเราลุกไปอยู่ทำไร่ทำสวน ประตูเมืองเป็นบ้านหมู่ที่ 3 ถัดไปก็เป็นห้วยต้นนุ่น หมู่ที่ 4 แล้วก็ข้ามไปพม่าทางบ้านประตูเมืองเป็น เมืองน้ำมาง โกปี แม่แจ๊ะ

รูปที่ 47 จ่าสิบเอกสมบูรณ์ มหาวรรณ

ผู้ให้ข้อมูล	**50) จ่าสิบเอกสมบูรณ์ มหาวรรณ (อายุ 54 ปี เกิดปี พ.ศ. 2499)**
ผู้สัมภาษณ์	**นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่	**2 กันยายน พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านประตูเมือง หมู่ที่ 3 ตำบลแม่เงา อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ	**ผู้ใหญ่บ้านประตูเมืองคนปัจจุบัน**
ผู้เรียบเรียง	**นายภาณุพงศ์ ศรีภา และนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-KY009**

เรื่องประวัติความเป็นมา เมื่อ 90 ปีก่อน หมู่บ้านนี้เป็นที่พักสำหรับพ่อค้าจะมาอาศัยอยู่ชั่วคราว เป็นพวกพ่อค้าไม้ พ่อค้าที่นำของเข้ามาขายจากพม่าหรือไม่ก็เป็นพ่อค้าจากฝั่งไทย จากพม่าจะแลกสัมพันธ์กันเอาสินค้ามาขาย

จะมีพื้นที่ที่เรียกว่า "ปางเย" ปางเย คือ ยุ้งข้าว สำหรับพวกที่เข้ามาทำไม้ทำอะไร พวกพ่อค้าจะเข้ามาปลูกข้าวไว้ พอถึงหน้าฤดูที่เขาเข้ามาซื้อของซื้ออะไร เขาจะเข้ามาเอาข้าวที่ปลูกทิ้งไว้ สมัยนั้นยังไม่มีการตั้งเป็นชุมชนถาวรเป็นเพียงจุดแวะพัก พอระยะหลังมาก็เริ่มมีชาวบ้านเข้ามาอาศัยในพื้นที่ อพยพมาจากพม่าบ้างแล้วก็มาทำพื้นที่เกษตร บ้านเดิมเขาเรียกว่าบ้านแม่เงา (หมายถึงลำน้ำแม่เงา) แล้วมาเปลี่ยนเป็นชื่อบ้านประตูเมืองเมื่อประมาณ 30-40 ปีมาแล้ว เหตุที่ได้เปลี่ยนชื่อเป็นประตูเมืองเพราะว่าเป็นเส้นทางเดินสมัยก่อนจากพม่ามาฝั่งไทย มันจะมีทางโค้งบนเนินสามารถเดินลงมาทะลุออกทางเป็นทางลำห้วย ชาวบ้านเดินเข้าออกได้ทางเดียวจึงเรียกว่าชื่อบ้านประตูเมือง

พอเริ่มตั้งเป็นหมู่บ้านมีพระภิกษุเข้ามาสร้างสำนักสงฆ์ หลังจากนั้นได้สร้างวัดบ้านประตูเมืองประมาณ 60-70 ปีที่แล้ว ขึ้นทะเบียนเป็นวัดลำดับที่ 13 ของอำเภอขุนยวม มีพระภิกษุ 5 รูป เณร 1 รูป

พ่อหลวงเป็นคนพื้นเพจากอำเภอแม่สะเรียง มาได้ครอบครัวที่นี่ ตัวพ่อหลวงเคยเป็นทหารเก่าจากค่ายกาวิละมาก่อน บ้านประตูเมืองมีพ่อหลวงมาแล้ว ประมาณ 5 คน

ปัจจุบันมีบ้าน 78 หลังคา เป็นคนไทใหญ่ทั้งหมด และก็มีบ้านทับพอ ซึ่งเป็นกลุ่มคนต่างด้าวซึ่งอพยพเข้ามาอาศัยอยู่นานแล้วในพื้นที่เป็นลูกบ้านที่อพยพเข้ามาเมื่อ 20-30 ปีก่อน เป็นคนไทใหญ่จากพม่า (คนไต) เราขึ้นทะเบียนรายชื่อเอาไว้

การค้าขายระหว่างชายแดน *สินค้าส่งออกเป็นจำพวก เสื่อ รองเท้า ฝั่งพม่าที่ซื้อเข้ามา สินค้าที่ซื้อเข้าจากทางพม่า ได้แก่ พริก กระเทียม ล้อเกวียนเก่า และก็มีพ่อค้าวัว ช่องนี้ (ด่านประตูเมือง) หยุดไปไปเข้าทางห้วยต้นนุ่นแทน เดี๋ยวนี้ไม่มีการข้ามไปขายของ ส่วนมากจะเป็นการฝากส่งสินค้าเสียมากกว่า โดยมีบ้านน้ำมางเป็นจุดวางสินค้าคล้ายบ้านประตูเมือง เอาสินค้ามาลงแล้วรับต่อจากที่บ้านน้ำมางอีกทอดหนึ่ง* ส่วนมากพ่อค้าที่ต่อแพก็มีครอบครัวอยู่พม่าไปเอาเมียที่โน้น มันจะมี 2 ประตูเมือง คือ ประตูเมืองเหนือกับประตูเมืองใต้แต่ขึ้นกับหมู่ที่ 3 ที่เดียวกัน ตรงนี้เป็นบ้านประตูเมืองใต้ ส่วนประตูเมืองเหนืออยู่เลยโรงเรียนขึ้นไป

สมัยก่อนมีเพียงรถประจำทาง ถนนเป็นลูกรัง หลังจากที่มีการทำถนนสาย 108 ประมาณ 20-30 ปีที่แล้ว ก็มีรถเปรมประชาเข้ามาทำสัมปทานรถในพื้นที่

ตอนนี้มีโครงการสำรวจเส้นทางของกรมทางหลวงจะทำถนนลาดยางจากด่านบ้านประตูเมืองเข้าฝั่งพม่าไปประมาณ 16 กิโลเมตร ผู้รับผิดชอบเป็นของกรมทางหลวง เป็นโครงการเพื่อเปิดด่านการค้าชายแดนระหว่างไทย-พม่า ฝั่งพม่าก็ทำมาเพื่อทำเป็นช่องทางเป็นใหม่ที่ทำเป็นเส้นทางถาวรแต่ต้องรอฟังข่าวจากพม่าก่อน

ประชากรทั้งหมดมี 304 คน โรงเรียนบ้านประตูเมือง สอนระดับอนุบาลถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จากนั้นเข้าไปเรียนระดับมัธยมในโรงเรียนบ้านต่อแพ และโรงเรียนขุนยวมมีรถรับส่งเด็กรายเดือน ตอนนี้ทางหมู่บ้านกำลังมีโครงการขยายระดับการศึกษาถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งจะสามารถสร้างหอพักสำหรับนักเรียนได้

ไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้านประมาณ 20 กว่าปีก่อน

การเกษตรภายในหมู่บ้าน ส่วนมากจะปลูกข้าว กระเทียม ถั่วเหลือง ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์บ้าง จะมีกลุ่มพ่อค้าจากภายนอกเข้ามารับซื้อ ส่วนข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีกลุ่มเอกชนมาเป็นควบคุมกระบวนการผลิต มีการนำเมล็ดพันธุ์เอาปุ๋ยมาให้และเข้ามารับซื้อผลผลิต บ้านเราไม่มีพ่อค้าคนกลาง

รูปที่ 48 นายละอ่อง เกิดสถาพร

ผู้ให้ข้อมูล	**51) นายละอ่อง เกิดสถาพร (อายุ 81 ปี เกิดปี พ.ศ. 2472)**
ผู้สัมภาษณ์	**นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่	**2 กันยายน พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 28 หมู่ที่ 1 ตำบลแม่เงา อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ผู้เรียบเรียง	**นายภาณุพงศ์ ศรีภา และนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-KY010**

อุ๊ยเล่าให้ฟังว่างานทางด้านจักสานนั้นเรียนมาจาก พ่อเฒ่าหนานปาน อยู่บ้านข้างโรงเรียน (ขณะสัมภาษณ์กำลังสานกุ๊บ-หมวกไทใหญ่) แล้วก็สามารถสานตะกร้า ก๋วย ที่ฝัดข้าว ไม้ไผ่ (ไม้ข้าวหลาม) ตัดมาจากป่าลูกชายเป็นคนเอามาให้

อุ๊ยเกิดที่บ้านต่อแพ บ้านนี้เรียกว่าต่อแพ มาตั้งนานแล้ว อุ๊ยไม่รู้ว่ามาจากอะไรประวัติแท้ๆ ไม่รู้ ในบ้านมีหลายคนที่สามารถจักสานได้ หน้าโรงเรียนคนหนึ่งแต่ทำไม่ได้แล้วพิการไปแล้ว อีกคนก็ตายไปแล้ว เครื่องจักสาน มีคนในบ้านมาสั่งให้ทำหรือไม่ก็มีคนเข้ามาซื้อที่บ้าน อย่างเช่น กุ๊บ ใช้เวลาในการทำประมาณ 3 วัน ขายใบละ 120 บาท นักท่องเที่ยวชอบเข้ามาในช่วงหน้าหนาว หน้าเทศกาล

ตอนหนุ่มๆ ทำนาทำสวน ตอนนั้นปลูกหอม ถั่วเหลือง กระเทียม ปลูกขายมีรถมาซื้อเอา ขายให้พ่อค้ามาจากเชียงใหม่ วัวต่างสมัยก่อนนี้มีเดี๋ยวนี้ไม่มีแล้ว ในบ้านมีเจ้าวัวต่างหลายเจ้า ชื่อ ลุงหนิ่ง ค้าวัวค้าควายมาจากเมืองพม่า มีวัวควายประมาณ 10-20 กว่าตัว ตอนหนุ่มเคยข้ามไปฝั่งพม่าเอาของไปขาย ไปซื้อน้ำมันงากลับมา

งานจักสานเริ่มมาทำตั้งแต่อายุ 40 ปี ทำขาย แต่ก็ยังทำไร่ทำนา

เวลาสานกุ๊บ (หมวก) จะมีแบบอยู่ด้านใน พอเสร็จก็เอาแบบด้านในออก ทาสีใช้แล็กเกอร์กันแมลงกันชื้น สมัยก่อนเวลาสานไม่มีเชือกใช้เส้นไหม (ฝ้าย) แทน

งานจักสานของคนในหมู่บ้านทำคนเดียวทำใครทำมัน ไม่มีการรวมกลุ่มกัน

เช้านี้พ่อไปวัดต่อแพ เพราะวันนี้เป็นวันพระ บางคนก็จำศีลพรุ่งนี้เช้าลาศีล รับศีลแล้วก็ลากลับมา คนเฒ่าบางคนก็นอนคืนหนึ่ง

อุ๊ยเคยเดินทางไปบ้านประตูเมือง ไม่ได้ไปนานแล้ว ไปขึ้นวัด ไปงานศพ เคยไปซื้อของ ได้แก่ เมี่ยงแห้ง น้ำมัน ตอนนั้นบ้านประตูเมืองไม่ใหญ่มีสัก 30 หลังคา

ช่วงสมัยสงครามโลก ตอนนั้นอายุ 12 ปี เคยเห็นญี่ปุ่นเข้ามาอยู่ที่วัดต่อแพ มีคนพูดไทยได้ มาอยู่ที่วัดกันเป็นร้อยเป็นพัน มีทั้งรถ วัวควาย ช้างก็มี ญี่ปุ่นเข้ามาอยู่ที่วัดประมาณ 2 ปี หลังจากนั้นเดินทางกลับเชียงใหม่ เขาเดินทางจากพม่ากลับเข้ามา ตอนนั้นญี่ปุ่นบาดเจ็บล้มตายจำนวนมาก ถูกฝังตรงหลังวัดเป็นป่าช้า ญี่ปุ่นเอาเสื้อผ้า ทองคำ แหวน มาแลกข้าวสารกับชาวบ้าน มีการจ้างคนในหมู่บ้านไปขุดทางจากบ้านห้วยต้นนุ่น ไปทางบ้านกะเหรี่ยง ไปเมืองปาย คนขุดทางได้ค่าจ้างวันละ 15 บาท ขุดทางแล้วก็ทำสะพานให้รถข้ามเดี๋ยวนี้พังหมดแล้ว หลังญี่ปุ่นแพ้สงครามสนามบินยังคงถูกใช้อยู่

รูปที่ 49 นายเก่ตาวะ กลหิรัญ

ผู้ให้ข้อมูล	**52) นายเก่ตาวะ กลหิรัญ (อายุ 80 ปี เกิดปี พ.ศ. 2473)**
ผู้สัมภาษณ์	**นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่	**3 กันยายน พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 90 หมู่ที่ 8 บ้านแม่เงา ตำบลแม่เงา อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ผู้เรียบเรียง	**นายภาณุพงศ์ ศรีภา และนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-KY011**

เกิดที่บ้านต่อแพไม่ได้เกิดที่ไหน เมื่อก่อนมีบ้านหลวง ประมาณ 80 หลังคา ส่วนบ้านใหม่เกิดขึ้นที่หลัง คนอยู่กันเยอะก็ขยายไปบ้านใหม่ หัวนาบ้าง แต่เดิมบริเวณวัดต่อแพ ยังไม่มีการสร้างเป็นวัดมีรอยไฟไหม้ มีแต่เสากับฐานของเจดีย์ไม่มีพระอยู่ หลังจากนั้นไม่นานก็มีคนจากขุนยวม บ้านต่อแพ ศรัทธาร่วมกันสร้างวัดเมื่อประมาณ 150 ปีที่แล้ว ตอนยังเด็กก็เห็นวัดนี้ตั้งขึ้นแล้ว คนอยู่ก่อนก็เคยบอกว่ามีวัดมา 50-60 ปีแล้ว

ช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นเข้ามาช่วง พ.ศ. 2487 และ 2 ปีให้หลังประมาณ พ.ศ. 2489 ญี่ปุ่นได้เดินทางออกจากหมู่บ้าน ตอนนั้นอุ๊ยเรียนอยู่ชั้นประมาณ ป. 1-ป. 2 ญี่ปุ่นเข้าไปตีที่พม่า จ้างคนในหมู่บ้านไปเป็น

แรงงานขุดถนนไปยังเขตต่อดอยน้ำพอง กลับมาบ้างตายบ้าง มีการผลัดเปลี่ยนเวรทำงาน บางครั้งทำงาน 7 วัน ผลัดเปลี่ยนกลับมา ได้ค่าจ้างวันละ 5 บาท ต่อ 1 วัน

ตอนนั้นญี่ปุ่นบางส่วนอยู่ที่บ้านน้ำมาง ญี่ปุ่นจ้างแรงงานฝั่งพม่าขุดถนนเข้ามายังฝั่งไทย ต่างคนต่างทำ มีรถ ช้าง เข้ามาในหมู่บ้าน ตอนนั้นเป็นเด็กจำบ้างไม่จำบ้าง ญี่ปุ่นตั้งค่ายทหารในวัดต่อแพ ชาวบ้านนำข้าวของ ผัก อาหารไปขายให้แก่ทหารญี่ปุ่น เวลาจ่ายตังค์เคยได้ยินมาว่าญี่ปุ่น 2 คนไปกรุงเทพฯ ไปขออนุญาตทางการไทย ให้ทำธนบัตรขึ้นใช้จ่ายเอง มีการตั้งแท่นพิมพ์บริเวณหน้าวัดต่อแพ ใบสิบ ใบยี่สิบ ใบร้อย เพื่อใช้แลกเปลี่ยนกับ ชาวบ้าน ตอนญี่ปุ่นไปก็หายไปหมด

การเกษตร ทำนาทำสวน ถ้าเป็นช่วงเดือน 3-4 ปลูกถั่วเน่า ช่วงเดือน 7-8 ไถนาปลูกข้าว ใช้ควายเป็น แรงงานหลัก ถ้าบ้านหลังไหนไม่มีก็จะเช่าควายจากบ้านหลังอื่นมาใช้ในนาของตน มีการปลูกงาบ้าง บางคนปลูก บางคนก็ไม่ปลูก ในหมู่บ้านมีโรงอีดน้ำมันงา ใช้ครกอีดเอาควายหมุน เดี๋ยวนี้ควายก็ไม่มีแล้ว เจ้าของครกก็เอา ครกขายไปแล้ว น้ำมันงานที่อีดได้ไม่ได้ขายใช้กินกันในบ้าน

การซื้อของฝั่งพม่า บางคนก็ไปซื้อของติดต่อกับพม่าในการแลกเปลี่ยนสินค้า ถนนหนทางในสมัยนั้น ลำบาก ใช้ทางญี่ปุ่นเก่า อุ๊ยเคยรับจ้างเป็นแรงงานหาบของไปยังพม่า มีพ่อเลี้ยงเข้ามาจ้างในหมู่บ้าน หาบน้ำมันงา รายได้ 50 บาท ต่อ 1 เที่ยว หาบครั้งละ 18 จ๊อย สมัยนั้นเงินหายาก แต่ว่าเงินมีราคา เดี๋ยวนี้เงินไม่มีราคา

ผู้ใหญ่บ้าน (ปู่ก้าง) คนแรกชื่อ ลุงน้อยอ่องจากนั้นก็เป็นลุงแสงภูมิ ลุงส่างจันต๊ะ ลุงส่างจิ๊กติ่ง การแต่งตั้ง เรียกไปที่อำเภอ เอาผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านไปหลายๆ คน ไปเลือกคนที่เหมาะสมขึ้นดำรงตำแหน่ง หลังจากนั้นมาก็เอาคนในบ้านเลือกเอา

ดอยจ่าตี่ เจดีย์บนดอยจ่าตี่ คนสร้างเสียไปแล้ว ตอนเล็กๆ อุ๊ยก็เห็นแล้ว เคยเห็นแล้ว **ต่อแพ ชื่อ หมายถึง วันพฤหัส เชื่อว่าต้องสร้างเจดีย์ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้**

บ้านต่อแพ *ไม่ได้มาจากการต่อแพในบ้าน เพราะพื้นที่ของแม่น้ำยวมไม่ลึกพอที่จะสามารถต่อแพได้ สมัยก่อนบ้านต่อแพ เขาไม่ได้ทำแพที่นี่ใส่ข้าวไม่ได้น้ำมันไม่ลึก ต้องต่างวัวลงไปต่อแพที่ห้วยขาน ซึ่งเป็น สถานที่ในการต่อแพจากนั้นก็เอาข้าวสารลงเรือแล้วล่องไปขาย*

ชื่อของบ้านต่อแพ มีมาตั้งแต่แรกแล้ว เคยได้ยินเหมือนกันว่าชื่อบ้านต่อแพ มาจากชื่อคนกะเหรี่ยงชื่อ นายต่อแพ ที่เข้ามาตั้งบ้านเรือน คงจะเอาชื่อนั้นมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน ต่อมาก็เพี้ยนเป็นต่อแพ

เรื่องเจ้าวัวต่าง เจ้าวัวต่างในบ้านชื่อลุงแหลง มีประมาณ 14-15 ตัว ต่อมามีทางรถเขาก็ขายวัวไป เขาเอา วัวต่างไปเอาของที่เชียงใหม่ สินค้าที่ต่าง ได้แก่ สบู่ น้ำมันก๊าด (หน่านสี่) บางทีก็ต่างไปขุนยวม จากนี้ไปเชียงใหม่ 15 วัน (ไปกลับรวม 30 วัน) เดินไปทางขุนยวมบางคนก็เดินไปทางเมืองปอน ออกทางแม่สะเรียง นอนรออยู่ ข้างนอกแล้วเข้าไปซื้อของในกาดเชียงใหม่

เรื่องไม้สัก สมัยก่อนมีกลุ่มคนเข้ามาทำการค้าไม้ (ไม้สัก) ลงน้ำยวม เป็นยาง (กะเหรี่ยง) ชื่อ ขุนจันต๊ะ สมัยก่อนขุนจันต๊ะอยู่ผาจองในประเทศพม่าและได้ย้ายเข้ามาอยู่แม่สะเรียง จากนั้นเริ่มมีฐานะมีเงินจากธุรกิจค้าไม้ ใช้ช้างลากไม้จากห้วยซอตือ ขายทางม่าน (พม่า) พ่อเลี้ยงจันต๊ะมีช้างประมาณ 90 ตัว แยกกันไปโดยใช้วิธีการ แบ่งกลุ่มการทำงานไม่ได้ทำที่เดียวทำกันหลายที่ ปู่คอง (ควาญช้าง) เป็นยาง ที่มีความสามารถในการสื่อสาร ควบคุมช้างให้ทำการคำสั่ง คนในบ้านหลวงไม่ได้ทำทำนาทำไร่ไป คนทำไม้ก็ทำไปไม่ยุ่งเกี่ยวกัน

ตอนเล็กๆ ออกจากโรงเรียนก็ไปอยู่วัดสามปี สึกออกมาก็มาช่วยน้าช่วยอา บ้านเราเป็นคนไทใหญ่ ทั้งหมด มีคนเมืองเข้ามาประมาณ 2-3 หลัง เป็นคนเมืองจากแม่แจ่ม มีมาเป็นกำนันชื่อลุงหนานภูมิ จากแม่แจ่ม เขามาทำบ้านเรือนที่นี่แล้วมาได้รับเลือกเป็นกำนัน

บ้านที่พ่ออยู่หลังนี้สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2528 หลานที่อยู่บ้านหัวนาเป็นคนสร้างบ้านให้ สร้างประมาณหนึ่งเดือน สมัยก่อนไม่มีปูนพื้นเป็นดิน แต่เดี๋ยวนี้สร้างบ้านหลังหนึ่ง 2-3 เดือน ไม้เอามาจากป่าเพราะว่าสมัยก่อนป่าไม้ไม่เคร่งครัด คนก็ไม่เยอะเดี๋ยวนี้คนเยอะ ถ้าเขาไม่อนุญาตก็ลักขโมยเอา ถ้าแมวไม่มีหนูก็ต้องมา ถ้าแมวมีหนูไม่มา ไม่มีการเปิดเผยเพราะกลัวเหมือนกัน พ่อใช้ไม้แงะสร้างบ้านเอามาจากป่าทั่วไป เดี๋ยวนี้ไม่ไปเอาแล้วมันไม่สวย

ศาลเจ้าเมือง เราไหว้ตลอดทุกวันพระ ถึงเดือน 11 ต้องไปขึ้นเจ้าเมือง มีเหล้ามีไก่ เซ่นไหว้ มีคนทรงเป็นผู้สื่อสารระหว่างเจ้าเมืองกับคนในหมู่บ้านว่าต้องการอะไร อยากให้ชาวบ้านทำอะไร บ้านเราจะทำอย่างไรถึงจะมีความสุข เวลาวันพระห้ามทำบาป ห้ามตัดไม้ คนทรงในหมู่บ้านเรียกว่า ปู่เจ้าเมือง ชื่อ ลุงโท๊ะ อายุ 60 ปี แล้วก็ลุงหลู่อยู่ที่บ้านหัวนา วันที่เจ้าเมืองลงจะทำอะไรก็ไม่ได้ ต้องอยู่เฉยๆ แต่พอลงเสร็จก็ทำอะไรก็ได้

รูปที่ 50 นายธำรง บุญพิทักษ์

ผู้ให้ข้อมูล	**53) นายธำรง บุญพิทักษ์ (อายุ 72 ปี เกิดปี พ.ศ. 2481)**
ผู้สัมภาษณ์	**นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่	**10 กันยายน พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 66 หมู่ที่ 1 ตำบลขุนยวม อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ผู้เรียบเรียง	**นายภาณุพงศ์ ศรีภา และนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-KY012**

เรื่องการเฮ็ดความ

การเฮ็ดความมีการละเล่นกันในช่วงงานมงคล เช่น งานอุปสมบทสามเณร (งานปอยส่างลอง), งานปอยจ่าคะ การเฮ็ดความหมายถึงการร้องเพลง เฮ็ดความในภาษาไทใหญ่คือ ร้องเพลง ทำนองในการร้องมีมากถึง 7 ทำนอง แต่ที่นิยมกันมาก มีอยู่ 2 ทำนอง คือ 1) ทำนองเล่นละครไทใหญ่ (เล่นจ๊าต) 2) ทำนองล่องแม่น้ำสาละวิน (ล่องคง) สืบเนื่องจากคนสมัยก่อนมีการค้าขายกันทางเรือ มีการร้องเพลงไปด้วยพายเรือไปด้วยเพื่อให้เกิดสีสันในการทำงาน ลุงธำรงร้องได้แค่ 2 ทำนอง คือจ๊าต และล่องคง

การสืบทอดการเฮ็ดความ ในอดีตไม่มีการเขียนเป็นหนังสือหรือตำราให้ศึกษา ตัวอุ๊ยเองเป็นคนที่สนใจจึงเข้าไปศึกษากับผู้รู้ สมัยปัจจุบันไม่ค่อยมีคนรุ่นใหม่สนใจมันร้องยาก ไม่เหมือนเพลงลูกทุ่งและต้องใช้เวลาในการศึกษา และต้องร้องยาวสัก 10-15 นาที ถึงจะเป็นเรื่อง ถ้าเราไปร้องสั้นเขาจะหาว่าขี้เมาที่ไหนมาร้องเพลงเฮ็ดความ

ในการเฮ็ดความแต่ละครั้ง ร้องคนเดียวหรือไปด้วยกันหลายคนก็ได้ คนที่เป็นนักร้อง เรียกว่า "หมอความ" นั่งร้อง และมีคนที่เป็นเหมือนลูกคู่ เรียกว่า "ไก่โห่" อย่างเช่นถ้านักร้องลงท้ายด้วยคำว่าหนอ พวกนี้ก็จะลากเสียงหนอลงท้ายเพลงตาม (ร้องหนอ-ลากเสียงยาว) ในท่อนสร้อยคล้ายเป็นกองหนุนส่งเสริม

สมัยก่อนเครื่องดนตรีมีเพียงอย่างเดียว คือ กลองยาว ตีตอนที่ไม่ร้อง ทำนองเพลงเฮ็ดความไตมี 7 ทำนองดังนี้ 1) ล่องคง (ล่องสาละวิน) 2) ปานแซง (เล่นละครไทใหญ่) 3) นกกือ 4) หยอกย้อน 5) เซกุง 6) ความโหลง (เรื่องราวเกี่ยวกับวรรณคดีที่อยู่ในการฮอลีก) 7) (จำไม่ได้)

ทำนองหลักๆ ที่เล่นในขุนยวมมีอยู่สองทำนองเท่านั้น คือ ล่องคง กับปานแซง ปัจจุบันในขุนยวมก็ยังคงเฮ็ดความไตอยู่ สมัยนี้ก็ยังเล่นอยู่ ร้องทั้งวันทั้งคืน พอตกดึกๆ มาก็เริ่มร้องเพลงโดยเริ่มต้นจากการร้องสรรเสริญเจ้าภาพที่ได้จัดงานทำบุญในวันนี้ เป็นบุญกุศลทั้งครอบ ทั้งครัว ทั้งผัว ทั้งเมีย ที่ทำบุญร่วมกันเหมือนเป็นบุพเพสันนิวาท ในงานมักจะมีแม่หม้าย (แม่หม้ายผัวหย่า, แม่หม้ายผัวตาย) อยู่ในงานร่วมร้องเพลงอย่างสนุกสนานซึ่งเป็นกลุ่มหลักในการร้องเพลง อย่างฝั่งแม่หม้ายก็จะร้องโต้ตอบ ถ้ามีสาวๆ ในวงก็จะร้องเพลงเกี้ยวสาวด้วย ตัวอย่างเช่น ในเนื้อของเพลงเกี่ยวกับเรื่องสาเหตุของการหย่าร้าง ผัวคุณไม่ดีหรือมันชอบกินเหล้าเล่นไพ่หรือ เรื่องชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ถ้าในวงเฮ็ดความมีคนร้องเพลงเก่งคุยสนุกก็จะเล่นกันจนถึงเช้า ในการร่วมร้องเพลงเฮ็ดความไตแต่ละครั้งไม่มีค่าจ้าง เป็นการทำบุญและสร้างสีสันความสนุกในงานเท่านั้นแต่ก็จะมีรางวัลตอบแทนจากเจ้าภาพ เรียกว่า "ตกก่าสู"

สาเหตุของการหายไปของเฮ็ดความ อุ๊ยบอกว่าอาจเป็นเพราะว่าไม่มีคนที่เก่งทางด้านภาษาในการแต่งเนื้อเพลงในการร้อง

ครูที่เป็นผู้ถ่ายทอดการร้องเฮ็ดความให้อุ๊ย คือ นายสอน นุชจิโน เป็นคนขุนยวมเคยไปอยู่ที่รัฐฉานของพม่านานถึง 10 ปี เป็นผู้ที่เก่งทางด้านภาษาในการแต่งเนื้อหาในเพลง ยังมีน้องชายของนายสอน ชื่อ นายบุญศรี นุชจิโน อดีตกำนันหลายสมัยในขุนยวม ตัวของกำนันเองก็เคยไปร้องเพลงตามงานเพราะพี่ชายของแกเป็นคนเก่งแต่งเนื้อเพลงได้ กำนันบุญศรีเป็นคนที่มีความรู้ทางภาษาไทย ทำให้เป็นตัวแทนของชาวบ้านในการติดต่อกับทางข้าราชการ จึงได้รับเลือกเป็นกำนันอยู่หลายสมัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 เรื่อยมา

เรื่องการรำนกรำโต

เป็นการรำเพื่อต้อนรับพระพุทธเจ้า หลังจากจำพรรษาและเสด็จลงมาโปรดพระมารดาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เมื่อถึงวันออกพรรษาก็เสด็จลงมาจากสวรรค์เพื่อโปรดสัตว์โลกมนุษย์ สัตว์ในโลกทั้งหลายต่างพากัน

รำต้อนรับแสดงความดีใจไม่ว่าจะเป็นสิงสาราสัตว์ นางกินรากินรี เป็นสัตว์ทุกประเภทที่แสดงความดีใจที่พระพุทธเจ้าเสด็จกลับลงมาในโลกมนุษย์เป็นเหมือนการจำลองเหตุการณ์สมัยนั้น ในงานออกพรรษาก็จะแห่ฟ้อนรำเพื่อต้อนรับพระพุทธเจ้า

นอกจากนั้นชาวบ้านก็จะทำ “จองเข่งส่างปุ๊ด” วางไว้หน้าบ้านในเดือน 11 ตั้งแต่ขึ้น 1 ค่ำ ถึง 14 ค่ำ โดยใช้ตอกสานเป็นปราสาทวางไว้หน้าบ้านเพื่อต้อนรับพระพุทธเจ้าเสด็จจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์สู่โลกมนุษย์

จองพารา พารา แปลว่า พระพุทธเจ้า “วัดพระพุทธเจ้า” จำลองไว้หน้าบ้าน

ปัจจุบันยังคงมีการสืบทอดกันอยู่ อย่างเช่นที่ โรงเรียนบ้านต่อแพ งานแสดงจะมีการฟ้อนนก ส่วนการรำโตปัจจุบันหาดูได้ยากเพราะต้องใช้งบประมาณในการสร้างตัวโตอยู่มากและฟ้อนยากในการแสดงต้องใช้คนเชิด 2 คน ช่วงเวลาการรำนกรำโต จะเริ่มช่วงดึกๆ หลังจากทำบุญตอนเย็นแล้ว

การรำนกในอดีตส่วนใหญ่เป็นผู้ชายมีการสวมหน้ากากเวลาแสดง เพราะผู้หญิงไม่กล้ารำ แต่ในปัจจุบันเป็นผู้หญิงเสียส่วนใหญ่ การใส่หน้ากากก็หายไปแล้วจะใช้หน้าตาแสดงจริง

ส่วนคนที่สามารถทำชุดนกชุดโต ได้นั้นยังคงมีอยู่ที่บ้านเมืองปอน และบ้านต่อแพ ส่วนในขุนยวมไม่ค่อยมีช่างทำแล้วเพราะอายุเยอะเกือบ 90 ปีแล้ว

ช่างทำชุดนกชุดโต ในบ้านเมืองปอนต้องไปถามจากครูแมว ส่วนในบ้านต่อแพต้องไปถามกับลูกสาวของลุงหนานปุ้น (ป้ามุ้ง-เป็นคนสืบทอดจากพ่อ) หรือไปถามจากผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านต่อแพก็ได้

การแสดงรำนกรำโต ไม่มีค่าจ้าง แต่เจ้าภาพจะให้รางวัลเป็นสินน้ำใจ

เรื่องการเล่นจ๊าดไต (ลิเกไทใหญ่)

การเล่นจ๊าดไต ก็ยังมีการเล่นกันอยู่ เรื่องของการสืบทอด สมัยนี้หาคนที่เขียนเนื้อเพลงให้คล้องจองกันเหมือนกลอนแปดยาก เด็กสมัยใหม่นี้เขียนกันไม่ได้ อย่างที่วัดม่วยต่อก็ยังมีเล่นอยู่ทุกปี ส่วนมากจะเล่นในเดือนสิบสอง ในงานเขาวงกต ที่จำลองเหตุการณ์พระเวสสันดรที่อยู่ในเขาวงกต ก็จะมีการเล่นจ๊าด (ลิเก) แต่ปัจจุบันนี้หาคนเขียนบทประพันธ์ไม่ได้แล้ว คนเก่าๆ มันตายกันไปหมดแล้ว

รูปที่ 51 นางแสงทอง เนื้อนวลจันทร์

ผู้ให้ข้อมูล	**54) นางแสงทอง เนื้อนวลจันทร์ (อายุ 46 ปี เกิดปี พ.ศ.2507)**
ผู้สัมภาษณ์	**นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่	**10 กันยายน พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 48 หมู่ที่ 1 บ้านต่อแพ ตำบลแม่เงา อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ผู้เรียบเรียง	**นายภาณุพงศ์ ศรีภา และนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-KY013**

การรำนก ที่มาของการรำนก ของคนไทใหญ่ถือเอาเหตุการณ์ตอนพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พวกสิ่งสาราสัตว์จากป่าหิมพานต์พากันออกมาต้อนรับพระพุทธเจ้า ชาวไทใหญ่จึงถือเอาสัตว์เหล่านั้นมาทำเป็นการแสดง เช่น นกกิงกะหล่า (ตัวเป็นมนุษย์หน้าเป็นมนุษย์แต่มีปีกมีหาง)

การแสดงรำนกจะจัดขึ้นในช่วงออกพรรษา (เดือน 11) เพราะพระพุทธเจ้าจะเสด็จออกมาในช่วงออกพรรษา เมื่อก่อนบ้านของพี่แสงทองทำชุดนกชุดโตและสอนการรำนกให้แก่ผู้ที่สนใจทั่วไป แต่ในปัจจุบันการแสดงถูกจัดขึ้นในช่วงที่มีงานสำคัญในพื้นที่ งานต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองเพิ่มเข้ามา คนรำรำได้ทั้งหญิงและชาย ชุดที่ใส่ก็เหมือนกัน ลีลาท่าเต้นก็เหมือนกันแต่ลักษณะการรำจะเป็นแบบเกี้ยวพาราสี คนหนึ่งเป็นตัวผู้อีกคนหนึ่งเป็นตัวเมีย มันก็จะมีทำรำนกหลายท่า

ตัวอย่างท่ารำนก ท่าแรกที่ออกมาก็จะรำอยู่กับที่ ท่าที่สองจะรำหมุนซ้ายหมุนขวา ท่าที่สามรำในลักษณะตัวหนึ่งนั่งอีกตัวหนึ่งยืนสลับกัน ทั้งสองตัวบินสลับด้านซ้ายและขวา ท่ารำนกไม่มีชื่อเรียกเฉพาะ เวลาสอนเราจะรู้กันว่าเป็นท่าไหน

ในงานแสดงครั้งหนึ่ง มีการรำหลายประเภทด้วยกัน ได้แก่ รำนก รำโต กนโขน (ในภาษาไทใหญ่เรียกคน ว่า ก๋น) และนางจัมปู คือ เจ้าแม่จามเทวี ในอดีตการรำมีหลายอย่าง เช่น ม้าหัวเขียว (แม่คู่บุญของกษัตริย์), ผีเสื้อ (กะเบ้อคง) ตั้งแต่ที่พ่อตายก็ไม่มีคนทำชุดพวกนี้แล้วที่พี่แสงทองสืบทอดหลักๆ ก็มีนกกิงกะหล่า เท่านั้น

ไม่มีเพลงที่ใช้เฉพาะ ใช้แต่เครื่องดนตรีเพื่อประกอบจังหวะ ได้แก่ กลอง ฆ้อง(อย่างน้อยต้องมี 2 วง) และฉาบ ท่ารำนกมีทั้งหมด 9-10 ท่า พอเต้นหมดก็วนกลับมาท่าที่หนึ่งใหม่ บางครั้งก็ยืนรำบ้างนั่งรำบ้างเกี้ยวพา

ราสีกันโรงเรียนยังคงมีการสนับสนุนการแสดงเหล่านี้ให้ยังคงมีอยู่ โดยใช้วิธีการสอนแบบรุ่นสู่รุ่น (รุ่นพี่สอนรุ่นน้อง)

การรำโต มีการแสดง 2 แบบ คือ รำโตแบบธรรมดา และรำโตแบบกลิ้ง (ท่าทางจะผาดโผนกว่า) การแสดงรำโตตัวหนึ่งต้องใช้ผู้แสดง 2 คน ต้องอาศัยความสามัคคีเป็นอย่างมากและมีการส่งสัญญาให้กันเวลาต้องกลิ้ง เวลาเต้นจะมีลีลาหยอกล้อ อย่างเช่น เวลามีคนเอาเงินมาให้คาบก็จะมีลีลาหยอกล้อกัน ส่วนมากผู้ที่สามารถรำโตได้ต้องเป็นคนใหญ่ที่แข็งแรง

ตัวโต เป็นสัตว์ในป่าหิมพานต์มีลักษณะคล้ายกวาง มีเขา เป็นสัตว์ที่อยู่ในปรัมปรา แล้วก็มี**ม้าหัวเขียว** (เป็นเชื้อหน่อกษัตริย์ ม้าคู่บุญบารมีของกษัตริย์) และก็มี **ผีเสื้อ** (ภาษาไทใหญ่ เรียกว่ากะเบ้อคง-ผีเสื้อแม่น้ำสาละวิน) จะมีปีก ปลายปีกเป็นลักษณะโค้ง ตัวก็จะเป็นชุดผีเสื้อ มีปีกมีหาง ตอนนี้ทางคณะกรรมการหมู่บ้านกำลังรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเต้นเพราะกลัวว่าสูญหาย

รูปที่ 52 นายจอริยะ อุประ

ผู้ให้ข้อมูล	**55) นายจอริยะ อุประ (อายุ 76 ปี เกิดปี พ.ศ. 2477)**
ผู้สัมภาษณ์	**นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่	**18 กันยายน พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 400 หมู่ที่ 1 ตำบลขุนยวม อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ผู้เรียบเรียง	**นายภาณุพงศ์ ศรีภา และนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-KY014, PPK-HIST-KY015**

PPK-HIST-KY014

การเฮ็ดความ ต้องมีตัวตั้งสมมติจะร้องเพลง อย่างเช่น เป็นแม่หม้ายผัวตายก็ต้องร้องเกี่ยวกับแม่หม้ายคนนั้น สมมติว่าขึ้นบ้านใหม่ทำบุญก็มีเพลงเฉพาะอีก ไม่ใช่ว่าจะร้องอะไรก็ได้ (เนื้อร้องแล้วแต่สถานที่และโอกาสงานบุญ) เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ ก็ต้องแต่งเพลงที่เกี่ยวกับการขึ้นบ้านใหม่ หรืองานบวชลูกแก้วก็จะมีเนื้อหาที่แตกต่างกัน บุคคลที่อยู่ในงานที่เป็นแม่ฮ้าง (ผัวหย่า, ผัวตาย) สาวที่อยู่ในงานก็จะมีเนื้อหาในทำนองเกี้ยวพาราสี

ครูที่สอนในตอนนั้นมีอยู่หลายคน ตอนเรียนอุ๊ยเรียนเกือบทุกคนที่ตัวเองสนใจ ที่พ่อจำได้ ชื่อส่างสอน นุชจิโน (พี่ชายของกำนันบุญศรี นุชจิโน) เป็นครูที่แต่งเนื้อเพลงตอนนี้ตายไปแล้วตัวเองก็ยังเก็บหนังสือเพลงไว้ด้วย

PPK-HIST-KY015

(ลุงจอริยะให้ดูหนังสือเพลงเฮ็ดความ เขียนด้วยตัวอักษรไทใหญ่)

เนื้อหาในการร้องแต่ละบท เช่น เนื้อเพลงงานขึ้นบ้านใหม่ จะมีการร้องกล่าวถึงส่วนประกอบต่างๆ ในบ้าน เช่น เสา เสื่อ คาน เนื้อหาของเพลงยาวประมาณ 3-4 หน้า

การร้องเฮ็ดความจะไม่มีการร้องท่อนซ้ำเหมือนกับเนื้อร้องเพลงไทย หนังสือที่เก็บมีเป็นเพลงที่มีเนื้อหาของเพลงในงานขึ้นบ้านใหม่ งานบวชลูกแก้ว งานบุญ ฯลฯ เนื้อหาของเพลงจะแบ่งเป็นสองประเภทใหญ่ๆ คือ เนื้อหาที่เกี่ยวกับงานบุญครัวตายต่างๆ และเนื้อหาเกี้ยวพาราสี

เนื้อหาเพลงมันเยอะ ถ้าคนที่ไม่สนใจจริงก็ยากที่จะจดจำและร้องได้

การเล่นจ๊าตไตไม่ใช่การเฮ็ดความ แต่เป็นลิเกไทใหญ่

เวลาร้องเฮ็ดความอาจไปคนเดียวแต่บางครั้งก็ไปกันหลายคน ในการร้องจะร้องกันทีละคน พอคนที่ร้องร้องจบเพลงแล้วอีกคนจะร้องต่อกันไปเรื่อยๆ เนื้อหาในการร้องของแต่ละคนไม่เหมือนกันซึ่งแต่ละคนจะมีเพลงของตัวเอง ตอนนี้ยังคงมีการร้องกันอยู่ก็แล้วแต่เจ้าภาพมาเชิญให้ไปร้องก็จะไปร้องในงานให้เจ้าภาพ พอร้องเฮ็ดความจบแล้วเจ้าภาพก็จะมอบรางวัลให้

ปัจจุบันในขุนยวมมีคนที่สามารถร้องเพลงได้อยู่สามคน คือ ลุงจอริยะ (ผู้ให้สัมภาษณ์) น้องเขยของลุงจอริยะและอาจารย์ธำรง เวลาเจ้าภาพเชิญก็จะเชิญไปร่วมร้องเพลงด้วยกันเป็นวงเดียวกัน คนเคยไปด้วยกันเคยสนุกด้วยกันแต่ละท้องที่ก็จะมีหมอเฮ็ดความของตัวเอง เด็กๆ สมัยนี้ไม่มีใครสนใจ การร้องเฮ็ดความสามารถร้องได้ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย

เรื่องการรำนกรำโต ช่างที่ทำชุดในการแสดงตายแล้วแต่เหลือลูกสาวที่ยังคงสืบทอดงานอยู่ก็คือ บ้านนางแสงทอง เนื้อนวลจันทร์ ที่อยู่บ้านต่อแพ

ลุงคำโหย่ง บ้านต่อแพก็เคยได้ร่วมร้องเพลงด้วยกัน แต่ไม่ค่อยได้ไปเขาไม่กินเหล้ายาเหมือนกับลุง *การเฮ็ดความ เราสืบทอดกันมานานแล้วในแต่ละพื้นที่ ต่อแพมี แม่สุรินมี คนนอกจากพม่า (ไตนอก) แต่ละที่เนื้อเพลงจะไม่เหมือนกัน อย่างเพลงเราก็แต่งเองก็ได้แล้วแต่เรา ก็ธรรมดามีงานไปเจอสาวก็ใช้เพลงเฮ็ดความจีบแต่ส่วนมากจะไปร้องเพลงให้ในงานทำบุญทำทานมากกว่า ความยาวในการร้องเพลงเฮ็ดความก็แล้วแต่เจ้าภาพสนใจ ถ้าร้องคุยสนุกก็ร้องกันจนสว่าง..รู้จักกันแล้วก็ไม่อยากเลิก..*

รูปที่ 53 นายคำโหย่ง สังข์ทอง

ผู้ให้ข้อมูล	**56) นายคำโหย่ง สังข์ทอง (อายุ 74 ปี เกิดปีพ.ศ. 2479)**
ผู้สัมภาษณ์	**นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่	**19 กันยายน พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 73/1 หมู่ที่ 8 ต.แม่เงา อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่อ่องสอน**
ผู้เรียบเรียง	**นายภาณุพงศ์ ศรีภา และนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-KY016**

เรื่องการเฮ็ดความ

การเฮ็ดความ ก็คือการร้องเพลงของชาวไทใหญ่ อุ๊ยไม่ได้เรียนมาจากใครสมัยนั้นมีการทำเป็นหนังสือเพลง อุ๊ยรู้ภาษาไทยก็ไปซื้อหนังสือมาท่อง ช่วงนั้นอายุ 20 กว่าปี ตอนที่เป็นบ่าวพอออกงานหลายครั้งก็มีความชำนาญในการร้อง สมัยหนุ่มเวลาไปงานต่างๆ ก็ใช้การร้องเฮ็ดความในการจีบคุยกับสาว ส่วนมากการเฮ็ดความจะมีอยู่ในงานบวชลูกแก้ว งานขึ้นบ้านใหม่ เมื่อก่อนนั้นคนหนุ่มสาวที่ไปเจอในงานก็พบปะพูดคุยกัน ถูกใจสาวคนไหนก็ขอพูดคุยกัน

เนื้อหาในการร้องเพลงของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ร้องกันที่ละคนผลัดกันร้อง ถ้าเราหยุดคนอื่นก็ร้องต่อ ร้องกันทีละคน ไม่เหมือนเพลงไทยที่ร้องเป็นเจ้าหมู่ (กลุ่ม/มากกว่าหนึ่งคน)

ทำนองในการร้องมีหลายแบบอยู่แต่ที่นิยมกันจะมีอยู่ประมาณ 3 ทำนอง คือ ล่องคง เซกุง หยอกย้อน ส่วนตัวอุ๊ยเองชอบการร้องแบบล่องคง เมื่อเปรียบเทียบกับลูกทุ่งก็เหมือนลูกทุ่ง ลูกกรุง

แต่ก่อนอุ๊ยเล่าให้ฟังว่า ขุนยวมมีการประกวดร้องเพลง ตัวอุ๊ยเองก็เคยขึ้นร้องประกวดด้วยโดยกำหนดเวลาในการร้องประมาณคนละ 15 นาที และอุ๊ยเองยังได้ถูกเชิญไปเป็นกรรมการในการตัดสินการประกวดด้วย การร้องเฮ็ดความในงานต่างๆ บางทีมีการเจอะคนที่ร้องได้ในงานก็จะชักชวนกันร้องเป็นกลุ่ม อุ๊ยเคยได้ร้องกับลุงจอริยะอยู่หลายครั้ง สมัยก่อนมีคนที่ร้องเฮ็ดความกันเยอะ เคยมีกลุ่มคนหนุ่มเข้ามาเรียนร้องเพลงจากอุ๊ย

สมัยก่อนผู้หญิงไทใหญ่แท้ๆ ในงานปอย เขาไม่ค่อยร้องเขาอาย แต่สมัยนั้นผู้หญิงก็ร้องได้ แต่ไม่กล้าที่จะร้องในงาน แต่ถ้าให้ร้องในเวลาปกติก็สามารถร้องได้

อุ๊ยเลิกเฮ็ดความเมื่อตอนเข้าวัด อายุ 50 กว่าปี ก็เลิกร้องเฮ็ดความแล้ว เดี๋ยวนี้เด็กๆ ไม่ค่อยสนใจ

ส่วนการรำนกรำโต พ่อฟ้อนไม่เป็นไม่ค่อยชอบ ส่วนแม่ก็ไม่เคยรำนกเพราะสมัยก่อนผู้หญิงไม่ค่อยกล้า อย่างการรำนกส่วนมากจะเป็นผู้ชายฟ้อนและใส่หน้ากาก แต่ในปัจจุบันผู้หญิงกล้าฟ้อนนกมากขึ้น การใส่หน้ากากก็เลิกไปแล้ว

รูปที่ 54 พระครูอนุกูลกัลยาณพจน์

ผู้ให้ข้อมูล	**57) พระครูอนุกูลกัลยาณพจน์ (กมล กลยาณวาโจ) อายุ 47 ปี**
ผู้สัมภาษณ์	**นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่	**25 กันยายน พ.ศ. 2553**
สถานที่	**วัดต่อแพ ตำบลแม่เงา อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ผู้เรียบเรียง	**นายภาณุพงศ์ ศรีภา และนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-KY017**

เรื่องนิทาน มีหลายอย่าง บางอย่างเป็นนิทานพื้นบ้าน บางอย่างก็เป็นนิทานชาดก

เรื่องนิทานพื้นบ้านมันแล้วแต่ชุมชน เขาเล่าๆ ก็เป็นเรื่องๆ มันไม่ได้ทำเป็นหมวดหมู่จึงไม่รู้ว่ามีกี่เรื่อง บางเรื่องก็จำได้บางเรื่องก็จำไม่ได้

เรื่องจักจ่า (จักจั่น) เป็นเรื่องที่เด็กทั่วไปรู้กัน ตอนแรกมีจักจั่นเกาะอยู่ที่ต้นมะตูม ทีนี้ลิงก็ขึ้นไปต้นมะตูมเพื่อจะไปเด็ดลูกมะตูม ขณะนั้นจักจั่นก็กำลังหลับอยู่ จักจั่นตกใจสะดุ้งร้องเสียงดัง ลิงก็ตกใจปล่อยลูกมะตูมตกหล่นลงไปข้างล่าง ข้างล่างขณะนั้นหมูป่าก็นอนอยู่ใต้ต้นมะตูม หมูป่าตกใจวิ่งไป วิ่งไปชนต้นกล้วย ขณะที่ต้นกล้วยก็มีลูกฟักแฟงอยู่บนนั้น ลูกฟักก็หล่นลงมา ช้างอยู่ตรงนั้นก็ตกใจวิ่งหนี วิ่งไปลงในน้ำ ไปเหยียบลูกอ๊อด ลูกอ๊อดก็แบนไม่มีไส้ ไส้ออกหมดเดือดร้อนเลยไปฟ้องพระอินทร์ พระอินทร์ก็สืบสวนไปตามลำดับ ช้างก็บอกว่าตัวเองตกใจลูกฟัก ลูกฟักก็บอกว่าตัวเองตกใจหมูป่า หมูป่าก็บอกว่าตัวเองตกใจเพราะลิง ลิงก็บอกสะดุ้งตกใจเพราะจักจั่น ผลสุดท้ายพระอินทร์ก็บอกว่าให้ไปเอาจักจั่นมาลงโทษ ที่นี้ให้ควักไส้จักจั่นเอาไปให้

ลูกอ๊อดหมด ที่นี้เราจะเห็นว่าลูกอ๊อดมีไส้เต็มไปหมด ที่นี้จักจั่นเขาบอกว่าไม่มีไส้ คือเป็นเหตุผลตามลำดับ อันนี้เขาเล่ากันตอนเด็กๆ ก็ฟังกัน อันนี้เรื่องนิทานพื้นบ้านทั่วไป

เรื่องนิทานชาดก นิทานชาดกจะเกี่ยวกับคำว่า "อะลอง" ขึ้นต้นเป็นศัพท์เฉพาะ ชาดกนี้เขาเรียกว่า "อะลองพารา" เป็นตัวเอก อะลองนี้เป็นตัวเอก ไปเกิดเป็นอะไรก็เรียกชื่อตัวนั้นเหมือนกับอะลองเลี้ยงแพะ ก็คือคนเลี้ยงแพะ หรือว่าอะลองมดส้มหรืออะลองมดแดง และก็อะลอง จำไม่ค่อยได้มันเยอะเหมือนกัน

ถ้าเป็นเรื่องในพระสูตร มันก็จะมีอีกเหมือนกับที่เขาอุทิศให้คนตาย เขาเรียกว่า วัวแกงสุวรรณสามจะพูดถึงเรื่องวัว การใช้แรงงานวัว วัวรู้ภาษาคน อย่างอะลองคนเลี้ยงแพะ เรื่องมันก็ยาว มันมีชีดีเผยแพร่ ตุ๊จำไม่ค่อยได้มันยาว

เรื่องอะลองมดส้ม ก็เป็นเรื่องของคนเลี้ยงวัว ไปเห็นมดแดงกำลังทำรังมันก็ช่วยมดแดงทำรัง มดแดงนี้เอากิ่งไม้โน้มหาติดกัน คนนั้นก็ช่วยมดแดงโดยการโน้มกิ่งไม้ให้จนมดแดงก็สร้างรังเสร็จ มดแดงก็บอกว่าไม่มีอะไรตอบแทน ก็เลยจะสอนภาษาสัตว์ให้ ให้คนเลี้ยงวัวรู้ภาษาสัตว์ทุกอย่าง คนเลี้ยงวัวก็รู้ภาษานก รู้ภาษาทุกอย่าง ที่นี้อยู่มาวันหนึ่ง คนเลี้ยงวัวก็จูงวัวไปมัดใต้ทุนบ้านเศรษฐี เศรษฐีก็ให้คนไปเลี้ยงทุกวัน จนวันหนึ่งเศรษฐีจะเอาวัวไปฆ่า วัวก็บ่นว่าเราอุตส่าห์ทำงานหนัก เลี้ยงคนโน้นคนนี้ยากลำบาก เราใช้แรงงานแล้วจะมาฆ่าเรา คนเลี้ยงวัวรู้ภาษาก็แอบเอาวัวไปปล่อยในป่า ที่นี้วัวพูดกับคนเลี้ยงวัวว่าเรามีทรัพย์สมบัติฝังไว้อยู่ เพราะชาติที่แล้วเราเคยเป็นเศรษฐีมาก่อน แต่เราไม่ได้ทำบุญทำทานเราเป็นหนี้เศรษฐี ชาตินี้เราเลยต้องเกิดเป็นวัวมาชดใช้หนี้กรรม คนเลี้ยงวัวที่ฟังภาษาสัตว์ออก ก็เลยไปขุดเอาสมบัติที่วัวฝังไว้เอามาใช้จ่าย เอามาทำบุญทำทานและไม่ฆ่าวัว ปล่อยวัวไปหมดเลย ก็ทำให้คนๆ นี้กลายเป็นเศรษฐีขึ้นมา เรื่องมันก็สรุปก็หมายถึงว่า การช่วยเหลือสัตว์ตัวเล็กแม้แต่สัตว์ตัวเล็กๆ ก็ยังรู้จักบุญคุณ วัวก็รู้จักบุญคุณ เราใช้แรงงานสัตว์ก็ต้องรู้จักบุญคุณและก็เวรกรรม หนี้เราต้องชดใช้ข้ามภพข้ามชาติ

เนื้อหาคล้ายๆ กับนิทานภาคกลาง อย่างเช่น เรื่องวัวแกงสุวรรณสามของไทย (ภาคกลาง) ก็มี ทางภาคกลางนิยมเรื่อง จินดามณี ถ้าเป็นภาคกลางเขาเรียกว่าจินดามณี ทางเราก็มีแต่ภาษาไทใหญ่ที่นี้เขาเรียกว่า "จิ่นต่าหมู่นิ" เนื้อหาพูดถึงเรื่องเป็นมงคล เรื่องในหมู่บ้าน เรื่องในครอบครัว เรื่องสอนให้ประพฤติ มันจะมีคาถาที่ยักษ์สอนให้คน จะมีหลายเรื่อง

นิทานพื้นบ้านเล่าต่อๆ กันมา ส่วนใหญ่เล่าตอนคนเฒ่าคนแก่ สมัยก่อนถ้ามีงานถ้าว่างก็จะนั่งคุยกันกินน้ำชา เล่าช่วงตอนเย็น เล่านิทานให้ลูกๆ หลานฟัง บางทีก็นวดให้บีบให้ ให้เขาเล่าอยากฟังเรื่องอะไรเราก็นวดเท้านวดขาไป เขาก็เล่า มีเรื่องเยอะ อย่างเช่นเรื่องคนดีกับคนไม่ดี เรื่องสัตว์ เรื่องคนขโมยวัวควายของชาวบ้าน สองคนอีกคนหนึ่งก็ไปตอนมืด ตอนใกล้สว่าง บอกว่าตัววัวควายที่มันอ้วน หน้ามันจะกลมๆ มนๆ มันก็ไม่ทันสังเกต มันก็ไปคลำดูหน้ากลมๆ มนๆ แล้วก็ผูกมัด ที่นี้จูงไปสว่างๆ คนเดินนำหน้าก็จูงไปผูก ส่วนคนที่เดินตามหลังก็เห็นแล้วว่าเป็นเสือก็วิ่งหนีไปตัวคนเดียว อีกคนก็เอาวัวไปผูกกับต้นไม้ไว้แล้วก็หนี ที่นี้เชือกมันหลุดเสือก็ปล่อยไป ก็จะมีต้นไม้ที่เขาเรียกว่าต้นบักน็อด เหมือนกับต้นมะเดื่อที่มีกิ่งยื่นออกมา เขาบอกว่าเป็นเชือกที่มัดเสือ

มันจะสอนคนในตัว เป็นคติธรรม ผู้เฒ่าผู้แก่จะทิ้งให้เด็กคิดเอง เหมือนกับสองคนนี้มันจะแกล้งกันตลอดเลย แล้วไปนอนบ้านคนอื่น ไอ้คนหนึ่งที่มันโดนจูงเสือ มันไม่บอก มันจะแกล้งอีกคนหนึ่ง คนหนึ่งชื่อต๋องโหมย อีกคนชื่อต๋องมอง ไอ้คนนี้นอนตื่นสาย เขาจะเอาข้าวมาให้พระ ก็มาแกล้งไอ้คนนี้ให้ตื่นๆ เขาเอาข้าวมาให้กินแล้ว ไอ้นี้มันไม่รู้ก็กินข้าวถวายพระมันก็หน้าแตกไปอีกที่หนึ่ง จะมาแกล้งไอ้นี้ก็ไปบอกคนอื่นว่าไอ้คนนี้

มันเทศน์คำไทใหญ่ได้ อ่านหนังสือได้ก็ไปบอกชาวบ้าน ตอนเย็นชาวบ้านมากันหมดก็เทศน์ไม่ได้ มันก็หน้าแตก ก็เป็นการกลับไปกลับมา

บางที่มันก็มีสัตว์ด้วย อย่างเช่นเรื่องอะลองหมายุย ชาวบ้านเขาเล่ากันแต่เด็กๆ มีหมายุยตัวหนึ่ง เขาไปปล่อยที่ไหน มันก็กลับมาเองได้ เอาห่อข้าวไปเองด้วย มันก็กลับมาเองได้ จนสุดท้ายเขาก็ไม่เอาไปปล่อยแล้ว ข้าวเอาไปกิน เลี้ยงหมาไว้อุตสาห์เข้าไปในป่าไกลๆ หนีกลับหลายๆ ครั้ง หมาก็กลับมาบ้านได้ (ยุย แปลว่า ขนปุย)

มันมีในหนังสือมีเยอะที่คนเฒ่าคนแก่อ่าน เวลาที่วัดมีงานศพ ขึ้นบ้านใหม่ ก็มีอะลองดิน อะลองพารา พระดินเหนียว ก็มีหลายๆ เรื่อง ส่วนมากคนที่เป็นจเร จะจำได้ มีการทำเป็นหนังสือเป็นภาษาไทยใหญ่ ถ้าเป็นพระสูตรมีรูปประกอบ แต่ถ้าหนังสือไม่มีรูปประกอบ เป็นกระดาษสา เขียนด้วยหมึกเอาเป็นเรื่องๆ

เวลามีงานศพ จเรก็ขึ้นอ่าน งานขึ้นบ้านใหม่ก็ขึ้นมาอ่าน คนเฒ่าคนแก่ก็ฟังก็จำได้ก็มีหลายคนที่อ่านได้ ก็มีเยอะในบ้านมี 4-5 คน ที่เป็นจเร สามารถอ่านธรรมและคนที่เป็นปู่จารอ่านได้ทั้งหมด

ภาคผนวกที่ 3

ข้อมูลด้านมานุษยวิทยาและการวิจัยเชิงกระบวนการ

ภาคผนวกที่ 3

นางสาวลลิตา ยาวังเสน (บรรณาธิการ)

3.1 ข้อมูลด้านมานุษยวิทยา: สัมภาษณ์บุคคลอำเภอขุนยวม

3.1.1. สรุปจำนวนผู้สัมภาษณ์ในอำเภอขุนยวม

ข้อมูลการสัมภาษณ์ในเขตอำเภอขุนยวมจำนวน 6 คน เป็นชาย 6 คน หญิง - คน

อายุระหว่าง 61-70 ปี จำนวน 1 คน

อายุระหว่าง 71-80 ปี จำนวน 4 คน

ไม่ทราบอายุ จำนวน 1 คน

3.1.2 คำอธิบายเสียง

อักษร KY แทน อำเภอขุนยวม

หมายเลขสามหลักแทนลำดับเลขที่การสัมภาษณ์

3.1.3 ตารางแสดงรายละเอียดข้อมูลสัมภาษณ์

ลำดับ	รหัสเสียง	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	สถานที่/ที่อยู่	วันที่สัมภาษณ์
1	PPK-ANT-KY-001	นายทุนละ สุขโขดม	80	35/1 หมู่ 1 ต.แม่เงา	4/2/53
2	PPK-ANT-KY-002	นายต่าอู	72	-	4/2/53
3	PPK-ANT-KY-004.1-004.2	นายจายคำ ตุ่มสุวรรณ	73	หมู่ที่ 8 บ้านหลวง ต.แม่เงา	22/2/53
4	-	นายจันทร์ เพ็ญศรี	63	-	23/2/53
5	-	นางละ ช่างเหล็ก	77	-	3/3/53
6	-	นายผิว	-	วัดต่อแพ ต.แม่เงา	29/3/53

3.1.4 ถอดเทปสรุปความข้อมูลสัมภาษณ์ในเขตอำเภอปาย

รูปที่ 1 นายทุนละ สุขโขดม

ผู้ให้ข้อมูล	**1) นายทุนละ สุขโขดม (อายุ 80 ปี เกิดปี พ.ศ. 2473)**
ชาติพันธุ์	**ไทใหญ่**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวมุกดา โล้พิรุณ**
วันที่	**4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553**
ที่อยู่	**35/1 หมู่ 1 ต.แม่เงา อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน**
สถานที่	**35/1 หมู่ 1 ต.แม่เงา อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน**
ผู้เรียบเรียง	**นางสาวมุกดา โล้พิรุณ**
รหัสเสียง	**PPK-ANT-KY-001**

ดั้งเดิมแล้วพ่อเฒ่าทุนละ เป็นคนแม่สุริน ย้ายมาอยู่ที่ต่อแพเมื่อสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อ 2474 ตอนเด็กบวชเป็นเณรได้อยู่ 6 พรรษา แล้วก็บวชเป็นพระต่อได้อีก 7 พรรษา แล้วสึกออกมาเป็นฆราวาส เมื่อ2504 ตอนนี้ก็ย่างเข้า 79 – 80 ปี อ่านภาษาไตได้ ภาษาพม่าได้ ภาษาไทยนี้ก็ได้ ตอนบวชก็ได้นักธรรมเอก ภาษาไทยนี้เรียนถึงป.4 แล้วมาบวชเป็นพระ เพราะตอนนั้นไม่มีโรงเรียนสอน ตอนนี้ก็สามารถอ่านได้อยู่นะถ้ามีหนังสือมาแต่งกลอนเป็น ฮ่อลึกได้แต่หมอกวามไม่ได้ เพราะเสียงสูงกว่านะมันเป็นการร้องเพลง นักร้องนี่เค้าแต่งเพลงเป็น เรานี่เป็นนักแต่งแต่ฮ่อลึกได้ แปลจากภาษาไทยมาเป็นไต เด็กก็มาเรียนบ้าง ลุงจันตะละก็เป็นลูกศิษย์พ่อเฒ่า เพราะพ่อเฒ่าเราเคยเป็นเจ้าอาวาสวัดที่นี่ กับพ่อเฒ่าละอ่องนี่ใหญ่กว่าเราไปปีสองปีนะ ก้าแลวก้าลายได้แต่ไม่ได้ก้า เมื่อก่อนเคยเรียนอยู่ได้ไปเรียนกับพ่อเฒ่าโทน เป็นพี่ชายของลุงหนานปุ้นที่เพิ่งตายไปเนี่ย เขาเป็นสล่า แกเรียนมาจากหลายคน พ่อเฒ่าก็ไปเรียนมาจากแกมา มีค่ายกครูให้ ในบ้านนี่ก็เรียนเป็นสิบกว่าคนนะ มีลุงต่าอูนะ ลุงหม่องเผ่ แกอยู่บ้านหลวง เขาก็มาเรียนกัน ก้าลายได้ ตอนนี้พ่อเฒ่าเองก็ลืมไม่ได้ก้ามานาน

สมัยก่อนบ้านหลวงกับต่อแพเป็นบ้านเดียวกัน ยังไม่ได้แยกกัน ศรัทธาวัดเดียวกัน พอไฟไหม้บ้านแถวบ้านหลวงเค้าก็ย้ายมาอยู่ที่นี่กันบ้าง คนเมื่อก่อนมีน้อยไม่กี่หลัง แถวนี้ใกล้วัดหน่อยเค้าเรียก “หัวนา” ส่วนที่มาอยู่ใหม่ก็เรียกว่า “บ้านใหม่” ส่วนบ้างหลวงนี่เป็นบ้านเก๊า เมื่อก่อนวัดวาอารามนี่อยู่ที่นู้นแล้วก็ย้ายวัดมาอยู่ที่นี่ก็เจริญขึ้นมา วัดที่นี่พระใจดี มีเจดีย์เก่า ที่วัดนี่จะมีประวัติหมู่บ้านอยู่นะ พอไปถามพระครูได้ ตอนมาอยู่ใหม่ๆ มากับพี่แต่ว่าตอนนี้ตายไปละสามปี เป็นพระอยู่ที่แม่สุริน มีการนิมนต์ให้พระมาอยู่ปีสองปี

ตอนที่ทหารญี่ปุ่นเข้ามาก็ค่อนข้าง “ฮ้าย” พระเค้าอยู่บนวัดบนวา พวกทหารอยู่ข้างล่างก็ใส่ไฟสุมขึ้นมา พระก็อยู่ไม่ได้ พวกทหารที่เค้าหนีสงครามมาก็มานอนในโรงที่เค้าเก็บข้าว เก็บหอม พวกมาใหม่ก็ชวนกันมานอนกันเต็มวัด เต็มไปทั่วหมู่บ้านนะ พวกเราชาวบ้านก็กลัวนะ พวกทหารญี่ปุ่นนี่ก็เก่งนะ พูดภาษาพม่าก็ได้อีกเพราะเค้าไปตีกับพม่ามาก็มาพูดกับพ่อเฒ่าได้ พูดกันรู้เรื่องอยู่นะ บอกให้เจ้านายของเขาขึ้นไปนอนบนวัด ขึ้นศาลา ส่วนเราก็มาอยู่กับพี่ของเราที่เป็นพระ เราก็เป็นขโยมวัด (เด็กวัด) แล้วก็มาบวชเป็นเณรเป็นพระ

พวกทหารญี่ปุ่นหนีสงครามมาอยู่ พักผ่อนเอาเสบียงด้วย หนีการทิ้งระเบิด ก็หนีมา เลยประกาศยอมแพ้ ทหารญี่ปุ่นเลยกลับคืนบ้าน พวกทหารอเมริกา อังกฤษเอาเครื่องบินมาลงที่ขุนยวม ก็รับพรรคพวกจากที่นี่ด้วย พวกทหารญี่ปุ่นที่หนีมาจากทางพม่ามาทางห้วยต้นนุ่น มีเชลยกลับมาด้วย ทั้งไตก็มี กะเหรี่ยงก็มีเข้ามาอยู่ที่วัดได้ประมาณปีหนึ่ง เข้ามาเรื่อยๆ บางคนก็กลับบ้าน ออกไปอีก พวกทหารนี่ไม่เคยทำร้ายคนในหมู่บ้านนะ ไม่ขโมยของด้วย แต่พวกพม่านี่ทำร้าย เพราะว่าเขามีระเบียบมากกว่า พ่อเฒ่าเคยเอาไปของไปขายให้ทหารญี่ปุ่นตอนที่ยังเด็กๆ พวกมะละกอ ถั่ว หมากไม้ (ผลไม้) เขาไม่มีอะไรให้กิน บ้างไม่มีเงินก็ขอใช้การแลกเปลี่ยนแทน ทั้งเสื้อผ้า ผ้าห่ม

สมัยเด็กนี่ไม่ผ้าห่มนี่หนาวก็ใช้การผิงไฟ ลำบาก มันไม่มีรถไม่มีของขายมาจากทางเชียงใหม่ แต่มีวัวต่างไว้ต่างของ ทำไร่ทำสวน ทางแคบที่ไปทางเชียงใหม่ วัวต่างก็ไปไม่ได้ ต้องมาทางแม่สะเรียงแทน ทหารก็ไม่รู้จะทำมาหากินยังไง พอแพ้สงครามโลกพวกทหารก็กลับไปหมดเลย ไปทางเชียงใหม่และมีตายอยู่ที่นี่เยอะมาก พวกที่บาดเจ็บมาจากโดนยิง โดนระเบิด เป็นบาดแผลก็มี เป็นโรคก็มี ไม่ได้อยู่ดีกินดี มีหมอของเขารักษาอยู่แต่ยาไม่พอส่งมาไม่ทัน พอทหารตายก็ฝังไว้ที่นั่นก็ฝังไว้ที่หมู่บ้านนี้ก็เยอะ ในวัดไม่ฝังกัน นอกวัดมากเพราะเป็นป่า ของที่เขาหลงเหลือเอาไว้ พวกคนไทยที่เข้ามาก็เอาไปขาย คนในหมู่บ้านเรานี้ไม่ได้เลย รัฐบาลไทยจะจับเอาของญี่ปุ่นมาไม่ได้ คนที่ลักค้าขายของเหล่านี้ก็เอาไปหมด แต่เราจะเอาไว้ไม่ได้มีบ้างที่แอบเก็บเอาไว้ คนข้างนอกเข้ามาเก็บไปแต่คนบ้านเรานี่เก็บไว้ไม่ได้ ถ้ามีก็คงมีมาก

ช่วงที่ญี่ปุ่นเข้ามาพ่อเฒ่าอายุได้ 14 ปี ก่อนหน้านั้นจะมีคน มีทหารมาขุดทางก่อนที่ไว้ถอยทัพเข้ามา เค้าน่าจะรู้กันมั้งถึงได้ทำทางไว้ก่อนก็จ้างคนไทยขุดฝั่งนี้ จ้างคนทางพม่าขุดฝั่งพม่าเหมือนกัน จ้างก็มีจ้าง บังคับก็มี แต่ค่าจ้างก็ให้ คนไตได้ แต่คนไทยไม่ได้ คนไทยนี้เขาโดนบังคับให้มาขุด เขาจ้างวันละ 1 บาท มีจ้างผู้หญิงไปทำบัญชีบ้าง ทหารส่วนใหญ่ไปเชียงใหม่ ผ่านแม่ฮ่องสอน เข้าปาย อำเภอปาย ไปถึงเชียงใหม่ เขาไม่ไปทางขุนยวม แม่แจ่ม เพราะทางยากลำบาก ถ้าไปทางแม่ฮ่องสอนนี่ทางดีกว่า

พ่อเฒ่าเป็นพ่อของพี่วิไล ส่วนแม่เฒ่าก็เป็นแม่ของพี่ไล

หลังจากสึกออกมาแล้ว พ่อเฒ่าก็ทำการเกษตร ทำไร่ ทำนาแถวนี้ เอาของไปขายเชียงใหม่ ซื้อของจากขุนยวมไปขายเชียงใหม่บ้าง บ้างก็ซื้อไว้ทำกิน บางคนก็ซื้อเข้าร้าน พวกพม่าก็เข้ามา สินค้าส่วนใหญ่เป็นเกลือ ของกินของใช้ ยาแก้ปวด แต่ไม่ขายเหล้า คนอื่นขาย แต่เราไม่ขาย มันเป็นของผิดธรรม ตามหลักธรรมมะมีของผิดธรรมอยู่ 5 อย่าง หนึ่งค้าขายพวกปืน มีด สองการค้าขายมนุษย์ สามการค้าขายสัตว์ไว้ฆ่าเพื่อเป็นอาหาร เป็นหมูเป็นไก่เราก็ไม่ขาย สี่ค้าขายน้ำเมา พวกเหล้ายา ค้าขายยาพิษเราก็ไม่ขาย อันที่ผิดศีลผิดธรรมเราไม่ขาย ขายแต่ของที่ไม่ผิดศีลผิดธรรม คนทางพม่าเข้ามาซื้อของ มาจากทางห้วยต้นนุ่นมาซื้อของแล้วก็กลับไป โดยใช้เงินบ้านเรานี่ล่ะมาซื้อ พ่อเฒ่าก็เคยหาบของไปทางนู้น ช่วงที่เราไปขายฝั่งพม่า พวกข้าวถังก็แพงอยู่ เงินมันแพง จ้างกันทำงานวันละ 5 บาท มาตอนนี้ก็ซื้ออะไรไม่ได้นะ ถังละ 18 -20 บาท หาบของให้เขานี่หนักมาก ได้วันละ 5 บาท ขายข้าวลิตรละ 2 - 3 บาท ได้กำไรอยู่นะ ใช้เวลาเดินทางเท้า 2-3 คืน นอนไปตามทางนี่ล่ะ นอนตอนกลางคืนพอตอนเช้าก็ถึงพม่า มีคนเดินข้ามไปขายของกันตลอดวันตลอดคืน เยอะมาก บางครั้งก็ไปแอ่วด้วย อย่างงานปอยในวัด บวช

ปอยส่างลอง ลูกแก้ว ลูกพญาลอง ซื้อข้าวซื้อของไปถวายเข้าวัด เป็นวัดที่อยู่ห่างเข้าไปในพม่า โดยนอนตามทางสองคืน ก็สนุกดีคนเยอะ เวลามีงานเขาก็มาช่วยงานกันจริงจัง แม่เฒ่าเป็นคนบ้านนี้เหมือนกัน พิธีแต่งงานก็ไม่ได้วุ่นวายเหมือนตอนนี้ ถ้ารักกันก็จะหนีกันไปเลยก็มี พ่อเฒ่ามีลูกสามคน ลูกผู้ชายก็ตายไปแล้ว คนรองก็เป็นพี่วิไล และคนสุดท้องก็เป็นผู้ชายน้องของพี่วิไล และมีหลานอยู่ 4 คน จบปริญญาละอยู่ทางเชียงใหม่ทำงานนั่น 1 คน

ตอนเป็นเด็กไฟฟ้าก็ไม่มีใช้ ต้องใช้จากคบไฟ น้ำมันก๊าด ตอนนั้นก็ไม่มีรถ ต้องเดินเท้าไป ไปขุนยวมสักชั่วโมงนึงก็ถึง เคยเดินไปไกลที่สุดนี่ก็แม่ฮ่องสอน นี่นอน 2 คืน แม่สะเรียงนี่ก็นอน 2 คืน เดินไปซื้อของที่แม่ฮ่องสอน แม่สะเรียงก็ไปซื้อของ เชียงใหม่นี่ไม่ไหว เค้ามีไปทางขุนยวม ไกลขึ้นดอย เดี๋ยวก็ขึ้นก็ลงดอยไปโผล่จอมทอง นอนหลายคืน ทางปายนี่ก็โค้งเยอะ ถ้ามาทางแม่ฮ่องสอน ไปทางรถแล้วหลังๆ มา เอาของไปขายกัน รถยนต์เพิ่งมีมาไม่นานหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้ล่ะ หลายสิบปีได้ และเริ่มมีถนนตัดเข้ามาเมื่อปี 2500

ประเพณีปอยต่างๆ เหมือนกันกับสมัยนี้ ไม่ค่อยต่างกันจะต่างกันตรงที่ซื้อของ เมื่อก่อนถ้าเตรียมของให้ส่างลองต้องเข้าเชียงใหม่ไปซื้อของ มันได้ของไม่ครบนะที่ขุนยวมนี่ ตอนนี้ซื้อที่ขุนยวมอะไรก็มีหมด ก็ยังมีเฮ็ดกวามกันบ้าง ถ้าคนเมืองก็ฟังเพลงทั่วไป ถ้าปอยส่างลองของบ้านเราก็ยังมีให้ฟังเฮ็ดกวามกันอยู่ เมื่อก่อนไม่มีผ้าป่า ตอนนี้คนเมืองมาอาศัยอยู่กันเยอะเลยมีประเพณีทอดผ้าป่า ที่บ้านขุนยวมนะ ผ้าป่ามันได้เงินได้ของเข้าวัดเยอะ แต่ถ้าของคนไตเรานี่มีอะไรก็ตานถวายกันให้หมดเลย ตานหมด ผ้าป่านี่หาเงินเข้าวัด ประเพณีที่หายไปจากหมู่บ้านเรานี่ก็ปอยมหาตุ้ก ปอยสลาก มันไม่เหมือนกันนะ ปอยมหาตุ้กนี่เป็นการนิมนต์พระมาที่บ้านเรา แต่ของปอยสลากของคนเมือง ต้องไปรวมกันที่วัดเลย แล้วจับสลากชื่อ พอจับสลากได้ก็จะมีการสวดมนต์ เทศน์กันบนวัด ให้กับสลากชื่อนั้น เอาเงินเข้าวัด ปอยมหาตุ้กนี่นิมนต์พระมาที่บ้าน พอสวดเสร็จก็นิมนต์กลับวัด ส่วนใหญ่ทำกันตอนออกพรรษาจนถึงเทศกาลลอยกระทง ก็ทำได้อยู่ บ้านเราเคยทำในเมื่อก่อนนะ ไม่มีใครรื้อฟื้นประเพณีขึ้นมา ไม่เหมือนกับการทำผ้าป่า เอาเงินเข้าวัดมันง่ายกว่า บอกกันตามบ้านเราก็ไป ถ้ามีงานปอยก็จะไปรวมกันที่วัดต่อแพนะไม่ได้จัดที่อื่น

เมื่อก่อนคนที่ดูแลความสงบในหมู่บ้านก็จะเป็นปู่แค่นหรือผู้ใหญ่บ้าน ส่วนปู่แก่หรือกำนันตอนนี้อยู่ในห้วย (ห้วยต้นนุ่น) เป็นยาง (กะเหรี่ยง) นายกฯ ก็เป็นยาง เป็นคนบ้านหัวเงา ผู้ใหญ่บ้านก็ดูแลหมู่บ้านของใครของมัน ส่วนกำนันก็ดูแลหมู่บ้านที่อยู่แถวนี้ทั้งหมด ตอนนี้ก็พ่อหลวงไซ (ไชยเดช) พ่อหลวงหมู่ 8 นี่จำชื่อไม่ได้ สมัยก่อนมีพ่อหลวงหลายคนนะ หลายสมัยจำชื่อไม่ได้ละ ตอนสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นชื่อพ่อหลวงเสียง พวกทหารญี่ปุ่นนี่คุยภาษาพม่าได้ แต่คุยคำเมือง คำไตไม่ได้ เวลาคุยกันก็ไม่เข้ากัน ลุงส่างคำเป็นคนจากตะวันตกมาอยู่ รู้คำพม่า เป็นคนไตเรานี่แต่ฝั่งพม่า

บ้านต่อแพเรานี่ แบ่งเป็นป๊อกมาตั้งแต่เมื่อก่อน บ้านหัวนา บ้านหลวง บ้านใหม่ มีหัวหน้าป๊อกที่ทำหน้าที่ประชุมปรึกษากันในหมู่บ้าน เก็บเงินเก็บทองของป๊อกตนเองเพื่อไปรวมกันกับของหมู่บ้านใหญ่ บางสิ่งบางอย่างที่ไม่ได้บอกกล่าวในที่ประชุม พ่อหลวงก็จะมาบอกไว้ที่หัวหน้าป๊อกบ้าง แล้วก็เอามาพูดกันในป๊อกเรา อันไหนเก็บเงินไม่ได้ จัดการไม่ได้ ป๊อกเรานี่ 10 กว่ามี 20 กว่าก็มีหลังคาเรือน ป๊อกใหม่ที่อยู่ทางโรงเรียน เรียกว่าป๊อกสันป่าตึง

บ้านเรานี่มีเสื้อเมืองนะ (เจ้าเมือง) ในหมู่บ้านเราก็มี บ้านหลวงก็มีแต่จะไปไหว้บ้านหลวงร่วมกัน ไม่ทราบว่าใครเป็นคนมาตั้งไว้ จะไหว้กันช่วงเดือน 5 ช่วงเมษายน พฤษภาคม จะไปบูชาเลี้ยงรวมกันที่บ้านหลวง บ้านหลวงเป็นบ้านเก๊า (บ้านใหญ่ บ้านเก่าแก่ดั้งเดิม บ้านแรกก่อนที่ต่อแพจะแยกออกมา) รวมทั้ง 3 หมู่บ้าน ท่านมีชื่อนะ แต่พ่อเฒ่าก็ไม่รู้จักชื่อของท่านที่เรานับถือกันเนี่ย บอกว่าเจ้าเมืองก็เจ้าเมืองเนาะ พ่อเฒ่าก็ไม่ทราบชื่อ เรื่องความเชื่อเกี่ยวกับผีปู่ย่านะ คนเมื่อก่อนเขาเชื่อกันแต่ตอนนี้ไม่ค่อยมีใครเชื่อคนรุ่นใหม่ก็ไม่ค่อยรู้กัน

เยาวชน เด็กจะไปกั่นต่อ ในเดือนสิบเอ็ด เดือนห้า ก็ยังไปเยอะอยู่ ถ้าไปนอนวัดเดือนที่เข้าพรรษา เด็กไม่ค่อยไปนอนกัน มีแต่คนเฒ่าคนแก่ ไม่ค่อยมีเด็กๆ ขึ้นไปนอนวัดละ เมื่อก่อนเด็กมีเยอะ เมื่อก่อนไม่ได้เรียน ก็จะไปกับพ่อแม่ พ่อเฒ่าแม่เฒ่า ตอนนี้ได้เรียนหนังสือก็ไม่มีเวลาในการไปวัดวา ตั้งแต่อนุบาลก็ต้องไปเรียนละ มีช่วงที่บวชปอยส่างลองที่เด็กผู้ชายจะได้บวชและได้นอนวัดบ้าง ส่วนเด็กๆ จะเขียนไตเป็นหรือไม่ ไม่แน่ใจแต่ ทางโรงเรียนก็สอนภาษาไตอยู่ มีส่างจายคำที่อยู่บ้านหลวงไปสอนอยู่ มันยากนะมันไม่ตายตัวด้วยของภาษาไต สระมันเยอะ ไม่เหมือนภาษาอังกฤษที่มีสระเพียงไม่กี่ตัว อย่าง A E I O U สะกดได้เยอะ แต่ของไตนี่มันไม่ตายตัว นี่ออ โอ มันไม่ตายตัว สระบางตัวก็เขียนมาพูดก็คนละอย่าง แต่พ่อเฒ่าก็พูดภาษาอังกฤษได้บ้าง

ไม่ค่อยมีใครมาสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ หรือพวกศิลปวัฒนธรรมของไตจากพ่อเฒ่านะ

พ่อเฒ่าเป็นจเร ฮ่อลึกได้ ลูกศิษย์พ่อเฒ่าก็เป็นจเร ที่เป็นพระอธิการ ที่อยู่บ้านหลวงก็หลายคน ลุงแอก้ะที่ บ้านอยู่หน้าวัดต่อแพ เป็นพี่ชายของพระเจ้าอธิการนั้นก็เป็นลูกศิษย์พ่อเฒ่าเช่นกัน อายุก็น้อยกว่า ส่วนใหญ่ถ้าเขา ขอพ่อเฒ่าก็จะฮ่อลึกให้ในงานเขา ใครใช้ให้ฮ่อก็ฮ่อลึก ตอนนี้ก็ยังฮ่อลึกได้ อ่านหนังสือธรรมไปด้วย ถ้าไม่มี หนังสือก็เหมือนกับพระ เป็นการเทศน์ธรรมนะ ก็แล้วแต่งานใคร คนที่เป็นจเรที่ขึ้นไปอ่านหรือฮ่อลึกนั้นไม่ จำเป็นต้องบวชเป็นพระ แต่ว่าต้องอ่านภาษาไตได้ และต้องเข้าใจเรื่องด้วย มันยากนะอ่านลึกไต บางคนอ่านได้แต่ เสียงไม่ดีต้องเสียงดัง ขนาดนั่งในห้องรับแขกต้องได้ยินหมด เรื่องที่ฮ่อลึกส่วนใหญ่เป็นเรื่องเล่า เทวดา เรื่อง พระพุทธเจ้า เรื่องเกี่ยวกับธรรมะ การอบรมสั่งสอน ทำอันนั้นผิด ทำอันนี้ผิด ทำอันนี้ไม่ถูก ทำอันนี้ไม่ดีนะ การ ฮ่อลึกนี่สุดแล้วแต่ใครอยากจะทำ ไม่ต้องมีงานก็ได้ อยู่บ้านธรรมดาก็ถ่อมลึกได้ เจ้าของบ้านก็ไปบอกเพื่อนบ้าน ผู้อาวุโสที่บ้านใกล้เรือนเคียง ค่ำๆ ก็พากันมาที่บ้าน แต่ว่าต้องเตรียมข้าวต้มข้าวหนมมาสู่ (แบ่ง)เพื่อนบ้านกันกิน แต่งานบวชปอยส่างลองนี่จำเป็นที่จะต้องมีการฮ่อลึกในงานเพื่อสิริมงคล ถ้าไม่มีปอยจะจัดเองเมื่อไรก็ได้ ออกหว่า (ออกพรรษา) ก็มีฮ่อลึกได้ เข้าหว่า (เข้าพรรษา) ก็ได้ ปอยก๋องหลัว ช่วงแฮนซอมโกจา ไม่ค่อยมีฮ่อลึก แต่จะเป็นการอบรมเรื่องธรรม ปั๊กกะตืนหนังสือพวกนี้ต้องไปเอาที่วัดพ่อเฒ่าเองไม่มี การฮ่อลึกนี่ไม่เหมือนกับ การร้องเพลงนะ คำร้องเพลงเป็นคำที่นุ่ม

ส่วนฮ่อลึกนี่เป็นเรื่องธรรมที่ได้แต่งไว้แล้ว ธรรมที่แท้ของไทยนี่เรียกว่าเทศน์ธรรม แต่การร้องเพลงเป็น การร้องไปเรื่อยๆ งานปอยมหาชาติจะมีการฮ่อลึกทั้งวันทั้งคืน ที่ขุนยวมนี่มีการจัดอยู่ แต่ละกัณฑ์จะมีเนื้อเรื่องที่ ยาว เปลี่ยนคนฮ่อลึกสลับกันไปด้วย ถ้าจะตานวันพรุ่งนี้ก็จะเริ่มถ่อมลึกตั้งแต่เช้าวันนี้ไปเรื่อยๆ ก็จะมีเลี้ยงข้าว เลี้ยงน้ำให้คนที่มาฟังตลอด พอออกพรรษาไปก็สามารถเริ่มจัดปอยมหาชาติได้ตลอด เดือนไหนก็ได้ ขุนยวมนี่จะ จัดช่วงเดือนสิบเอ็ด เดือนสิบสอง บ้านต่อแพนี่ ไตเรานี่นานๆ จัดครั้งหนึ่ง 3 ปีไหนจัดครั้งหนึ่ง จัดต่อเนื่องกัน ไม่ได้ คนเมืองนี่จัดทุกปีได้อยู่ ปีหน้าก็จะได้เวลาจัดปี 2554 ฮ่อกันทั้งวันทั้งคืนเป็นลึกไต ของคนเมืองนี่จะเป็น พระ ส่วนของไตนี่เป็นจเร เปลี่ยนกันไปหลายๆ คน พ่อเฒ่าก็ต้องไปเหมือนกัน ทางขุนยวม แม่ฮ่องสอนก็มา ช่วยกันฮ่อ เปลี่ยนกันฮ่อ จเรถ้ามีเยอะก็มีกำหนดเวลา เอานาทีว่า 15 นาที 20 นาที30 นาที พอถึงเวลาก็เปลี่ยน ฉบับ หนึ่งมันยาว เล่มนั้นเล่มนี้ต้องเอาให้จบเป็นเล่มๆ ไป พอเล่มนี้จบก็เอาเล่มใหม่มาอ่านต่อ เทศน์ธรรม มีตั้ง 13 -14 ฉบับ ช่วยกันฮ่อ เวลาว่านะ จเรเยอะก็จริงก็ดูที่เวลาไว้ พวกวัยรุ่น คนรุ่นใหม่ก็มักมาเลี้ยงคนที่มาฟังฮ่อลึก เหมือน ปอยจ่าก๊ะ จองไว้ก่อนก็ได้ ว่ามื้อไหน กินได้ตลอดทั้งวัน เราก็ไปร่วมให้เงินเพื่อปอยนี้ด้วย

ปอยจ่าตี่ นี่จัดเดือนหก จัดที่วัดต่อแพ ปอยส่างกานเดือนสิบสอง ยังจัดอยู่ในหมู่บ้านนี่ เดือนสามที่ผ่านมามีปอยข้าวหย่ากู๊ (ปอยข้าวใหม่) มีแห่ขบวนในหมู่บ้าน ถ้าไม่แห่ก็จะเอาไปแบ่งตามบ้าน ไม่ค่อยเปลี่ยนจากเมื่อก่อน ใครทำน้อยก็แจกน้อยใครทำมากก็แจกได้มาก ส่วนใหญ่ทำตามบ้านใครบ้านมัน พอทำเสร็จก็ไปถวายที่วัด เดินไปขึ้นวัด เดือนสิบเอ็ดมีงานปอยออกหว่า เดือนสิบสองมีงานปอยส่างกาน ตานผ้าเหลือง เดือนสี่ปอยส่างลอง เดือนห้าก็ปอยสงกรานต์ ก็เล่นน้ำสาดน้ำเหมือนกับในอดีต แต่เดี๋ยวนี้อาจจะรุนแรงได้ ทะเลาะกันได้ บางครั้งก็มีรถชน รถล้ม เขาใส่น้ำในถุงแล้วขว้างกระจกแตกได้ ปี๋ใหม่เมืองนะ เดือนหก ก็ปอยจ่าตี่ เดือนเจ็ดไม่มีอะไร เดือนแปดเข้าหว่า เขาจะขึ้นวัดขึ้นวากันมาก เดือนสิบเอ็ดคนจะไปวัดมาก เดือนสิบสองถวายจีวร คนก็ขึ้นวัดมาก เดือนเจ็ดมนคนไม่ค่อยเยอะ เดือนเก้าคนไม่ค่อยเข้าวัดเยอะ แม้ว่าจะมีงานแฮนซอมโกจา ถ้าของในขุนยวมนี่ก็รวมกันที่เดียวที่วัดม่วยต่อ วัดโพธารามเป็นของวัดคนเมือง ของบ้านเราก็ที่วัดต่อแพ มาจาก 2-3 บ้านเลย มีครอบครัวผู้ใหญ่บ้านที่เป็นศรัทธาหลัก ต้องเป็นเก๊าเลย ที่เป็นศรัทธาจริง ส่วนใหญ่คนเฒ่าคนแก่ก็ตายไปหมด ครอบครัวของอดีตกำนันก็ใหญ่

พ่อเฒ่าที่ควรไปสัมภาษณ์ ลุงต่าอู แกสามารถก้าแลวก้าลายได้ ใกล้บ้านลุงจันตะละ

พ่อเฒ่าและแม่เฒ่าก็เข้าชมรมผู้สูงอายุของหมู่บ้านต่อแพ คนที่อายุมากที่สุด ลุงหม่องเผ่นี่อายุมากกว่าพ่อเฒ่าละอ่อง 80 กว่า สัก 83-84 ปีมั้ง ของบ้านหลวงนี่ก็ลุงหม่องหนี่ ลุงแหลงก็อยู่ในหมู่บ้าน ลุงต่าอูนี่ไม่ค่อยแก่ แม่เฒ่าของเรานี่อายุ 70 ปี ของบ้านอื่นนี่มีอยู่นะ ต้องแม่เฒ่าละ เมียของพ่อเฒ่าละอ่อง แก่กว่าแม่เฒ่าเรานี่ แม่เฒ่าตอง นี่ก็อายุมาก มีความรู้มาก ลุงแอก๊ะช่วงนี้ก็ไม่สบาย เป็นอัมพาต ในทุกเดือนก็มีการประชุมของสมาชิกชมรมฯ พอไปก็ไม่มีกิจกรรมให้ทำมากนัก ไม่ค่อยได้ไป บางครั้งชมรมผู้สูงอายุก็พาไปดูงาน แต่พ่อเฒ่าก็ไม่ไปขี้เกียจไป พวกหัวหน้าไปเยอะ

พ่อเฒ่าไม่กินเหล้า แต่ออกกำลังกาย ทำกับข้าวได้ พวกผักเขียว (แกงผัก)

คนไตนี่มีความเชื่อเรื่องผีเจ้าเมือง ก็บูชาไป ผีบ้านนี่ไม่มี แต่จะมีผีเจ้าที่เจ้าทาง เจ้าที่ดิน ถ้าบูชาแล้วจะอยู่ดีกินหวาน (อยู่ดีมีสุข) ผีปู่ย่านี่ไม่มี สมัยเด็กๆ ก็ไม่มีเรื่องผีปอบ แต่ได้ยินจากคนที่มาจากที่อื่นมา แต่ในหมู่บ้านของเราจริงๆ ไม่มี

สมัยวัยรุ่นยังไม่มีเหมืองแร่ เพิ่งมามีไม่นาน เหมืองแร่ขุนยวมเพิ่งโดนสั่งยุบไป มันทำลายน้ำที่เข้าสวน น้ำเหมืองแร่มันเสีย แล้วพ่อเฒ่าก็ดูจากที่อื่นก็เลยรู้ว่ามันไม่ดี ได้แต่ส่วนตัวกำไร แต่ว่าส่วนรวมก็มีแต่เสียหาย อยู่แถวนี้ได้ยินตอนระเบิดหินในเหมือง แต่ตอนนี้ก็ไม่ทำแล้ว ทางชาวบ้านเราก็ไม่ให้ทำ หน่วยงานก็ห้าม ไร่นาเราจะเสียหายจำนวนมากหลายที่ คนในหมู่บ้านก็คัดค้านไม่ให้ทำเหมือง ดูข่าวที่อื่นด้วยนะ ไม่ค่อยมีใครไปทำงานที่เหมืองแร่ เหมืองแร่นี่ขายมาหลายต่อ เจ้านั่นมาได้บ้างก็ขายทิ้งให้คนอื่นมาขุดต่อ เป็นแร่พลวงไม่ค่อยมีมาก ลงทุนมากไม่คุ้มค่าแถวเหมืองแร่หัวยวมนี่เป็นแร่เงิน ใช้การถลุง

พ่อเฒ่าเคยเก็บของในดอยไปขายในหมู่บ้าน ดอยปางแหย่ ดอยเวียงไป ส่วนใหญ่ไปเที่ยวป่า มีเจดีย์เก่านะบนดอยเวียง เป็นแบบโบราณ แต่ดอยปางแหย่นี่ไม่มีเจดีย์ ไม่มีอิฐ แต่มีธาตุลอยมาเที่ยวหาวัดต่อแพ และไปที่ธาตุที่ดอยเวียง เมื่อก่อนคนจะเห็นกันบ่อย ของขุนยวมก็มี ดอยมันสูงนะเห็นเมืองขุนยวมได้ทั้งหมด บางคนตั้งใจไปหานะ จะไม่เจอ แต่บางคนไม่ตั้งใจไปหาของเก่าจะเจอพวกมอง (ฆ้อง) กลองเก่า แต่พอมาบอกให้พรรคพวกว่าเจอ พอขึ้นไปหาก็ไม่เจอ เจ้าพารานี่เป็นหินห้าดอก ถ้าไปหาก็จะไม่เจอ ตรงปางแหย่ก็ไม่ได้บูรณะ ก็ยังเห็นธาตุลอยเที่ยวหากัน แต่ไม่มีอิฐ บนดอยกองมูนี่ก็มี เขาว่ากันว่าพระธาตุนี่ลอยไปแล้ว ถ้าไปหาก็จะไม่เจอแต่เป็นลูกของธาตุ เราก็มองไม่เห็น ตรงพระธาตุต่อแพนี่ยังมีอยู่เพราะเป็นพระธาตุเก่า ส่วนใหญ่จะเห็นการลอยของธาตุตอนกลางคืนมากกว่า ไม่ให้คนเห็นมากนัก ต้องรอดึกๆ ใครที่มีบ้านหันหน้าไปทางพระธาตุจะเห็นแต่ว่าบ้านของ

พ่อเฒ่าหันหน้าขึ้นทางเหนือเลยไม่ค่อยเห็น ปีนั้นเห็นดาวนะ ดาวมันวิ่งไปทางตะวันออก ก็แปลกนะ ทางเชียงใหม่ก็เห็น กรุงเทพก็เห็น บางคนก็ว่าเป็นนิมิต เป็นดาวแท้ๆ ไม่ใช่เพราะดาวต้องไปทางตะวันตก ถ้าแสงสว่างดีก็จะเป็นนิมิตที่ดีแต่ถ้ามืดก็จะเป็นนิมิตที่ไม่ดี

เมื่อก่อนหนุ่มสาวไปเจอกันตามงานบ้าง แล้วแต่เขา เด็กเกิดใหม่นี่ไม่มีพิธีกรรมในครอบครัวนะ แค่มีการอาบเหลินหรืออาบน้ำเดือน เกี่ยวกับดวงนี่มีบ้าง ถ้าดวงดีก็เลี้ยงง่ายไม่ค่อยเจ็บป่วย ถ้าดวงไม่ดีก็เลี้ยงยาก เจ็บป่วยบ่อย เป็นอย่างหายอย่าง

ไม่มีใครได้รวบรวมองค์ความรู้เหล่านี้ไว้เลยในหมู่บ้าน ครูก็ไม่มีใครเก็บข้อมูลพวกนี้เอา ไว้ มันมีเยอะจำกันได้ไม่หมด

ผู้ให้ข้อมูล	**2) นายต่าอู (อายุ 72 ปี เกิดปี พ.ศ. 2481)**
ชาติพันธุ์	**ไทใหญ่**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวมุกดา โล้พิรุณ**
วันที่	**4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553**
ที่อยู่	**-**
สถานที่	**-**
ผู้เรียบเรียง	**นางสาวมุกดา โล้พิรุณ**
รหัสเสียง	**PPK-ANT-KY-002**

ลุงตาอู่เป็นคนขุนยวม บ้านแม่สุริน ได้ย้ายมาอยู่ขุนยวม 20 กว่าปีแล้ว ตั้งแต่ปี 2481 ตอนนี้ลุงกำลังย่างเข้า 72 ปีแล้ว ถ้านับตามปีไทใหญ่นะปีใหม่ก็จะ72 แต่ถ้านับตามปีเมืองไทยก็ไม่ได้ 72 ปี

ที่หมู่บ้านขุนยวมนี้ เมื่อก่อนกับตอนนี้เปลี่ยนไปเยอะมาก เมื่อก่อนถนนแคบมาก ถ้าหกล้มก็ไม่เจ็บ เพราะพื้นเป็นหญ้าแต่ตอนนี้ล้มไม่ล้มก็เจ็บ เมื่อก่อนจักรยานก็ไม่เป็น มอเตอร์ไซด์ก็ไม่เป็น พอขี่ไปล้มก็เจ็บ เมื่อก่อนนี้ไม่มีรถขับขี่กันหรอก จะไปไหนมาไหนก็เดินเอา ไปขุนยวมก็เดินไป ไปทำธุระ ไปซื้อของบ้าง เมื่อก่อนที่ขุนยวมมันไม่เจริญไม่มีที่ขายของขายอะไร ของขายก็ไม่เยอะเท่าตอนนี้ อย่างตอนนี้ถ้าไม่มีธุระจริงๆ ก็ไม่ไปขุนยวมแล้ว แต่ก่อนบ้านเรือนก็ไม่ดีทำด้วยไม้ไผ่กันเยอะ หลังคาก็มุงด้วยใบตองตึง นอกจากคนที่มีเงินหลังคาบ้านจะเป็นสังกะสี คนแต่ก่อนมันจน ปลูกผัก ปลูกหอม อะไรพวกนี้ก็ไม่ได้ขายแต่ตอนนี้อะไรก็ขายได้

เมื่อก่อนลุงก็ทำไร่ทำนา ทำเกษตร ขายผลิตภัณฑ์การเกษตรก็ได้เล็กๆ น้อยๆ อย่างถั่วเหลือง ก็ขายได้ถังละ 50 บาท ตอนนี้ก็ 250 บาท ห่างกันเป็นสี่เท่า อย่างหอมกระเทียม กิโลละ บาทสองบาท เมื่อก่อนไม่ได้ขายเป็นกิโลด้วย ขายเป็นจ้อย จ้อยหนึ่งก็กิโล 10 ขีด 5 บาท เมื่อก่อนเงินหายากนะ เมื่อก่อนลุงไปรับจ้าง ได้วันละ 8 บาท ตอนไปรับจ้างทำถนนไปแม่ยาว เขาให้วันละ 20 บาท ก็ไปรับจ้างขุดดินขุดหิน ทำถนน ได้วันละ 20 บาท คนมาทำกันเยอะ 50 - 60 คน เพราะคนมันไม่มีงานทำ ใครๆ ก็อยากทำ ลุงเคยไปรับจ้างได้วันละ 8 บาท พอนานไปลุงก็ได้กลายเป็นหัวหน้าช่าง ก็ได้วันละ 12 บาท ก็คุมงานคนงาน ก็พอกินอยู่นะ แต่ว่าสมัยนี้ 12 บาท ไม่พอกิน พอทำถนนเสร็จแล้ว ก็มาทำสวนต่อ ทำการเกษตร ทำได้ทุกอย่าง ถ้ามีคนมาจ้างเราก็ไป ไม่มีใครจ้าง เราก็กลับมาทำสวนของเรา ถ้าไปรับจ้างสวนก็วัน 8 บาท ลุงไม่ได้ค้าขายกับใคร ไม่เคยไปขายของแถวฝั่งพม่า ลุงทำการเกษตร ก็ทำไร่ ทำนาของตัวเองไปนี่แหละ บางครั้งก็สร้างบ้านสร้างเรือนคนอื่นบ้าง พอถึงอายุ 50 ปีแล้ว ลุงก็

หยุดทำงานแล้ว เพราะว่าแก่แล้ว เราจะขึ้นสูงไม่ได้ จะแบกของหนักก็ไม่ได้ สู้แรงคนหนุ่มๆ ไม่ได้หรอก ลุงก็เลยหยุดไป จากนั้นลุงก็มาตัดผมแทน แล้วก็ค้าข้าวเปลือก หลังละ 100 ลุงจำกัดซื้อแค่ 800 อย่างหลังนี้มี 104 กิโล ถ้า 10 หลังมันจะมี 1,040 กิโล ถ้าราคา 100 บาทต่อหลังก็จะ 10,400 บาท แต่อันนี้มันได้ 140 หลัง ก็จะได้ 14,000 บาท ปีที่แล้วลุงยังทำนาอยู่ ถ้าลูกมาอยู่บ้านก็จะให้ลูกทำ ถ้าลูกไม่มาลุงก็จะทำคนเดียว ลูกของลุงไปทำงานที่เชียงใหม่ ไม่แน่ใจว่าฤดูทำนาจะกลับมาทำหรือเปล่า

เมื่อก่อนลุงเดินไปถึงขุนยวม แล้วเดินไปทุกที่นั่นแหละ ไปเมืองปอน ไปไหนก็เดินไปทั้งนั้น เมื่อก่อนลุงรับจ้างเลี้ยงควาย ได้วันละ 8 ไป ไปทีก็ครึ่งเดือน ไล่ควายไป เดินไปเรื่อยๆ เคยไปถึงแม่ฮ่องสอน ไปนอนห้วยโป่งก่อน ลุงหายของไปขายด้วย ลุงตอนนั้นลุงก็ประมาณ 30 กว่าๆ กำลังก็ยังดีอยู่ เดินได้เร็ว ลุงเดินไปทั่วเลย เดินไปเรื่อยๆ ไปค้าขายด้วย ก็ไปได้เกือบเดือน เมื่อก่อนรถไม่มี ถนนหนทางก็ไม่ดี ส่วนใหญ่ไปคนเดียว ตอนไปไปสองคน ก็หาบของไปถึงที่ แต่พอถึงที่หมายแล้ว อีกคนหนึ่งไม่กลับมาด้วย ลุงก็เลยต้องกลับมาคนเดียว เมื่อก่อนไม่กลัวนะ จะกลัวอะไรหละ โจรก็ไม่มีนะ ถ้าจะกลัวก็กลัวเสือ หมี อะไรพวกนี้มันจะกัดเอา เพราะเราเดินไปทางป่า ไม่ได้ตัดไม้ไปขาย ตัดไม่เป็น ซื้อหวยก็ไม่ซื้อ เล่นการพนันก็ไม่เป็น ถ้าเป็นเรื่องมันสมองไม่เป็นนะ การพนันนี่นะ เหล้าก็ไม่เป็น

ลุงเคยบวชที่วัดขุนยวม บวชพรรษาเดียวเอง บวชแบบนาค ใส่ผ้าขาวซะ เช้ามาก็ไปกินศีล กินบวชซะ

ลุงมีความสามารถในการก้าแลว ทำได้นะ คนสอนตายแล้ว คือ พ่อหนานปุ้น ศิลปะในการก้าแลวก้าลายมันลายอย่างเดียวกัน แล้วฟ้อนดาบ ไม้พอง ก็ได้นิดๆ หน่อยๆ ยังดีที่พ่อเฒ่าได้สอนไว้ ตอนนี้คนสอนตายแล้วก็ไม่มีใครมาสอนให้แล้ว เผื่อวันหน้ามีคนอยากดู เรียนไว้มีติดตัวก็ไม่เสียหายอะไร บางคนอยากเรียน ก็จะสอนให้ เราก็เอาค่าครูครั้งเดียวเพราะว่าคนเรียนต้องมีครู ถ้าไม่มีครูก็สอนไม่ได้ คนที่เราสอนก็จะไม่เป็นสักที แล้วตัวเราก็จะเจ็บตัวไปด้วยถ้าเราไม่มีครูนะ พ่อเฒ่าก็เลยรับไว้ซะ อย่างนักเรียนถ้าไม่มีครูก็ไม่รู้หนังสือสักที เราต้องมีครู อะไรก็แล้วต้องมีครู ครูเป็นผีเราไม่เห็นไง เราก็บอกกล่าวครู แล้วเขาค่อยดูแลเราไป ครูบาอาจารย์ช่วยเรา ถ้ามีครูเราจะไม่ลืม

เมื่อก่อนลุงอ่านภาษาไตได้ อ่านหนังสือธรรม (ฮ่อลึกไต) ลุงก็ไม่ได้เรียนหนังสือ มันเป็นอะไรไม่รู้ มันไม่มีสมอง บุญวาสนาไม่ดี กว่าเราจะมาเป็นคน ก็จะมีคนบอกว่า คนนี้ทำกินอย่างนั้น คนนี้ทำกินอย่างนี้ เราจะทำกินไม่เหมือนกัน อย่างหลานทำอย่างนี้ ลุงก็ทำไม่เป็นนะ ต่างคนต่างทำ อย่างงานอื่นลุงก็ไม่เป็น ลุงก็ทำงานพื้นบ้านได้

รูปที่ 2 นายจายคำ ตุ่มสุวรรณ

ผู้ให้ข้อมูล	**3) นายจายคำ ตุ่มสุวรรณ (อายุ 73 ปี เกิดปี พ.ศ. 2480)**
ชาติพันธุ์	**ไทใหญ่**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวมุกดา โล้พิรุณ**
วันที่	**22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553**
ที่อยู่	**หมู่ที่ 8 บ้านหลวง ต.แม่เงา อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน**
สถานที่	**บ้านนายจายคำ หมู่ที่ 8 บ้านหลวง ต.แม่เงา อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน**
ผู้เรียบเรียง	**นางสาวมุกดา โล้พิรุณ**
รหัสเสียง	**PPK-ANT-KY-004.1-004.2**

มีป้ายหมู่บ้านหัตถกรรมที่จัดทำโดย อบต. ซึ่งมีอยู่ 2 ที่ คือ หมู่บ้านต่อแพเป็นหมู่บ้านหัตถกรรม และบ้านเมืองปอนเป็นเมืองแห่งวัฒนธรรม แต่ว่าในหมู่บ้านต่อแพไม่ได้ทำทุกบ้าน และไม่ได้ทำเป็นกลุ่ม ทำใครทำมัน แล้วแต่ความถนัด เช่น หมวกกุ๊บ (งอบ) รองเท้า ไม้กวาดทางมะพร้าว และ ไม้กวาดดอกหญ้า ซึ่งจะส่งไปขายที่บ้านใหม่และมีที่เดียวที่บ้านใหม่

ภาพรวมแล้วไม่มีการส่งเสริมจากหน่วยงานใดๆ ชาวบ้านทำกันเอง หัตถกรรมของชมรมผู้สูงอายุ เคยมีคนสานกุ๊บไต แต่เสียไปแล้ว ตอนนี้เหลือแต่คนสานก๋วย ขายตามหมู่บ้าน หรือถ้ามีลูกหลานจะส่งไปขายที่ขุนยวม คนที่สามารถทำหัตถกรรมในชมรมผู้สูงอายุมีเยอะ แต่ไม่สามารถหาตลาดเองได้ เพราะไม่รู้จะเอาไปขายที่ไหน บางคนก็มีตลาดที่จะส่งแต่กว่าจะได้ขาย อาจจะใช้เวลาเป็นเดือนสองเดือน ไม่สามารถหาทุนมาหมุนได้ เมื่อก่อนลุงจายคำ เคยทำกระดาษสา แต่กว่าจะได้ขายมันนาน ทำให้ไม่สามารถไปสั่งเปลือกสาเพื่อมาทำต่อได้ เพราะสินค้าเก่ายังขายไม่ออก เคยมีกลุ่มอาชีพหลายอาชีพ แต่ทำแล้วก็หายไป เพราะไม่ติดตลาด คนทำส่วนใหญ่มีงานหลักที่ไม่สามารถทิ้งได้ เช่น การปลูกกระเทียม ข้าว และถั่วเหลือง เคยมีกลุ่มเกษตรข้าวโอ๊ต กลุ่มพัฒนาชุมชนสหกรณ์ก็หายไปหมด ประมาณปี 49 ยังมีการอบรมและมีการเชิญวิทยากรมาอบรมชาวบ้าน รวมทั้งพัฒนาชุมชน แต่ปัจจุบันนี้ไม่มี

ในส่วนของโบราณคดี จะมีประเพณีสรงน้ำพระ สรงน้ำที่รอยพระพุทธบาท และสรงน้ำที่พระธาตุดอยเวียง ในช่วงเดือนเมษา ชาวบ้านยังคงให้ความสำคัญในฐานะที่เป็นสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา ส่วนเส้นทางเก่าสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ญี่ปุ่นใช้เดินทาง ก็จะมีคนเฒ่าคนแก่ที่ทันเหตุการณ์ในสมัยนั้นยังคงให้ความสำคัญเวลามีคนมาถาม เช่นเมื่อก่อนทหารญี่ปุ่น เข้ามาทางนี้ พวกเค้ามาพักที่ไหน เจอกับทหารญี่ปุ่นที่ไหน หรือพื้นที่ที่ญี่ปุ่นเคยใช้เป็นสถานที่ฝังศพ รวมทั้งบริเวณวัดต่อแพที่ทหารญี่ปุ่นเคยใช้เป็นโรงพยาบาล ซึ่งยังคงหลงเหลือหลักฐานเป็นซากรถเก่าและสุสาน

คนไทใหญ่มีความเชื่อเกี่ยวกับ การเอาของเก่ามาเป็นของตนว่า บางครั้งมันจะมีข้อห้าม จะเรียกกันว่า " ขึด " เช่น หากเจอองค์พระพุทธรูป ถ้าเป็นเศษเล็กเศษน้อยแล้วเก็บเอามาในบ้านจะไม่มีปัญหา แต่ถ้าเป็นพระพุทธรูปทั้งองค์ จะเอาเก็บไว้เองไม่ได้ เชื่อว่าจะมีวิญญาณมาบอกว่าไม่ควรเก็บไว้ควรเอาไปไว้ที่วัด มีชาวบ้านหลายคนที่เคยพบเจอ อย่างเช่นที่ดอยเวียง ซึ่งมีความศักดิ์สิทธ์มาก มีคนขุดเอาพระไปเยอะมาก ชาวบ้านที่เคยขุดบางคนบอกว่า ภายหลังจากที่เอาไปที่บ้านก็ได้นำไปคืนที่ดอยเวียง หรือพระพุทธรูปนั้นกลับไปอยู่ที่พระธาตุเอง และบางกรณีคนที่เคยขุดก็เสียชีวิตไปหลายคนแล้ว ตอนนี้เหลือเพียงคนเดียว

การเข้าป่าล่าสัตว์ส่วนใหญ่จะเป็นคนวัยหนุ่มที่ไม่ได้ถือ ศีล 5 ในอดีตนั้นห้ามเข้าป่าล่าสัตว์ในวันพระ แต่ปัจจุบัน ยิ่งห้ามยิ่งทำ รวมถึงการตัดไม้สัก แต่ก่อนไม่มีการห้าม ก็ไม่ได้ตัดกันมาก แต่พอรัฐบาลห้าม ยิ่งมีการตัดกันมากขึ้น วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจากเมื่อก่อนมาก การหาปลาในอดีตจะเน้นพอบริโภค ปัจจุบันเอารถยนต์ไปขนคันหนึ่งก็ไม่ค่อยจะมีแล้ว ในอดีตมีเงินก็เก็บไว้ ผักอะไรก็สามารถหาเก็บหรือขอแบ่งปันกันได้ สมัยนี้ มัด 5 บาท ไม่สามารถขอกันได้แล้ว เมื่อก่อนเคยทำน้ำมันงากันเอง แต่ปัจจุบันต้องซื้อกิน วิถีชีวิตแบบปัจจุบันและอดีต สำหรับความคิดของลุงจายคำคิดว่า อยู่แบบเมื่อก่อนก็ดี อยู่แบบสมัยนี้ต้องใช้หัวหน่อย ต้องปรับ อย่างข้าวก็ต้องซื้อ เมื่อก่อนข้าวไม่ต้องซื้อเพราะทำคนเดียวได้ ตอนนี้ก็ต้องหนึ่งมีค่าสีข้าว สองเมื่อก่อนใช้ฟืนก็ไปเอาคนเดียวได้ แต่ตอนนี้ใช้แก๊ส ซึ่งเราทำเองไม่ได้ ก็ต้องจ้าง ข้าวเมื่อก่อนเราตำกินเอง โดยใช้เครื่องมือแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน แต่ปัจจุบันต้องเอาข้าวเปลือกไปสีที่โรงสี รวมถึงค่าใช้จ่ายต่างๆ เพิ่มขึ้นมา ทั้งค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้าน คนในอดีตจะปลูกข้าว 120 วัน อีก 120 วัน ปลูกกระเทียมหรือถั่วเหลือง ถ้าราคาดีก็อยู่ได้ แต่ถึงราคาไม่ดี ก็ไม่ต้องเสียค่าแรงส่วนตัว ตอนนี้ข้าวก็ยังไม่ได้ราคา กระเทียมราคาก็ยังไม่แน่นอน ราคาขึ้นๆ ลงๆ รวมถึงภาษีสังคมต่าง ๆ การใส่ซองทำบุญ ผ้าป่า ซองขาวต่างๆ พออยู่ได้นะแต่เหนื่อยหน่อย ชาวบ้านส่วนใหญ่ในหมู่บ้านประกอบอาชีพทำไร่ทำสวน ข้าราชการจะมีน้อย หรือแทบจะไม่มีให้เห็น

ลุงจายมองว่าการเกษตร และวัฒนธรรม ถือว่าเป็นองค์ความรู้สำคัญที่สุด ถือว่าน่าจะมีการสืบต่อ น่าจะมีการเก็บไว้ อนุรักษ์ไว้ เพราะไม่งั้นลูกหลานก็จะไม่รู้ การเข้าวัดเข้าวา ต้องสืบต่อ ปอย 12 เดือน ที่วัดต่อแพเองท่านพระครูก็ได้เขียนไว้ ทางด้านวัฒนธรรม ก็รวมไปถึงดนตรีพื้นบ้าน การตีฆ้อง กลองยาว และหัตถกรรมพื้นบ้านต่างๆ ก็ควรจะมีการอนุรักษ์ไว้ สำหรับการทำจองพารา ลุงจายคำ เคยไปคุยกับ อบต. เผื่อจะมีงบ ในการนำเด็กแต่ละป๊อกมาฝึกทำจองพารา แต่ก็ไม่ได้รับการสนับสนุน จึงไม่ได้ทำ ส่วนทางโรงเรียน ก็เพิ่งเล็งเห็นความสำคัญทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงได้มีการสอนดีดซึง ซะล้อและภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ แต่ส่วนตัวลุงจายคำคิดว่าอาจจะสายเสียแล้ว เพราะมีข้อมูล แต่ยังไม่รู้จะดำเนินการอย่างไร จะให้ทางอสม.มารับประสานงานหรือคอยดูแลประจำ คงไม่ได้เพราะเค้าก็มีงานของเค้าเองเช่นกัน

สิ่งที่อยากให้อนุรักษ์ไว้ในหมู่บ้านเอง ทั้งประเพณีของเราเอง ลุงจายคำอยากให้มีคนสืบทอดเช่นกัน แต่ปัญหาใหญ่คือ เรื่องภาษา เพราะเด็กไม่ได้เรียนภาษาพูด ภาษาเขียนของไต ไม่เหมือนสมัยก่อนที่มีการสอนในวัด ลุงจายคำเองได้เรียนในวัดจึงได้ความรู้ภาษาไตมาด้วย

เด็กที่มาบวชปอยส่างลอง ส่วนใหญ่ก็บวชเดือนหนึ่ง เดือนเมษาวันที่ 2-5 พอทำพิธีเสร็จก็อบรมสามเณร ซึ่งอาจจะใช้ช่วงนั้นในการสอนภาษาไตได้ แต่ก็ถือว่ายากมากในการสอนแบบเมื่อก่อนที่เคร่งในการคัดไทย เขียนไทย ตัวหนังสือถึงได้สวย มาช่วงหลังนี้เด็กเขียนได้ไม่ถูกหลักแล้ว ทางโรงเรียนเองเพิ่งจะสนับสนุนให้มีการสอนภาษาไตเมื่อไม่นานก็ยังดีกว่าไม่ได้เริ่มเลย ในพม่าเขาจะให้เด็กเรียนแต่เล็กๆ ทั้งภาษาพม่า ภาษาอังกฤษ เลยพูดอังกฤษดี บ้านเรานี่ถือว่าเริ่มช้า ดูจากตัวอย่างจากหลานลุง อยู่ ม. 2 โรงเรียนขุนยวม เพิ่งมาถาม 3 วัน แต่จากนั้นก็ไม่ถามอะไรอีกเลย เมื่อวานมาถามว่า ประวัติที่วัด ประเพณี เป็นอย่างไร ตั้งแต่ไปโรงเรียนขึ้น ม.2 มานี้ไม่เคยมาถามเพิ่งมาถาม 3 วันนี้แหละ เพราะว่าทางครูไม่ได้ให้มา ถ้ามีการประสานกันระหว่างชมรมผู้สูงอายุกับทางโรงเรียนอย่างนี้ก็จะดี ครูนะบางครั้งก็ยังไม่ได้เตรียมเลย พอหมดชั่วโมงก็หมดหน้าที่แล้ว เพราะเขาทำงานเป็นชั่วโมง หมดหน้าที่ก็ไปไม่ได้เข้ามาในชุมชนเลย ทำให้ขาดความรู้ ขาดประสบการณ์ ซึ่งเมื่อก่อนนี้ เคยเห็นครูเข้ามาประสานงานเป็นอย่างดี มีการมาช่วยงานตลอด ลุงจายคำ ไม่อยากจะโทษครู หรือผอ. เพราะ ผอ. ยังมีดีกันคนละอย่าง เพราะทำให้เด็กๆ กลัวได้อยู่ มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาอยู่ แต่อาจจะต้องใช้เวลา และครูสองสามคนที่นี่ก็เป็นลูกหลานของลุงจาย

สิ่งที่ชาวบ้านยึดเหนี่ยว และให้ความสำคัญ หนึ่งถ้ามีคนตาย ถ้าเป็นวันไม่ดีก็ไม่ให้ทำพิธีเผาศพในวันนั้น เพราะว่าถ้าเราเผาศพวันไม่ดี คนที่ตายไปก็จะทำให้ครอบครัวที่เหลืออยู่เกิดอาการเจ็บไข้ ถ้าเรื่องประเพณีวัฒนธรรมทางศาสนาต้องทำทุกปี ถ้าครบสามปีจะทำพิธีสวดใหญ่ครั้งหนึ่ง อย่างการทำบุญเจดีย์ทรายนี้เว้นไม่ได้ต้องทำ อย่างประเพณีเดือน 12 มันเป็นประเพณีดั้งเดิม เมื่อก่อนเดือน 12 นี้จะถวายส่างกานคำ (ปอยส่างกาน) แล้วเดือน 11 นี้ก็เป็นประเพณีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว อันนี้ก็เว้นไม่ได้ จะกำหนดตั้งแต่ขึ้น 1 ค่ำถึง 15 ค่ำของเดือน 11 แรมเขาไม่ว่า เขาว่าขึ้น อันนี้ถือปฏิบัติกันมา

ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับคนไตที่เพิ่งอพยพมาจากฝั่งพม่า ก็ช่วยกันเต็มที่ เพราะไทใหญ่ที่เค้าเข้ามาไทยนี่ สัญชาติคือไทใหญ่อยู่แล้ว ถือว่าเป็นพี่น้องกัน เพราะพูดภาษาเดียวกันไม่ได้ถือว่ามาจากข้างนอกมา พวกเราอยู่ด้วยกันได้ พวกเขาก็เข้ามาร่วมทำบุญ ทำศพ พวกเขาร่วมเต็มที่ พวกเขาเข้ามานี้ยิ่งฉลาดกว่าเราอีก เก็บเงินเก็บทอง เก็บเก่ง เพราะว่าพวกเขาอยู่ทางโน้นก็จนไม่มีเงิน มาอยู่ทางนี้ก็รับจ้างตั้งแต่ 30 บาท ถึง100 บาท ก็เอาหมด เขามีน้ำใจ แต่คนเราไม่เคยจนขนาดนั้น เป็นเรื่องดีที่พวกเขาได้มาอยู่ที่นี่

โครงการที่เคยมีการมาสัมภาษณ์ลุงจายคำ คือ โครงการที่มาขุดโบราณคดีและมาสำรวจเส้นทางเก่าทหารญี่ปุ่น แต่ไม่ได้มีการจัดทำเวทีชี้แจงแต่อย่างใด สำหรับความรู้ที่ได้จากสืบค้นทางโบราณคดีและเส้นทางเก่าญี่ปุ่น ลุงจายคำคิดว่าสามารถเอาเรื่องเหล่านี้มาสอนเด็กๆ ให้เด็กๆ ได้รู้ว่าภูมิปัญญาสมัยก่อนมีอะไรบ้าง อย่างสงครามครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นเข้ามามีอะไรบ้าง

ส่วนผลกระทบจากการท่องเที่ยวนั้น ลุงจายคำบอกว่าไม่ค่อยมีผลกระทบต่อหมู่บ้านมากเท่าไหร่ ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวขุนยวมนั้นจะไปเที่ยวทุ่งบัวตอง จะเข้ามาในหมู่บ้านต่อแพเพื่อเข้ามาดูผ้าม่านร้อยปีอย่างเดียว ส่วนวัดดอยเวียง ไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวขึ้นไปเพราะทางขึ้นไปยังไม่ดี ยังไม่ได้พัฒนา เมื่อก่อนคุยกันไว้ว่าจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว จะมอบให้กรมศิลปากรมาทำ เพราะบนดอยเวียงไม้มันเยอะ ไม้สักทั้งนั้น ทางวัดต่อแพเองก็อยากจะพัฒนา พวกลุงเคยทำหนังสือไปแล้ว เรื่องก็เงียบไป ก็รู้สึกเสียดายทำเรื่องไปนานแล้ว แต่ไม่ได้คำตอบรับกลับมา เมื่อก่อนมีคนอยู่สันป่าดิบ แล้วมาบวชที่วัดท่าแพ ก็ทำหนังสือไป แต่ก็ไม่เห็นมีใครตอบกลับมา และทางหมู่บ้านเราก็ไม่ได้ตามเรื่อง

บทบาทของผู้ใหญ่บ้าน ลุงจายบอกว่า ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันยังอายุน้อย ต้องถามผู้เฒ่าผู้แก่ แต่ว่าจะขีดจะเขียนก็อยู่ที่เขา ให้ความสำคัญที่เขา ถ้าอยากรู้เรื่องพระธาตุดอยเวียง ควรจะสอบถาม หม่องเผ่ เป็นคนเก่าคนแก่ที่นี่ แล้วมีอีกคนหนึ่ง ลุงปาน ไชยณรงค์ อายุมากแล้วแต่หูหนวก บ้านอยู่หน้าโรงเรียนชุมชนบ้านต่อแพวิทยา ส่วนเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีควรสอบถามจากลุงต่าอู ส่วนเรื่องประเพณีปอยสิบสองเดือน ควรถามจากลุงหม่องหนี่ เมืองนำโชค บ้านอยู่หมู่ 8 บ้านหลวง

ลุงจายคำได้พยายามชวนคนเฒ่าคนแก่ออกมาพูด แต่บางคนพูดได้ บางคนพูดไม่เก่ง เก่งกันคนละอย่าง บางคนถ้ามีเด็กไปคุยด้วยเป็นภาษาไต เขาก็พูดเยอะ คนเฒ่าบางคนจะสบายใจขึ้นมา มันก็มีส่วนเหมือนกันนะ เพราะเด็กมันพูดเป็น ลุงจายเคยสอนเด็ก บอกให้เด็กไปถามพ่อคำนั้นคำนี้ แล้วก็เขียนมานะ พอเข้าห้องไปบางทีก็ให้เอานิทานมา ครูก็ให้เวลาเพิ่มมาอีกนิด ไปถามคนเฒ่าคนแก่คนนั้นคนนี้มีเรื่องอะไรบ้าง เอามารวมๆ กัน และมีอีกสองคน คนหนึ่ง อายุ 70 ปีกว่าแล้ว จเร มักจะมาจากวัดก่อนจึงอ่านสามารถอ่านและท่องบทสวดต่างๆ ได้

การบวชส่างลอง ลุงจายบอกว่า ไม่บวชก็ได้ แต่ถ้าบวชแล้วก็ได้บุญใหญ่ ได้บุญทั้งพ่อแม่ ทั้งลูก ก่อนที่จะบวช เราต้องเตรียมถ้าบุญแม่ไม่มี บุญลูกมี จะตกลงกันไม่ได้ บุญลูกมี บุญพ่อไม่ดีก็ตกลงกันไม่ได้ บุญทั้งสามบุญต้องมาตกลงกัน หนึ่งแม่ สองพ่อ สามลูก พ่อแม่อยากให้ลูกบวช ลูกไม่ยอมบวชเป็นไปไม่ได้นะ ไม่มีบุญ ถ้าลูกจะบวชพ่อไม่พร้อมลูกก็เป็นไปไม่ได้ กว่าจะเป็นได้ ทั้งสามอย่างต้องให้ตรงกัน สามอย่างก่อนจะบวช หนึ่งเดือนทุกคนต้องดูแลให้ดี เดี๋ยวไปขับขี่รถ เดี๋ยวไปคบเพื่อน เดี๋ยวไปโน้น เดี๋ยวไปนี่ ในระหว่างนี้หนึ่งเดือนเป็นความทุกข์ของพ่อแม่แล้ว กลัวลูกจะเป็นอย่างนั้นกลัวลูกไม่ได้บวช ของที่จะบวชก็เตรียมไว้แล้ว ต้องเตรียมไว้ให้ดีๆ ต้องพูดดีๆ เผื่อเราเตรียมของไว้หมดแล้ว ลูกไปเป็นอย่างอื่นไปก็เสียหมด อันนี้เป็นบุญใหญ่นะ เมื่อก่อนมีที่วัดหางปอน ไอ้คนนั่นที่จะเป็นส่างลองอยู่วันพรุ่งนี้แล้ว วันนี้ประมาณ 6 โมง ไปปีนต้นมะม่วงก็หล่นลงก็หมด ลุงก็เจอมาแล้ว เรื่องนี้นะ ยากไม่ใช่ว่าสุ่มสี่สุ่มห้าเอากันมาบวช ถ้าไม่พร้อมทั้งสามอย่างก็เป็นไปไม่ได้ ยาก ถึงแม้จะมีเงินมีทองแต่ลูกไม่เอาซะอย่างจะทำอย่างไร ถ้าบุญลูกไม่มี บุญพ่อแม่ก็ไม่มี ถ้าบุญลูกมี บุญพ่อแม่มี สามอย่างมันตรงกันหมด ไม่ใช่ง่ายๆ จะเอามาบวช บางคนมันดื้อเอาไปอยู่วัดไม่ยอมไปใช่ไหม มันก็เป็นไปไม่ได้ ยากเหมือนกันนะ บวชเป็นเณรนะ กว่าจะมาเป็นพระอีก บวชจางลอง ก่อนนี้ส่างลอง บวชเป็นพระก็จางลอง เป็นพระยิ่งไปใหญ่ ศีล 227 เดินรอบโบสถ์ 3 รอบ ถ้าผิดนิดหน่อยก็ไปแล้ว ยากนะ ไม่ใช่ว่าแค่ปอยส่างลอง ต้องคิดหน้าคิดหลังให้ดี ต้องเรียกลูกมาคุย ลูกจะพร้อมไหม มีเพื่อนๆ จะบวชหลายคน จะเอาไหม ให้ลูกไปคิดสองสามวันนะ มาบอกพ่อบอกแม่นะ ถ้าลูกจะบวช ถ้าลูกมาบอกแล้วเราจะเตรียมเครื่องไทยทานต่างๆ นานา ถึงพร้อม ไม่ยาก คือมันอยู่ที่ตัวของเด็กนั่นแหละ ตัวพ่อแม่ญาติพี่น้องก็ไม่มีปัญหา เพราะว่าพออยู่พอกิน อยู่ที่ตัวของตัวเองนั่นแหละ ส่วนในเรื่องความแตกต่างของประเพณีปอยส่างลองระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ต่างกันตรงวัสดุสิ่งของที่ขึ้นราคา อาจจะมีการประยุกต์บ้าง ผิดเพี้ยนไปบ้าง เช่น ที่ในเมืองผิดเพี้ยน คือปกติจะนุ่งผ้าขาวไป แต่อันนี้นุ่งผ้าถุงไป เขาไม่แต่งผ้าขาวแบบส่างลอง อันนั้นมันเพี้ยนกันไปหน่อย แบบที่เขาแต่งไป เต้นไป แบบแต่เนื้อหาสาระยังคงเดิม

ทางโรงเรียนได้มีการทำหนังสือเชิญจเรที่มีความรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ไปเป็นวิทยากร สอนเด็กๆ ในโรงเรียน ลุงจายคำได้เคยไปสอน โดยนำ อะปุ่ม หรือนิทานไต ไปเล่าให้เด็กๆ ฟัง ลุงจันบอกว่า การไปสอนเด็กต้องใช้หลายอย่าง บุคลิก จิตวิทยา ภาษาพูด ถ้าเราพูดเขางง ก็ต้องหาวิธีแก้ พอลุงเข้าไป เด็กจะทำความเคารพ แล้วนั่งภาวนาประมาณ 5 นาที ภาวนาเสร็จลุงก็ค่อยพูดไป บางวิชาก็ให้ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ เขียนเป็นหนังสือ เขียนให้เด็กได้คิด เล่านิทานบ้าง สอนสลับไปมา และเด็กๆ เองก็ชอบ ก่อนหน้านี้มีกลุ่มมัคคุเทศก์น้อย ซึ่งเป็นเด็กๆ ที่เรียนกศน.

นอกจากนี้แล้วลุงจายยังเป็นแกนนำ ในการจัดกิจกรรม ลุงจายบอกว่า พอเกิด อบต.ขึ้นมา ก็คิดว่าหมู่บ้านไม่มีภารกิจทั่วไปทำแล้วเก็บเงินหลังคาละ 5 บาท ภายหลัง มีเสียงจากชาวบ้านบอกว่า ถ้าเก็บเป็นหลังคามันไม่เสมอภาคกัน เพราะบางหลังมี 10 คน มันก็ 5 บาท บางหลังอยู่บ้านคนเดียวก็ 5 บาท ก็เลยเปลี่ยน เป็นคนละ 5 บาท พอเกิดอบต.ขึ้นมา 2 ปี หลัง แต่ว่าก่อนหน้านั้น อบต.เกิดมาแล้ว แต่ยังไม่ได้รับเงินช่วยเหลือจาก อบต. ยังไม่มีการส่งเสริม ลุงจายคำเลยคิดขึ้นมาว่า ทำเป็นชมรมผู้สูงอายุก่อน แล้วก่อนที่จะไปชมรม ก็เอาข้าวแกงใส่ปิ่นโตไปของใครของมัน เอาไปก่อน แล้วก็กินรวมกันเป็นหมู่ๆ แลกเปลี่ยนกันกิน ทำไปทำมา ทางอบต. มีงบช่วยเหลือ 30,000 บาท พอได้ผลดีขึ้นมา ทางอบต.ขึ้นให้เป็น 40,000 บาท ปีละ 40,000 บาท หลังจากนั้น ก็มีกรรมการ ไปฝากธนาคาร ถอนออกมาให้ลูกๆ หลานทำกับข้าวให้ผู้สูงอายุ แล้วก็จัดกิจกรรม และปีใหม่วันที่ 13 เมษา จะมีการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ จะมีการเชิญแขก ผู้ใหญ่บ้าน สจ. อบต.ทั้งหลาย บางอย่างก็ขอสนับสนุนเล็กๆ น้อย แล้วแต่เขาจะให้ ก็มาทำเป็นวันผู้สูงอายุ แล้วเงินของชมรมก็เอามาซื้อของชำร่วย เช่น ผ้าเช็ดหน้า ขันใส่น้ำ มาเป็นของขวัญถ้าทำกิจกรรมเสร็จ ถ้าจะดำหัวก็นั่งเป็นแถว นิมนต์พระมาเทศน์ แล้วก็กินข้าว แจกของ แล้วก็รดน้ำกันไป ทำเป็นประจำทุกปี ส่วนกิจกรรมย่อย บางครั้งก็มีการออกกำลังกาย แล้วก็มีการเล่นหมากปองลม (ลูกโป่ง) ภาษาไทยใหญ่ หมายถึง ลูกโป่ง เอามาติดข้อเท้าแล้วก็เหยียบกัน เสร็จแล้วก็ให้รางวัลไปคนละเล็กละน้อย เพราะงบเราน้อยพอจัดเยอะๆ ก็จะลำบาก

ทางด้านประเพณีวัฒนธรรม จะมีหัวหน้าป๊อก รวมของสองบ้าน ทั้งบ้านต่อแพ และบ้านหลวงทั้งหมดมี 17 ป๊อก โดยจะมีการประชุมโดยมีท่านพระครูกับลุงด่าช่อเป็นประธาน จะคุยกันว่าจะเตรียมงานวันไหน วันที่เท่าไหร่ การเก็บเงินป๊อก แบ่งหน้าที่รับผิดชอบกัน ลุงจายคำ รับหน้าที่เป็นจเร และคนที่มีความรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือจเร มีเพียงสองสามคน ล้วนแต่เป็นผู้สูงอายุ ขั้นตอนในการจัดงานปอยต่างๆ ก็เช่นกัน จะมีการประชุมหัวหน้าป๊อกก่อน ประชุมเสร็จ หัวหน้าป๊อกจะไปบอกกล่าวชาวบ้านในแต่ละป๊อก หลังจากนั้นจะมีคนไปประกาศ กำหนดการต่างๆ ใครเป็นเจ้าภาพหัววัด ก็ไปบอกท่านพระครู ว่าหัววัดละเท่าไหร่

สำหรับความเปลี่ยนแปลง ทางด้านวัฒนธรรม นั้นเปลี่ยนแปลงไปบ้าง อย่างเช่น เมื่อก่อนตอนกลางคืนชาวบ้านจะแห่เครื่องตานไปถวายวัด คนเฒ่าคนแก่จะฟังธรรม แต่ว่าปัจจุบันนี้ คนเฒ่าคนแก่หยุดไว้ก่อน จะมีดนตรีบ้าง คนแก่บ้างคนหนุ่มบ้างคละกันไป แต่ว่าตอนกลางวันก่อนจะตาน จะถวาย ก็มีการฟังธรรม

คำขวัญประจำอำเภอขุนยวม คือ ดอกบัวตองบาน ธารน้ำใส น้ำใจงาม นามขุนยวม

ส่วนป้ายคำขวัญตำบลแม่เงาของเรา ซึ่งติดอยู่ที่วัดท่าแพ คือ ดินแดนเกษตรกรรม อารยธรรมสองชนเผ่า พระธาตุเก่าดอยเวียง ชื่อเสียงผ้าม่านร้อยปี การค้าเสรีสี่ชายแดน ลุงจายคำให้ความสำคัญในเรื่องคำขวัญ ซึ่งเวลาไปสอนเด็กๆ ก็จะให้เด็กท่อง กลัวเด็กจะลืม เวลามีใครมาสัมภาษณ์ แล้วเด็กบอกว่าลืม จะแสดงถึงความละเลยที่ผู้ปกครองและเด็กๆ ไม่ปลูกฝังให้เด็กในชุมชนเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ในหมู่บ้านหรือชุมชนของตนเอง

พระธาตุดอยเวียง ตั้งอยู่บนดอยเวียง ติดกับวัดต่อแพ มีพระมาจำพรรษา ซึ่งเป็นพระธาตุเก่าแก่ ลุงจายคำมีความเห็นว่า ถ้าปรับปรุงก็จะดี เนื่องจากเป็นเจดีย์เก่า แต่เป็นของชาวลัวะ มีของศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นแหล่งโบราณคดีแหล่งเดียวในชุมชนบ้านต่อแพ ห้วยผาบาท ตั้งอยู่เส้นทางไปขุนยวม เป็นอีกหนึ่งโบราณคดีเคยมีเจ้าหน้าที่จากพัฒนาชุมชนมาสัมภาษณ์ลุงจายคำแต่ก็ไม่มีอะไรคืบหน้า

ลุงจายเองยังไม่รู้ว่าจะมีใครมาสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อหรือเปล่า แต่ถ้ามีเด็กคนไหน อยากสืบทอดก็พร้อมจะถ่ายทอดความรู้ ส่วนทางโรงเรียนหรือ อสม. ก็ไม่เคยมีการมาเก็บข้อมูลเหล่านี้ ลุงจายบอกว่า ยังดีที่ได้สอนเด็กๆ ในโรงเรียนทางด้านของภาษาไต

ส่วนบทบาทหน้าที่ของคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านเกี่ยวกับถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาชาวบ้าน ลุงจายบอกว่า มองไม่เห็นใคร เพราะพรสวรรค์ของแต่ละคนไม่มีเหมือนกัน บางคนมีความรู้ แต่ไม่มีความสนใจในการถ่ายทอด มีอาชีพหลักที่ต้องทำ ส่วนตัวลุงจายคำเอง มองเห็นความสำคัญความจำเป็น ถ้าวัดหรือโรงเรียนขอมาก็จำเป็นต้องไปช่วย หรือทางผู้สูงอายุมาก็ไปช่วย บางครั้งพวกเขาก็มาปรึกษาอยากเข้าชมรมผู้สูงอายุ ถ้าอยากเข้าก็เข้ามาได้เลย เมื่อก่อนตั้งไว้ว่าอายุ 60 ตอนนี้อายุไม่ถึง 60 ก็เข้ามาได้ เข้ามาเป็นสมาชิกไว้ก่อนเพราะ ไม่รู้ว่าเราจะตายเมื่อไหร่ ถ้าไม่มีเงินช่วยเหลือตรงจุดนี้ก็จะลำบาก อย่างถ้าเป็นสมาชิกก็ช่วยไป ประมาณ 5,000 บาท 3,000 กว่าบาท บางครั้งญาติพี่น้องมาช่วย

ในส่วนกิจกรรมต่างๆ ของชมรมผู้สูงอายุ มีความเปลี่ยนแปลงไปเพราะเรื่องเงิน คือถ้าไม่มีเงินหรือค่าตอบแทน งานก็ไม่เดิน ไม่เหมือนแต่ก่อน คือไม่มีเงินก็ทำกันได้ ไม่ว่าจะเป็นงานปอย งานศพ แม้กระทั่งตอนนี้การทำกิจกรรมของกลุ่มผู้สูงอายุ ช่วงแรกจะนำอาหารใส่ปิ่นโตไปกินกันเอง มีอะไรก็กินอย่างนั้น แต่หลังๆ เริ่มหายไป ลุงจายคำ มองว่ามีส่วนดีกันละแบบ เดี๋ยวนี้ รัฐส่งเสริมให้มีอะไรก็รวมตัวกัน อย่างเช่น ทำกับข้าวแล้วให้เงินชาวบ้านทำอะไรก็ได้เยอะ ทำหมดก็ถือว่าได้บุญ แต่ถ้าเงินเหลือเป็นสินน้ำใจ เป็นค่าเหนื่อยกันไป

โครงการออกกำลังกายของชมรมผู้สูงอายุที่ผ่านมา ลุงจายบอกว่า ถ้าเราทำเป็นโครงการ ถ้าเราพากันออกไปออกกำลังกาย เรามีเงิน เราก็เอาไปซื้อน้ำส้ม น้ำหวานให้คนเฒ่ากันกิน แล้วก็เดินกลับบ้าน แล้วเราจะมาทำกิจกรรมกันวันไหนอีกก็คุยกันไป

หน่วยงานที่เห็นความสำคัญกับชมรมผู้สูงอายุ นอกจาก อบต. และสาธารณสุขแล้ว ทางชมรมฯ ยังได้ส่งหนังสือไปทางโรงพยาบาล หรือทาง สจ. อบจ. ซึ่งก็ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ระหว่างชมรมผู้สูงอายุและเด็กๆ หรือโรงเรียน ยังไม่มีกิจกรรมที่ได้ทำร่วมกันอย่างจริงจัง ปัจจุบันเลขาชมรมผู้สูงอายุ คือ ลุงจัน แต่ลุงจายคำกำลังจะเปลี่ยนเอา อสม. มาเป็นเลขา เพราะว่ามีเงินสนับสนุนเข้าชมรมเยอะจากทางผ้าป่าบ้าง ทอดเสร็จแล้วก็จะเอาเงินมาสมทบเข้าชมรมผู้สูงอายุด้วย ส่วนเรื่องความขัดแย้งภายในชมรมเองนั้น ลุงจายบอกว่าไม่เคยมี ทุกคนจะนั่งฟังอย่างดี แต่ไม่ค่อยแสดงความคิดเห็นอะไร แกนนำผู้สูงอายุยังทำงานกันไม่เป็น พูดคุยกันไม่ได้ ลุงจายคำ บอกอีกว่า คนไตถ้าทำตัวตรงไปตรงมาก็จะได้รับการยอมรับ ไม่ขัดแย้งอะไร นอกจากนี้แล้วยังไม่ได้มีการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชมรมผู้สูงอายุขุนยวมกับชมรมผู้สูงอายุชุมชนต่อแพ เพราะทางขุนยวมยังไม่เป็นรูปเป็นร่าง แต่ทางชมรมผู้สูงอายุของต่อแพได้มีการขยายเครือข่ายไปทางด้านบ้านห้วยนา

ลุงจายคำคิดว่า การปลูกฝัง หรือสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เด็กๆ เริ่มตอนนี้อาจจะสายไปแล้ว เพราะเมื่อก่อนเรามีทรัพยากรเยอะก็ไม่ได้รื้อฟื้นสืบสาน แต่ตอนนี้ทรัพยากรน้อยลงแล้ว เช่น วัว ควาย ช้างก็ไปกันหมดแล้ว บางคนวัว ควายยังไม่รู้จัก เด็กๆ ถ้าไม่ดูทีวีก็ไม่เห็น พอจะคิดจะมาเก็บรวบรวมความรู้ ของเหล่านี้ก็หายไปเยอะแล้ว ลุงจายคำ บอกว่าชาวกะเหรี่ยง ตอนนี้ไม่ค่อยพูดภาษาตัวเองแล้ว เพราะอายถ้าจะพูดภาษาตัวเอง ลุงจายมักจะบอกเด็กๆ ว่า อย่าอาย ต้องพูดภาษาตัวเองให้เยอะ ในด้าน รำไต ก้าลาย หรือก้าแลว ของไต ตอนนี้มีลูกหลานของลุงหนานปุ๋น ที่สืบทอดการก้าแลวไว้ และตอนนี้ในชุมชนยังไม่มีใครลุกขึ้นมาพูดถึงเรื่องการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอย่างจริงจัง ก่อนหน้านี้ จะมีการให้เด็กๆ ไปวัดในช่วงค่ำ เพื่อไหว้พระ มีการให้พระมาเทศน์ให้เด็ก แต่ปัจจุบันไม่ได้ทำกันแล้ว การทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างวัดกับโรงเรียน ลุงจายคำบอก ต้องไปปรึกษาอาจารย์ว่าน่าจะมีกิจกรรมร่วมกัน น่าจะเป็นหนทางที่ดี

ลุงจายมีความเห็นเกี่ยวกับ การที่เด็กๆ ในเมืองส่วนใหญ่ไม่พูดภาษาถิ่นกันว่า เป็นผลดีต่อการทำงานกับหน่วยงานราชการ ที่ต้องทำงานกับหลายชนเผ่า สื่อสารกันสะดวก

ผู้ใหญ่บ้าน มีการปรึกษาหารือกับทางชมรมผู้ใหญ่บ้านอยู่ตลอด เช่น เรื่องศาลา ปรึกษากันเสร็จจึงทำ สาเหตุที่ตั้งศาลาตรงทางสามแยก เพราะสามแยกในความเชื่อไต มีการถือ และเชื่อกันว่าสร้างบ้าน บริเวณทางสามแยกจะอยู่ได้ไม่นาน ส่วนศาลาจะทำพิธีทางศาสนาในเดือนพฤษภาคม หรือเดือน 6 ของไทใหญ่

ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างชมรมผู้สูงอายุ กับชมรมเศรษฐกิจพอเพียง ยังไม่ได้มีการร่วมงานกัน เพราะขาดการประสานงาน ส่วนโรงเรียน ถ้าจะจัดงานผู้สูงอายุก็เชิญนักเรียนมาช่วย หรือส่งตัวแทนห้องละสามคนมาร่วม เป็นการมองการณ์ไกล เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้กับผู้สูงอายุ ต้องเริ่มจากเรื่องใกล้ๆ ตัวเรานี่ก่อน ทางลุงได้ประสานงานกับครูใหญ่ก็จะบอกให้ส่งเด็กมาสองสามคน มาดูจะได้รู้ว่าผู้สูงอายุทำกิจกรรมอะไรบ้าง เพื่อเด็กๆจะได้เอาไปอธิบายให้เพื่อนในห้องได้ เพราะเป็นการประสานกัน กลัวว่าจะสูญหาย ถ้าเด็กได้มารับฟังถือเป็นสิ่งดี วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ คืออยากให้เกิดการรวมตัว ได้พบปะพูดคุยกัน ได้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทำให้สภาพจิตใจ ของผู้สูงอายุแจ่มใสขึ้น กลุ่มผู้สูงอายุชุมชนบ้านต่อแพไม่ได้มีการประชุมเกี่ยวกับงบประมาณที่แต่ละตำบลสามารถเขียนเข้าไปขอได้ตำบลละหนึ่งแสนบาท และกลุ่มเองยังไม่ได้จดทะเบียนขึ้นเป็นกลุ่มอย่างเป็นทางการ และไม่มีใครเข้ามาช่วย ซึ่งตั้งมาสิบกว่าปีก็ไม่เห็นมีใครมาช่วย แต่ทางชมรมผู้สูงอายุระดับจังหวัด บอกว่าจะเอาเงินมอบให้ชมรมผู้สูงอายุ 4,000 กว่าบาท แต่ความจริง 5,000 บาท แต่จะมอบให้ 4,000 กว่าบาท 1,000 กว่าบาทนี้จะเป็นค่ารถไปกลับ ถ้าผู้สูงอายุจะจัดทำวันผู้สูงอายุเมื่อไหร่ก็ทำหนังสือไป เงินระดับจังหวัดมี แต่เราก็อาศัย อบต.นี่แหละ ทางพัฒนาชุมชนและสำนักวัฒนธรรม ก็ไม่ได้เข้ามาช่วยเหลือแต่อย่างใด

ส่วนทิศทางของชมรมผู้สูงอายุในมุมมองของลุงจายคำ กล่าวว่า ก็คงจะอยู่กันไปเรื่อย ถ้าไม่มีการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือภาคส่วนไหน ก็อยู่กันอย่างเดิม เหงาๆ ก็จัดประชุมกันบ้าง โดยปกติจะเจอกันเดือนละครั้ง ถ้าไม่รู้จะทำอะไรก็ไปไร่ไปสวน ตอนมาประชุมกัน ก็ไม่มีอะไรมาโชว์กัน และกลุ่มผู้สูงอายุเองก็ไม่ได้คิดอะไรขึ้นมาใหม่ ก็เป็นแบบเดิมๆ มีงานบุญก็ไปร่วม มีคนเจ็บคนตาย ก็ไปร่วมกัน สำหรับกิจกรรมผู้สูงอายุ มีการเข้าร่วมเป็นประจำ ในส่วนของประเพณีหรืองานบุญหลักๆ แต่บางครั้ง ไม่เชิญก็ไม่ร่วม หรือขึ้นวัดฟังธรรมเสร็จก็กลับบ้าน

รูปที่ 3 นายจันทร์ เพ็ญศรี

ผู้ให้ข้อมูล	**4) นายจันทร์ เพ็ญศรี (อายุ 63 ปี เกิดปี พ.ศ. 2490)**
ชาติพันธุ์	**ไทใหญ่**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวมุกดา โล้พิรุณ**
วันที่	**23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553**
ที่อยู่	**-**
สถานที่	**-**
ผู้เรียงเรียง	**นางสาวมุกดา โล้พิรุณ**
รหัสเสียง	**-**

ลุงจันทร์ กับป้าองปุ้นอาศัยอยู่ในหมู่บ้านต่อแพ มาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ ประกอบอาชีพ ทำไร่ทำนามาจนปัจจุบัน และมีการทำข้าวเกรียบฟักทองใส่งาดำขาย ที่มีคนทำเพียง 5 ราย ในอำเภอขุนยวม ป้าองปุ้นเล่าว่า ตัวเองไม่ได้ไปอบรมร่วมกับเขาหรอก แค่ไปแอบดูเขาอบรมแล้วจำสูตรมาทำแบบลองผิดลองถูกจนกลายเป็นอาชีพเสริมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับคนทั้งสอง หลายพันบาทต่อเดือนพอเลี้ยงครอบครัว แบบพออยู่พอกิน ส่วนลูกหลานนั้นก็แยกย้ายกันไปมีครอบครัวแล้วทำงานต่างอำเภอบ้าง ต่างจังหวัดบ้าง ผู้เฒ่าทั้งสองก็ยังคงสามารถหารายได้มาเลี้ยงปากท้องของตัวเองได้

ลุงจันทร์เล่าว่า แต่เดิมนั้นบ้านต่อแพและบ้านหลวงเป็นหมู่บ้านเดียวกัน ประชากรทั้งหมดคือชาวไทใหญ่ และบ้านเรือนก็มีเพียงไม่กี่หลังคาเรือน แต่ปัจจุบันนี้มีคนต่างถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้น เช่น คนเมืองมาจากแม่แจ่ม เชียงใหม่ ย้ายถิ่นฐานมาหากิน ส่วนหนึ่งคือชาวปกาเกอะญอ และชาวไทใหญ่ที่อพยพเข้ามาจากฝั่งพม่าส่วนหนึ่ง แต่ก็สามารถอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข ความเปลี่ยนแปลงอีกอย่างก็คือ บ้านเรือนเพิ่มขึ้นกว่า 300 หลังคาเรือนมากกว่าแต่ก่อน

ตอนนี้ลุงจันทร์มีบทบาทเป็นหัวหน้าป๊อกที่ 6 เป็นกรรมการหมู่บ้าน นอกจากนี้ก็ยังเป็นชมรมผู้สูงอายุของบ้านต่อแพ บ้านหลวงด้วย ซึ่งตำแหน่งหัวหน้าป๊อกนั้น ลุงจันทร์บอกว่าไม่ได้อยากเป็น ถ้ามีคนรุ่นใหม่ที่อยากจะเข้ามาทำตรงนี้ก็พร้อมจะส่งต่อ เพราะทำตรงนี้ไม่ได้เงินเดือนอะไร ทำด้วยความเสียสละ กระบวนการคัดเลือกนั้น อาศัยยอมรับนับถือกันเอาเองว่า เลือกลุงจันทร์ เพ็ญศรี เพราะคนในป๊อกส่วนใหญ่ยอมรับนับถือ

ดูกันที่ความอาวุโส และนับหน้าถือตา เป็นคนที่มีความเสียสละและมีคุณสมบัติที่สามารถเข้ามารับตำแหน่งนี้ได้ คนหนุ่มๆ ไม่ค่อยได้เป็นกัน เพราะพูดไปแล้วไม่ค่อยมีคนเชื่อและทำตามเหมือนกับคนเฒ่าคนแก่ หน้าที่หลักๆ คือประสานงานกับผู้ใหญ่บ้าน เพื่อดำเนินงานต่างๆ ภายในหมู่บ้านรวดเร็ว สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เป็นงานที่นอกเหนือไปจากงานประชุมประจำเดือนก็จะเป็นงานเฉพาะกิจที่ต้องคุยกันบ่อยๆ ต้องเตรียมงานอย่างละเอียด เช่น งานปอยประเพณีต่างๆ ของหมู่บ้าน เพราะว่าต้องประสานกับทางวัดด้วย การระดมเงินในการทำบุญฮอมปอย ซึ่งงานหัวหน้าป๊อกตรงนี้น้อยคนที่อยากจะมาทำ ลุงจันทร์เองก็ทำมาสิบกว่าปีตั้งแต่ลุงจันทร์ยังเป็นหนุ่ม ซึ่งตอนนั้นยังคงเผาแผ้วถางป่า เพื่อหาเห็ดถอบอยู่แต่ได้เลิกไปหลังจากเข้ามามีบทบาทในการเป็นหัวหน้าป๊อกแล้ว เพราะตระหนักว่าหากตนเองจะตักเตือนคนรุ่นหลังไม่ให้เผาป่า ตนเองก็ต้องเลิกก่อนเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดี

ลุงจันทร์ชอบเข้าป่า ไปเก็บเห็ด ไปเอาไม้มาทำฟืน ลุงจันทร์มีความเชื่อว่า “ถ้าเรารักมัน มันก็รักเรา” เราก็ไม่เป็นอันตรายจากการไปป่า เมื่อก่อนจะเดินตัดนาไปทางบ้านหัวยต้นนุ่น มาตอนนี้เอารถจักรยานยนต์ไปเข้าป่าทางบ้านประตูเมือง ถ้าใครจะเข้าป่า ถ้ารู้ว่าตนเองขวัญอ่อนจะมีการเสกคาถาป้องกันตนเองจะทำให้ไม่เป็นอันตราย ในช่วงเดือนมีนาคมเป็นช่วงที่เก็บหอม เก็บกระเทียม คนเฒ่าคนแก่จะอยู่ดูแลบ้าน ส่วนคนหนุ่มจะออกไปสวนหอมกันหมด ปีนี้ (พ.ศ. 2553) กระเทียมแห้งได้ราคาดีมากกิโลกรัมละ 150 บาท เกือบทุกบ้านจะทำสวนหอม ถั่วเหลืองหลังจากการทำนาไปแล้ว ดังนั้นช่วงเดือนมีนาคมจะไม่มีการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ จะรอเวลาว่างจากการทำสวนก็ช่วงเดือนเมษายน พฤษภาคม ที่เป็นช่วงตากกระเทียม ตากหอมไว้ให้แห้ง

สิ่งสำคัญของหมู่บ้านที่ลุงจันทร์อยากให้อนุรักษ์เอาไว้ คือ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ที่อยากให้เยาวชนได้สืบทอดต่อจากคนเฒ่าคนแก่ บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ไม่เบียดเบียนใคร ประเพณีเป็นสิ่งสำคัญมากที่สุด พอๆ กับเรื่องการทำมาหากินเลี้ยงชีพ อยากให้เด็กๆ ได้เรียนรู้การทำไร่ทำนา การเข้าวัดวา การจัดปอยประเพณีต่างๆ เหมือนสมัยก่อนน่าจะอนุรักษ์เอาไว้

ผู้ให้ข้อมูล	**5) นางละ ช่างเหล็ก (อายุ 77 ปี เกิดปีพ.ศ. 2476)**
ชาติพันธุ์	**ไทใหญ่**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวมุกดา โล้พิรุณ**
วันที่	**3 มีนาคม พ.ศ. 2553**
ที่อยู่	**-**
สถานที่	**-**
ผู้เรียงเรียง	**นางสาวมุกดา โล้พิรุณ**
รหัสเสียง	**-**

คุณยายอายุ 77ปี เดิมทีพ่อแม่ของคุณยาย อาศัยอยู่บ้านหลวง พอเกิดไฟไหม้ขึ้นหลายหลังคาเรือน จึงได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานที่บริเวณบ้านต่อแพและตั้งเป็นหย่อมบ้านใหม่ หลังจากนั้นจึงย้ายมาอยู่บ้านหัวนา ซึ่งคนจากอำเภอแม่แจ่ม อพยพย้ายมาอาศัยที่นี่ภายหลัง คุณยายเล่าว่าบรรพบุรุษของบ้านต่อแพอาจจะอพยพถิ่นฐานกันมาจากรัฐฉาน ในประเทศพม่า แล้วมาตั้งหมู่บ้านต่อแพ

พระธาตุดอยเวียง มีอายุยาวนานกว่าหมู่บ้านต่อแพ คุณยายบอกว่า เค้าบอกกันว่า เป็นของชาวละว้าแต่โบราณมาสร้างเอาไว้ ในวันเพ็ญเดือน 5 ของทุกปี ชาวบ้านจะมีการทำบุญและทำพิธีขอฝน ที่พระธาตุดอยเวียง

ในความรู้สึกของคุณยายพระธาตุเก่าดอยเวียงเป็นเหมือนกับสมบัติของชาวบ้านต่อแพเพราะเคารพนับถือและมีความศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านเชื่อถือกันมาช้านาน

ความสัมพันธ์ระหว่างคนในหมู่บ้าน กับคนไตที่เพิ่งอพยพเข้ามาช่วงหลัง คุณยายบอกว่าผู้ใหญ่ไม่มีปัญหา แต่เด็กๆ ที่โตแล้วอพยพเข้ามา รู้สึกว่าพวกนี้ชอบก่อปัญหา ไม่ค่อยมีความเคารพ ไม่มีกาลเทศะ

ในยุคสมัยที่คุณยายยังสาว การเดินทางไปมาระหว่างพม่ากับไทยสามารถทำได้ง่าย เดินตามเส้นทางป่าข้ามไปใช้เวลาประมาณ 1 วัน

สามีของคุณยายละ (พ่อหนานปุ้น ช่างเหล็ก เสียชีวิตแล้ว) เป็นสล่า มีความสามารถในการ รำดาบ "ก้าแลว" ฟ้อนเชิง "ก้าลาย" รำนกกิ่งกะหล่า และยัง "เขียนลึก" เขียนหนังสือ (คัดลอกตัวหนังสือสวย เขียนบนกระดาษสา) ไทใหญ่ เกี่ยวกับชาดกและพระไตรปิฎกต่างๆ เพื่อถวายวัด ในยุคสมัยที่คุณตายังเด็กเป็นยุคสมัยที่ยังคงจารีตคนไทใหญ่ดั้งเดิม ผู้ชายจะแต่งกายชุดไต โพกหัว (เคนโห) พกย่าม โดยในย่ามมักจะพกหมากพลู และพกดาบ (แลว)

สล่า ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านเชิงมวย เชิงพลอง เชิงดาบต่างๆ จะตระเวนรับสอนเพื่อเลี้ยงชีพ ตามหมู่บ้านต่างๆ ซึ่งคุณตามีความสนใจและเรียนทุกแขนงจากหลายๆ สล่า

อาชีพหลักของคนต่อแพ ในอดีตคือ ทำนา ทำสวน ค้าขายเป็นส่วนน้อย ในยุคสมัยที่ใช้วัวต่าง วิถีชีวิตชาวบ้านนั้นยังคงทำการเพาะปลูกแบบพอกิน จึงมีพื้นที่ไว้ปล่อยวัว ปล่อยควายกินหญ้าไม่นิยมทำสวนมากๆ เพื่อนำผลผลิตมาจำหน่าย พอหมดยุคสมัยวัวต่างเนื่องจากการพัฒนาของเมือง เริ่มมีถนนดี ชาวบ้านจึงได้ขยายสวนเพาะปลูกเพื่อจำหน่ายด้วย จึงไม่มีพื้นที่ให้วัวกินหญ้า แล้ววัวก็จะหลุดไปกินผลผลิตของสวนบ้านอื่นๆ คนในหมู่บ้านจึงเลิกใช้วัวต่างและทยอยขายกันไป

ปัจจุบันลูกหลานในหมู่บ้านส่วนนึงได้ย้ายถิ่นฐานไปแต่งงานกับคนไทย คนพื้นเมือง ลูกหลานก็จะไม่สามารถพูดภาษาไทใหญ่ได้แต่ฟังออก

เส้นทางห้วยปลามุงนั้น ยังหลงเหลือรถเก่าของทหารญี่ปุ่นทิ้งเอาไว้ ชาวบ้านขอให้ทิ้งไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์สถาน ชาวบ้านที่เคยเข้าไปหาของป่าหรือระหว่างเดินทางข้ามไปพม่าได้แวะค้างแรมบริเวณซากรถเก่าเล่าว่าได้ยินเสียงประหลาด เสียงเคาะเหล็ก บ้างก็เห็นหินก้อนใหญ่กลิ้งเข้ามาหา แต่พอใกล้ๆ แล้วก็หายไปและน้ำตกที่ห้วยปลามุง มีเรื่องเล่าว่าเมื่อก่อนว่านานๆ ครั้ง ชาวบ้านจะได้ยินเสียงดังๆ สั่นสะเทือนมาจากน้ำตก มีชาวบ้านอ้างว่า เคยเห็นลักษณะเป็นเด็กปิดหน้าแล้วกระโจนลงน้ำตกคล้ายกับกบ

รูปที่ 4 นายผิว

ผู้ให้ข้อมูล	**6) นายผิว (อายุ –ไม่ระบุ)**
ชาติพันธุ์	**ไทใหญ่**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวมุกดา โล้พิรุณ**
วันที่	**29 มีนาคม พ.ศ. 2553**
ที่อยู่	**-**
สถานที่	**วัดต่อแพ ต.แม่เงา อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน**
ผู้เรียบเรียง	**นางสาวมุกดา โล้พิรุณ**
รหัสเสียง	**-**

ลุงผิว หนึ่งในสมาชิกวงดนตรีไต ดนตรีพื้นบ้านของชาวต่อแพ ลุงผิวอพยพมาจากฝั่งพม่า มาอาศัยอยู่ในป๊อกสันป่าตึง บ้านต่อแพเป็นเวลา 17 ปีมาแล้ว ทำอาชีพรับจ้างทั่วไปมาตลอด สาเหตุที่เข้ามาเป็นสมาชิกวงดนตรีเพราะความชอบส่วนตัว และลุงผิวบอกว่าการเล่นดนตรีสามารถคลายเครียดได้เป็นอย่างดี

สำหรับวงดนตรีพื้นบ้าน เจ้าอาวาสวัดต่อแพเป็นผู้คิดริเริ่มอยากให้มีการรวมวงขึ้นมา เพราะอยากให้มีการสืบทอดการละเล่นดนตรีไต และเพื่อเป็นไปแสดงในนามของหมู่บ้านได้โดยไม่ต้องจ้างจากหมู่บ้านอื่น โดยทางวัดต่อแพเป็นผู้สนับสนุนในส่วนของการจัดหาเครื่องดนตรี จึงเกิดการรวมตัวกันมา เริ่มแรกมีสมาชิกจำนวน 40 กว่าคน แต่ปัจจุบันเหลือ 10 กว่าคน ลุงผิวเริ่มศึกษาเรียนรู้เอง และเรียนจากลุงตายะ

ในส่วนของการเล่นตอยอฮอร์นและปัดต่าหล่า สมาชิกอื่นๆ ที่เข้ามา บางคนก็เล่นเป็นมาก่อน บางคนก็เข้ามาหัดเล่นกับคนในวง มีการซ้อมกันแล้วแต่เวลาว่างของคนในวง บางครั้งซ้อมกันทุกเดือน บางช่วงก็ห่างกันสองเดือนครั้งหนึ่ง ภายในวงจะประกอบไปด้วยในส่วนของนักดนตรี 6 -7 คน หมอกวาม 3 คน และนางรำ ทางวงจะรับจ้างเล่นตามหมู่บ้านต่างๆ ในโอกาสต่างๆ ทั้งงานบุญ ประเพณีต่างๆ ถ้าเป็นหน้าผ้าป่าจะเป็นช่วงเดือน 12 ซึ่งทางวงดนตรีจะเล่นที่วัดต่อแพ และการไปเล่นดนตรีนั้นแต่ละครั้งจะได้ค่าตอบแทนจากเจ้าภาพคือของรางวัล หรือ ต๊กอาซู

ลุงผิวเล่าว่า ประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ ทางฝั่งพม่า กับฝั่งไทยนั้นไม่ได้แตกต่างกันจะต่างกันเพียงแต่ฝั่งพม่ามีศรัทธาและชาวบ้านที่ร่วมงานมีจำนวนมาก ทั้งเด็ก วัยรุ่นและผู้ใหญ่ เค้ามีความสนใจและแน่นแฟ้นกว่าฝั่งไทยและบรรยากาศครึกครื้นกว่ามาก เด็กๆในชุมชนป๊อกสันป่าตึง เด็กผู้หญิงจะให้ความสนใจกับการฟ้อนรำไตมากกว่าเด็กผู้ชาย เคยมีการชักชวนเด็กผู้ชายในป๊อกสันป่าตึงมาเล่นดนตรีไต แต่เด็กๆ ไม่ได้สนใจ

หมอกวาม จะรับหน้าที่ฮ้องกวาม หรือนักร้องนั่นเอง ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์แบบไทใหญ่ สืบทอดได้ยาก เพราะต้องอาศัยความชอบส่วนตัวและพรสวรรค์ เนื่องจากต้องร้องลักษณะด้นสดเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีการเขียนเนื้อร้องไว้ก่อน

ภาคผนวกที่ 4

การเผยแพร่และการใช้ประโยชน์สาธารณะ

ภาคผนวกที่ 4

การเผยแพร่และใช้ประโยชน์สาธารณะ

เว็บไซต์โครงการ http://ppkproject2.trf.or.th

จดหมายข่าว PPK2 News

PPK2 News ปีที่ 1 ฉบับที่ 6 วันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2553

รายงานข่าวโสด โสด จากทีมโบราณคดี (โอ้ ปางมะผ้า)

สมถวิล ศิษย์สาละวิน ถ่ายภาพ/ขอกัญญา ลูกผาป่อง รายงาน

เมื่อครั้งเดือนแรก (พฤษภาคม) ต้องขออภัยจากใจจริง ที่ทีมโบราณคดีไม่มีสัญญาณตอบรับกับทางพระนคร เนื่องจากเจอมรสุมฤดูร้อนเข้าที่ปางมะผ้า เข็มทิศชีวิตหยุดทำงาน จินตนาการล่มสลาย แต่ก็ อย่างที่เขาว่ากันว่า "ฟ้าหลัง ฝนงดงามเสมอ" ตอนนี้ทีมโบราณคดีเริ่มกลับมา ผลิใบอ่อนอีกครั้งแล้วค่ะ

เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม รศ. ดร. อาจารย์รัศมี ชูทรงเดช ได้นำคนอิมพอร์ทมาจากประเทศแคนาดา เธอชื่อว่า Nellissa Ling อายุ 22 ปี เป็นคนมาเลเซียที่เติบโตในประเทศแคนาดา กำลังศึกษาอยู่ในคณะมานุษยวิทยา ขออาสามาช่วยงานกับทีมโบราณคดี หน้าตาของเธอคล้ายคนจีน แต่พูดภาษาอังกฤษไพเราะจนทำให้ผู้ช่วยนักวิจัยต้องปวดหัวไปตามๆ กัน (แม้แต่ในความฝันยังเป็น soundtrack) แต่เธอก็น่ารักในแบบฉบับของเธอ ซึ่งทำให้ทีมโบราณคดีมีสีสันมากขึ้น

นอกจาก Nellissa แล้วยังมีน้องกีกก้อง หาญจับพาล (โดโด้) นักศึกษาจากคณะโบราณคดีชั้นปีที่ 4 มาเก็บข้อมูลสารนิพนธ์เรื่องการศึกษาชาติพันธุ์วรรณนาทางโบราณคดี พิธีกรรมทางความตาย ดังนั้นทีม โบราณคดีจึงมีแฟนคลับมากขึ้นตามลำดับ

วันที่ 19 พฤษภาคม ได้มีโอกาสไปร่วมพิธีฝังศพของที่น้องลีซอบ้านแม่หมู อำเภอปางมะผ้าที่นับถือศาสนาคริสต์ พิธีศพมีการสวดแบบศาสนาคริสต์ภายในบ้าน ผู้หญิงช่วยกันทำกับข้าวที่บริเวณบ้าน สำหรับผู้ชายร่วมแรงกันขุดหลุมฝังศพที่บนดอยทางทิศใต้ของหมู่บ้านมีหลักการเลือกทำเลที่ตั้งหลุมฝังศพ คือต้องเป็นทิวทัศน์ที่สวยงามตามทัศนะของผู้อาวุโสในหมู่บ้าน โดยส่วนใหญ่มักล้อมรอบด้วยภูเขา เมื่อฝังโลงศพเสร็จญาติจะนำดินโรยลงไปคนละหนึ่งกำมือ จากนั้นก็กลบตามแบบศาสนาคริสต์ มีไม้กางเขนปักที่บริเวณศีรษะของผู้ตาย

จากนั้นไปแนะนำตัวกับนายอำเภอปางมะผ้าคนใหม่ ชื่อ นายกมล ประเสริฐกุล (อัธยาศัยดี เป็นกันเอง เสียงดังฟังชัดตามสไตล์คนใต้) ต่อด้วยการเข้าไปเยี่ยมเยือนพ่อหลวงบ้านจ่าโป่แล้วแล่นรถไปแวะพักที่บ้านแม่ละนา หากาแฟริบที่บ้านมาเจริญ (แต่ไม่มีใครอยู่) จบด้วยการแวะชมบ้านยาป่าแหนเป็นเวลา 2 นาทีถ้วน

เป็น one day trip ที่เร่งสุดๆ วันเดียวผิวหน้าลอกเหลือไปเที่ยวทะเลอันดามันมา 3 วัน 2 คืน Oh! so gooddddddd

วันที่ 21 พฤษภาคม เช้าไปบ้านเมืองแพมเดินตามเส้นทางท่องเที่ยวของหมู่บ้าน เพื่อที่อาจารย์จะกลับมาเขียนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้กับหมู่บ้านเสนอต่อนายอำเภอ คณะของเราเริ่มเดินทางออกจากหมู่บ้านเวลา 14.40 น. ถึง 18.20 น. เริ่มเส้นทางด้วยแหล่งโบราณคดีบ้านเมืองแพม 3 แล้วไปที่วังปลา ถ้ำเจดีย์ ซึ่งคณะของเราได้ทำการสำรวจเพิ่มเติมเข้าไปในคูหาชั้นบน โดยมีอุปกรณ์ให้แสงสว่างภายในถ้ำ คือ สำเทียมขนาดความกว้างเท่าตะเกียบกับความพยายามส่วนบุคคล ทำให้เราพบเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินที่ตกแต่งด้วยการรมควันและลายเชือกทาบ ประมาณ 20 ชิ้น ฟันของสัตว์ประเภทวัว ควาย จำนวนหนึ่ง หอยเบี้ย และหินลับ ในครั้งนี้เรายังไม่ได้ทำผังถ้ำเนื่องจากเวลาไม่เอื้ออำนวย

จากนั้นเดินทางไปต่อพบโบราณสถานบ้านเมืองแพม 2 ถ้ำพระ โบราณสถานบ้านเมืองแพม 1 เมื่อเสร็จสิ้นการเดินทางจึงกลับมาที่บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน รวมรับประทานอาหารค่ำสไตล์กะเหรี่ยง มีน้ำพริกกะเหรี่ยงเป็นพระเอก ตามด้วยเครื่องเคียงเป็นแตงกวา ไข่เจียวและผัดผักกวางตุ้ง เสร็จสิ้นภารกิจท้องไส้ อาจารย์กับพี่เที่ยวก็เริ่มภารกิจทางวิชาการอีกครั้งด้วยการคุยกับกำนันเรื่องแผนการท่องเที่ยวภายในบ้านเมืองแพม

ส่วนสมาชิกที่เหลือก็นอนรอกันอย่างเอกเขนกภายในครัวของบ้าน ตกตวันจากอาหารหมู่ที่กำลังต้มสุกๆ เพลิดเพลินกันไป รู้ตัวอีกทีก็เป็นเวลา 21:30 น. จึงเดินทางกลับบ้านถ้ำลอด วันนี้เป็นการเดินทางแบบ Chill Chill เดินจนขาหายไปแล้ว ไฟดับ ฝนตกหนัก นอนในห้องครัวร่วมกับข้าวสาร ข้าวโพด ก็ Chic ๆ Cool ๆ ตามแบบฉบับทีมโบราณคดีค่ะ

วันที่ 22 พฤษภาคม อาจารย์อิ๋วเดินทางกลับเชียงใหม่ด้วยยานพาหนะส่วนตัว หกล้อคันใหญ่สีฟ้า ด้านหน้าไม่มีแอร์ รับลมธรรมชาติได้อย่างเต็มปอด ยืดขาได้ตามสบาย (แล้วแต่จะเลือกพาดออกมานอกประตูหรือยันกับกระจกหน้า) โดยเริ่มเดินทางเวลา 05:00 น. ถึงเชียงใหม่เวลา 10:00 น. Are you OK ?

วันที่ 24 พฤษภาคม ออกไปสำรวจสันเขาบริเวณเลยสะพานข้ามแม่น้ำไปเมืองแพมประมาณ 500 เมตร มีลักษณะเป็นที่ราบบนยอดภูเขา มีลักษณะก้อนหินเดิมเป็นหินปูน แต่จากการสำรวจพบก้อนหินประเภทควอทไซต์เนื้อดี รูปทรงเหมาะแก่การผลิตเครื่องมือหินสันนิษฐานว่าอาจเป็น Raw Material

นอกจากนั้นแล้ว Nellisso ยังสำรวจพบเครื่องมือหินขัดแบบขวานหินมีบ่า ยุคหินใหม่ จำนวน 1 ชิ้น ซึ่งนับว่าเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญสำหรับทีมโบราณคดี เนื่องจากยุคหินใหม่นี้ยังสำรวจพบในจำนวนน้อย จึงมีเรื่องราวในยุคนี้น้อยตามลงไปด้วยเมื่อเปรียบเทียบกับยุคสมัยอื่นๆ ในอำเภอปางมะผ้า ดังนั้นทีมโบราณคดีจะพยายามสืบค้นต่อไปค่ะ

ทั้งหมดที่กล่าวถึงข้างต้นนี้ ก็คือความคืบหน้าของทีมโบราณคดี ก่อนจากขอฝากคติพจน์ประจำใจสักหนึ่งประโยค

"หากย่างก้าวเข้าสู่แวดวงโบราณคดีแล้ว หลังไม่ถึงโลง ไม่มีคำว่าสบาย (กาย)"

ข่าวสารจากทีมมานุษยวิทยา *โดย พี่ใหญ่*

ปลายเดือนเมษายน
พื้นที่: หมู่บ้านต่อแพ อ. ขุนยวม

โดยภาพรวมแล้วเป็นการเก็บข้อมูลให้ครอบคลุมทุกประเด็นมากยิ่งขึ้น และใช้วิธีการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมกับการเคลื่อนไหวในชุมชน เพราะว่าระยะเวลานี้เป็นช่วงที่มีการไหว้บูชาศาลเจ้าเมืองของแต่ละหมู่บ้าน อาทิ วันที่ 29 เมษา ไหว้ศาลเจ้าเมืองของบ้านหลวง ต่อแพ ไหว้ศาลเจ้าเมืองของบ้านประตูเมือง และศาลเจ้าเมืองขุนยวมที่จัดขึ้นในวันเดียวกันคือวันที่ 1 พฤษภาคม และยังได้ไปเข้าร่วมงานกีฬาหมู่บ้านของชาวบ้านทั้งตำบลแม่เงา วันที่ 29 - 30 เมษายน จัดขึ้นที่ร.ร. บ้านต่อแพวิทยา ซึ่งรวมนักกีฬาจาก 8 หมู่บ้าน

นอกจากนี้แล้วยังได้เข้าร่วมประชุมหมู่บ้านประจำเดือนพฤษภาคม จากการเข้าร่วมกิจกรรมการไหว้ศาลเจ้าเมืองของบ้านหลวง-ต่อแพนั้น มีผู้คนให้ความสนใจและมาร่วมกันพอสมควร และผู้คนส่วนหนึ่งต้องไปร่วมกิจกรรมกีฬาของหมู่บ้าน บทบาทหลักในการทำพิธีไหว้ศาลเจ้าเมืองอยู่ที่คนเฒ่าคนแก่ของทั้งสองหมู่บ้าน หมู่ 1 บ้านต่อแพและหมู่ 8 บ้านหลวง และผู้นำของหมู่บ้านช่วยกันจัดแจง ทั้งการกำหนดวัน และการดำเนินพิธีในขั้นตอนต่างๆ ซึ่งการเลือกวันในการขึ้นศาลเจ้าเมืองนั้น นิยมทำกันเดือนห้า เดือนหก ตามการนับของคนไทใหญ่ ต้องเป็นเดือนที่ไม่มีคนเสียชีวิต และไม่ใช่วันเสีย ทางผู้เฒ่าผู้แก่จึงมักกำหนดวันเป็นวันพฤหัสบดี หรือวันเสาร์ ถือว่าเป็นวันดีในการทำพิธี

ในกิจกรรมกีฬาหมู่บ้าน มีคนเข้ามาร่วมเล่นกีฬาเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนในหมู่บ้านต่างๆ ของตำบลแม่เงาในครั้งนี้จำนวนมาก ทั้งพ่อบ้านแม่บ้าน และเยาวชน ซึ่งทุกคนต่างให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในการทำกิจกรรมทั้งสองวัน บรรยากาศจึงเต็มไปด้วยความสนุกสนานเสียงเชียร์ เสียงโห่ร้อง บ้านต่อแพนั้นมีคนจำนวนรวมมากกว่าทุกหมู่บ้าน จึงได้แบ่งคนออกเป็น 2 หย่อมบ้าน คือ บ้านหัวนาและบ้านใหม่ เหตุที่เลือกเอาช่วงระยะเวลานี้ในการจัดกีฬาหมู่บ้านนั้น เพราะเป็นช่วงที่ชาวบ้านจะว่างเว้นจาก การทำสวนทำนา แล้วเสร็จจากการเก็บหอม และพักที่นาเอาไว้รอฤดูฝนเพื่อเตรียมทำนา

ต้นพฤษภาคม
พื้นที่: หมู่ 1 บ้านเมืองแปง ต. เมืองแปง อ. ปาย

ทางทีมานุษฯ ได้ประสานงานกับคณะกรรมการหมู่บ้านให้ทราบ โดยเข้าไปพูดคุยกับผู้นำของบ้านเมืองแปง ปลัดอบต. ตำบลเมืองแปง ส.อบต. กำนันสุขมฎ และกรรมการหมู่บ้านส่วนหนึ่ง และได้สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น ปอยเฉลิมฉลองวิหารรอยพระพุทธบาท บ้านเมืองแปง ในวันที่ 9-11พ.ค. ร่วมเวทีรับฟังความคิดเห็นต่อสถานการณ์ปัญหาและแนวทางแก้ไขของเด็กและเยาวชน และกิจกรรมครอบครัว สัมพันธ์ตำบลเมืองแปง เมื่อวันที่ 18 พ.ค.

เป้าหมายหลักในการเข้าไปในบ้านเมืองแปง คือ เก็บข้อมูลเบื้องต้นทั่วๆ ไปของเมืองแปง ทั้งเรื่องประวัติการก่อตั้งของหมู่บ้าน ลักษณะประชากร วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ในท้องถิ่น ความเชื่อต่างๆ และความรู้เกี่ยวกับเวียงเก่า วัดเก่า พบว่าผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านส่วนหนึ่งสามารถเล่าเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นได้ และเหลือเพียงไม่กี่คนที่จำเรื่องราวช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ แต่ไม่มีการจดบันทึกเอาไว้ ทั้งนี้สามารถไปสอบถามความรู้เหล่านี้ได้เพิ่มจากพระครูพรม (เจ้าอาวาสวัดเมืองแปง องค์ปัจจุบัน) และทางโรงเรียนบ้านเมืองแปงได้มีการริเริ่มให้เด็กได้เรียนรู้วัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น จากการเรียนดนตรีพื้นเมือง เช่น ซอ ซึง เป็นต้น

งานประเพณีหลักของบ้านเมืองแปงมักเป็นงานปอยของคนเมือง เพราะคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นคนเมือง อาทิ งานปีใหม่เมือง (ช่วงสงกรานต์) ตานก๋วยสลาก งานลอยกระทง การทอดผ้าป่า คนไทใหญ่และคนกะเหรี่ยงมีจำนวนน้อย ประเพณีจึงไม่เด่นเท่า การจัดงานปอยประเพณีส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับวัดเมืองแปงเป็นศูนย์กลาง เป็นพื้นที่กลางในการจัดงานประเพณีต่างๆ และมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ของหญิงและชายอย่างชัดเจน เช่น ปอยเฉลิมฉลองวิหารรอยพระพุทธบาท บ้านเมืองแปง ในวันที่ 9-11 พ.ค. ที่ผ่านมานั้น ถือว่าเป็นงานปอยใหญ่ของบ้านเมืองแปงเลยก็ว่าได้ กำนันและกรรมการหมู่บ้านได้จัดกำลังคน แม่บ้านหรือผู้หญิงในหมู่บ้านนั้นจะแบ่งทีมไปขายน้ำชายน้ำยมิ้น สัมปอยหน้าพระวิหารใหม่ อีกส่วนหนึ่งจะแบ่งเป็น 3 ทีมในการทำอาหารเพื่อถวายพระสงฆ์ ทำอาหารให้คนเฒ่าคนแก่ และทำอาหารให้คนทั่วไปที่ได้เข้ามาร่วมงาน ส่วนพ่อบ้านหรือผู้ชายในหมู่บ้านจะเตรียมสถานที่ เช่น กางเต้นท์ จัดเก้าอี้ ทำเวทีชั่วคราว ทำให้เห็นความเต็มแข็งของคนในเมืองแปงจากการร่วมไม้ร่วมมือในการทำงาน แม้แดดจะร้อนก็ตาม และไม่มีการอ้างหรือให้ค่าตอบแทน เพราะเป็นการช่วยกันอย่างจริงใจ

PPK NEWS ②

PPK NEWS ②

ช่วงนี้บ้านเราฝึกกันมากเลยนะคะ ไม่ร้อนอย่างที่เคย เพราะนอกจากฝนจะช่วยทำให้คลายร้อนแล้ว ฟุตบอลโลกก็ยังมาทำให้เราได้ครึกครื้นไปด้วย แม้ว่าบ้านเราจะไม่ได้เข้าร่วมการแข่งขันในครั้งนี้ก็ตาม T_T ไม่เป็นไรค่ะ มันต้องมีวันของเรา !!

ฟุตบอลโลกครั้งนี้เป็นการแข่งขันครั้งที่ 19 แล้วนะคะ แล้วมีใครทราบบ้างมั้ยคะว่า ครั้งแรก จัดขึ้นในปีอะไร ตอนแรกก็ไม่ทราบเหมือนกันค่ะ แต่ด้วยความอยากรู้อยากเห็นก็เลยไปท่องโลก อินเตอร์เน็ต แล้วหยิบมาให้ได้อ่านกันค่ะ

ฟุตบอลโลก หรือ ฟุตบอลโลกฟีฟ่า (FIFA World Cup) เป็นการแข่งขัน ฟุตบอลระหว่างประเทศ จัดการแข่งขันโดยฟีฟ่า ฟุตบอลโลกเริ่มครั้งแรกในปี พ.ศ. 2473 ในฟุตบอลโลก 1930 และจัดต่อเนื่องมาทุก 4 ปี ยกเว้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (1942, 1946)

ในปี ค.ศ. 1930 ซึ่งมีการจัดการแข่งขันฟุตบอลโลกเป็นครั้งแรกที่ประเทศอุรุกวัยนั้น FIFA ได้จัดทำถ้วยรางวัลสำหรับการแข่งขันครั้งนี้ โดยมอบหมายให้ปฏิมากรชาวฝรั่งเศสชื่อว่า Abel Lafleur เป็นผู้ออกแบบ ถ้วยใบดังกล่าวมีชื่อว่า The Jules Rimet Cup มีลักษณะเป็นรูปปั้นขนาดเล็ก ซึ่งทำจากเงินบริสุทธิ์ และแผ่นทองคำฐานทำจาก อัญมณีสีน้ำเงิน ที่ฐานทั้ง 4 ด้านมีแผ่นทอง ซึ่งได้จารึกชื่อของ 9 ประเทศ ที่ชนะเลิศการแข่งขันระหว่าง ปีค.ศ. 1930 - 1970

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 Dr. Ottorino Barassi ผู้ดำรงตำแหน่งรองประธานฟีฟ่า ขณะนั้นต้องซ่อนถ้วยใบนี้ไว้ในกล่องรองเท้าใต้เตียงนอน ตลอดช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อให้มั่นใจว่าจะไม่ตกอยู่ในมือของพวกกองทหารข้าศึก ค.ศ. 1966 ถ้วยใบนี้หายไปขณะนำไปโชว์ที่ประเทศอังกฤษ แต่ยังโชคดีที่มีหมาน้อยตัวหนึ่งชื่อ Pickles ไปขุดพบอยู่ใต้ต้นไม้ เมื่อปี ค.ศ. 1983 ถ้วยใบนี้ก็หายไปอีกครั้งหนึ่งซึ่งจะไม่มีใครพบมันอีกแล้วเพราะเพื่อประเทศบราซิลซึ่งชนะการแข่งขันฟุตบอลโลกถึง 3 ครั้ง ได้สิทธิ์ครอบครองถ้วยใบนี้อย่างถาวรขณะที่ถูกเก็บรักษาไว้ในกรุง Rio de Janiro พวกขโมย ได้ลักลอบโจรกรรมถ้วยรางวัลอันล้ำค่านี้ และหลอมมันเพียงเพื่อต้องการเงินบริสุทธิ์

หลังจากที่ประเทศบราซิลได้ครอบครองถ้วย Jules Rimet Cup อย่างถาวร FIFA จึงมีหน้าที่จัดหาถ้วยใบใหม่สำหรับการแข่งขัน ในปี 1974 ซึ่งคัดเลือกจาก 53 รูปแบบ โดยนักออกแบบจาก 7 ประเทศ และในที่สุดผลงานของ ศิลปินชาวอิตาลีชื่อ Silvio Gazzaniga ก็ได้รับเลือก

ถ้วยใบนี้มีชื่อว่า The FIFA World Cup™ Trophy ความสูง 36 ซ.ม.ทำจากทอง 18 กะรัต หนัก 4,970 กรัม ฐาน มีที่สำหรับจารึกชื่อของผู้ชนะ 17 ชื่อ ซึ่งมีมากพอจนกว่าจะถึงบอลโลกปี 2038

ฟุตบอลโลก 2010 เป็นการแข่งขันฟุตบอลโลกครั้งที่ 19 เป็นการแข่งขันฟุตบอลโลก ครั้งแรกที่ชาติจากทวีปแอฟริกา เป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขัน

ตัวนำโชคอย่างเป็นทางการในการแข่งขันฟุตบอลโลก 2010 ชื่อ ซากูมี (Zakumi) (เกิดเมื่อ 16 มิถุนายน ค.ศ. 1994 (อายุ 15 ปี)) เป็นมนุษย์ครึ่งเสือดาวผมสีเขียว ชื่อของเขามีที่มาจาก "ZA" ซึ่งเป็นรหัสประเทศของประเทศแอฟริกาใต้ และ "kumi" ซึ่งมีความหมายว่า "สิบ" ซึ่งเป็นจำนวนภาษาที่หลากหลายในแอฟริกา สีของตัวนำโชคนี้บ่งบอกถึงชุดที่ทีมเจ้าภาพใช้ทำการแข่งขัน คือ สีขาว และ สีดำ

นอกเหนือจากการแข่งขันแล้ว "ลูกฟุตบอล" ที่ใช้ในการแข่งขันฟุตบอลโลก 2010 ก็ได้รับความสนใจเหมือนกับทุกๆ ครั้ง ครั้งนี้นับเป็นครั้งที่ 11 นับตั้งแต่ปี 1970 ซึ่งผู้ผลิตลูกฟุตบอลที่ใช้ในการแข่งขันฟุตบอลโลก 2010 คือ adidas

ลูกฟุตบอลโลก 2010 คือ Jabulani เป็นภาษา IsiZulo หนึ่งในภาษาทางการของแอฟริกาใต้ มีความหมายว่า "เพื่อการเฉลิมฉลอง" ปีนี้พิเศษกว่าทุกปี เพราะมีการนำเสนอถึง 11 สี เพื่อแสดงถึงผู้เล่นจำนวน 11 คนในแต่ละทีม และยังมีความหมายรวมถึงภาษาทางการของประเทศแอฟริกาใต้จำนวน 11 ภาษา และชนเผ่าของแอฟริกาใต้อีก 11 เผ่าด้วย

Jabulani นี้มาพร้อมกับเทคโนโลยีที่โดดเด่น คือ ลดส่วนประกอบของชิ้นส่วนจาก 32 ชิ้นเหลือเพียง 8 ชิ้น ทำให้ลูกบอลมีประสิทธิภาพที่ดีขึ้น และนักเตะสามารถควบคุมทิศทางได้ง่ายขึ้น โดยมีน้ำหนัก 440 กรัม ขณะที่ดีไซน์จัดจำนวนสไตล์แอฟริกัน โดย adidas บอกว่านี่คือลูกฟุตบอลที่กลมที่สุดในโลก เพราะอัดด้วยแรงดันความร้อน

อ้อ เพลงฟุตบอลโลกอย่างเป็นทางการ มีชื่อว่า Waka Waka (This time for Africa) ร้องโดย Shakira feat. Freshlyground นะคะ

ขอให้ทุกๆ คน
สนุกกับเทศกาลบอลโลก
สดชื่นกับวันฝนพรำ
สบายใจที่จะทำงาน (และมี)
สุขภาพที่แข็งแรงกันทุกคน
แล้วพบกันใหม่ค่ะ

PPK2 News ปีที่ 1 ฉบับที่ 7 วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2553

PPK NEWS

ฉบับที่ ๗ วันพฤหัสบดีที่ ๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓

สวัสดีค่ะ ชาว PPK เผลอเป็นเดือน ปี 2553 ก็ผ่านพ้นไปครึ่งปีพอดีเนี่ยนะคะ ที่ผ่านมาเด็กๆคงจะมีอุปสรรคบ้างอะไรบ้าง แต่เราก็ผ่านพ้นมาได้ อีกครึ่งปีที่เหลือนี้ก็ตั้งใจให้ปัญหาใช้ชีวิตนะคะ? เอาละค่ะเรามาเข้าเรื่องกันดีกว่า คุยกันซ่งคงมีข่าวดีของเด็กๆที่พวกเราได้ update กัน มาดูกันนะคะว่าชาว PPK ทั้งหลาย ไปทำอะไร กันมาบ้างในครึ่งปีแรกนี้

อ๊อ !! ช่วงต้นเดือนกรกฎาคมนี้ พี่ๆปิงจันทร์ พี่ๆจันทร์ พี่ๆจ๊ะ จะเข้าพื้นที่ทั้ง 3 อำเภอ เพื่อทำแผ่นพับมาของเด็กๆบ้าน เช่น เมืองแป้ ป้าออด บ้านไร่ เมืองแพม ข่าโบ่ บ่อแร้ง แม่ลอนา สวาเจริญ พุนรวม เมืองปอน และอ่อนพ เป็นต้น เราใครสนใจก็มาร่วมเดินทางด้วยกันได้นะคะ ^^

โครงการสืบค้นและจัดการ

ทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนไทย

ระยะที่ 2 ในอำเภอปาย - ปาง

พะเยา - พุนรวม จ. แม่ฮ่องสอน

ช่วงนี้ที่กรุงเทพฯ เดี๋ยวร้อน เดี๋ยวฝน อากาศเปรปรวน ชาว PPK ในกรุงเทพฯ ดูแลตัวเองด้วยนะคะ ส่วนชาว PPK บนพื้นที่สูงทั้งหลาย อากาศเป็นอย่างไรกันบ้างคะ คาดว่าฝนคงตกไม่ต่างกัน ยังไงก็ดูแลสุขภาพกันด้วยนะคะ

เป็นห่วง และคิดถึงเสมอ

แล้วพบกันค่ะ

ช่วงเดือนมิถุนายนนี้ ลงพื้นที่บ้านต่อแพ บ้านหลวง โดยเข้าร่วมกิจกรรมภายในหมู่บ้าน อย่างงานประเพณี "วานปอลัก" ได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 10 มิถุนายนที่ผ่านมา เป็นพิธีทำบุญบ้านของชาวไทยใหญ่วัดฤดูประสงค์เพื่อทำบุญสืบชะตาบ้าน แต่ละหมู่บ้านจะจัดไม่ตรงกัน เพราะเชื่อว่าในรอบ 1 ปีอาจมีเหตุที่ดีจัญไรเกิดขึ้นบ่อยๆ พิธีดังกล่าวจึงเป็นทั้ง การรักษาและป้องกันสิ่งไม่ดีเหตุร้ายแรง ในครั้งนี้จัดพิธีบ้านใน 4 หย่อมหมู่บ้านเลี่ยงเกินไป คือ บ้านหวาน บ้านหวย บ้านใหม่ และบ้านเสงปาดีย

ซึ่งทางเหล่าต่อนหัดคนในหมู่บ้านจะรวมกันทำพิธีเดี่ยวในบ้านของตนเองเข้าร่วมในครั้งนี้ด้วย แต่ส่วนใหญ่จะเป็นคนแก่คนเฒ่า บาดคนรุ่นกำงานและเยาวชน ส่วนใหญ่จะเข้าร่วมงานนี้ออกไปนอกหมู่บ้านเท็นเด็กเยาะ ส่วนเด็กไปเรียนหนังสือ

เก็บเห็ดถอบ

ช่วงเดือนมิถุนายนนี้แหล่งน้ำไม่พร้อมต่อในการเริ่มต้นทำนาของลูกบ้านนี้ จึงทำให้ชาวบ้านต้องพึ่งพิงพรายไว้ตามการเก็บเห็ดเพราะภายในป่าหลัก เราจึงได้มีโอกาสไปเก็บเห็ดเผะ (เห็ดถอบ) ร่วมกับชาวบ้านด้วย ชุนเวลานี้นั้นชื่อเรื่องเห็ดเผะที่มีความอร่อยและมีจำนวนมาก ส่วนใหญ่แหล่งเก็บเห็นจะอยู่ใกล้ป่าหนึ่งละสมทหมู่บ้านต่อยสะนะ ใกล้บ้านต่อแพ บ้านหลวง เช่น บ้านควาย ห้วยปลาแม่ ห้วยสะอีด มีบ้างที่ต้องไปไกลถึงบ้านอกหมู่บ้าน เช่น บริเวณใกล้ควน รุกาฯ ทางไปเมืองปอน มีพ่อค้าเป็นคนในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้านมารับซื้อไปขายต่อเชียงใหม่อีกที คนที่ไปเก็บกาวันต่อนนี้จะมีรายได้เป็นหลักๆ เลยทีเดียว และเราจึงสังเกตุพบว่ามีมากพอ บวกกับความหนื่อยหอยจากการเก็บต่อยไปเก็บเห็ด ทำให้เราจึงสังเกตว่าไม่ได้ต่อลงราคาซื้อขายเห็ดเผาอีกแล้ว

PPK NEWS ②

ฉบับที่ ๗ วันพฤหัสบดีที่ ๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓

ข่าวจากบ้านเมืองแพม, ต้นฤดูฝน

ระหว่างวันที่ 29 พ.ค. ถึงวันที่ 1 มิ.ย. ที่ผ่านมา ทางทีมประวัติศาสตร์ ทีมโบราณคดี พร้อมด้วยโด้และ Nellisa เดินทางเข้าเมืองแพมโดยทางทีมประวัติศาสตร์ได้ทำการสัมภาษณ์ในเรื่องประวัติการตั้งถิ่นฐาน การโยกย้ายถิ่นฐาน ได้ความว่าหมู่บ้าน นั้ก่อตั้งโดย พ่อเฒ่ากะเดอ วงศ์กะเหรี่ยง (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) โดยย้ายมาจากบ้าน หนองขาวกลางในเขตตำบลห้วยปูลิง อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ในช่วงประมาณปี 2504 พ่อเฒ่ากะเดอ ซึ่งเป็นผู้นำย้ายลงมาอยู่ที่บ้านเมืองแพมในปัจจุบัน

ครั้งนี้ พวกเราชาวคณะยังมีโอกาสได้ร่วมงานประเพณีมัดมือ และร่วมลงแขกช่วยทีมโบราณคดี ทำฝังถ้ำเจดีย์ ส่วนเฟิร์น และโด้ ได้เปิดประสบการณ์ใหม่ ลงมือทำไร่ข้าวกับชาวบ้าน บริเวณเชิงเขาทางทิศใต้ของบ้านเมืองแพม ซึ่งต้องใช้ความชำนาญเฉพาะตัว ที่เรียกได้ว่า หลังสู้ฟ้า หน้าสู้ดิน เท้าต้องสู้ความลาดชัน จิกปลายเท้ากันสุดตัว นอกจากนั้นทีมประวัติศาสตร์พร้อมกับโด้ นศ. โบราณคดีที่สนใจข้อมูลเรื่องประเพณีงานศพของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้ขึ้นไปสำรวจและสังเกตการณ์ ป่าช้าบ้านเมืองแพม อย่างใกล้ชิด

เรียกได้ว่าทริปบ้านเมืองแพมในครั้งนี้พวกเราได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิต ทั้งชีวิตความเป็นอยู่ การทำมาหากิน งานประเพณีของชาวปกาเกอะญอ แบบครบรส

งานมัดมือ ณ บ้านเมืองแพม

กำนันบอกว่าวันนี้ในบ้านเมืองแพมมีงานมัดมือ พร้อมกับชักชวนพวกเราให้ไปดู เพราะเป็นงานที่ไม่ได้มีให้เห็นกันบ่อยนักและแซวว่าพวกเราโชคดีที่มาในวันนี้ พวกเราทั้งหกคน อันได้แก่ พี่ก้อ ตูน น้ำจิง เฟิร์น โด้ และNelliasa ต่างมองหน้ากัน เป็นนัยว่าเราตอบรับคำเชิญจากเจ้าบ้านอย่างเต็มใจ

พิธีมัดมือ ปกติในหนึ่งรอบปี จะจัดสองครั้ง คือ ครั้งแรกจัดในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 3 หรือถัดจากวันเลี้ยงมือ ซึ่งจะทำพิธีกันในทุกบ้าน ส่วนอีกครั้งคือวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 9 หรือหลังจากวันเลี้ยงผีไร่ผีนา แต่ในครั้งนี้ถือว่าเป็นกรณีพิเศษที่มีการจัดงานมัดมือสองบ้านในวันที่ 29 และทีมได้เข้าร่วมงานคือวันที่ 31 พฤษภาคม ที่ลูกหลานบ้านพ่อเฒ่าพะเข่ลา - แม่เฒ่าเคโพ จัดขึ้นเพื่อเรียกขวัญ เพิ่มมงคลชีวิตแก่สมาชิกทุกคนในครัวเรือน การมัดมือจะรวมลูกๆ หลานๆ ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ไกลใกล้แค่ไหน ถ้าถึงพิธีมัดมือทุกคนต้องกลับมาบ้านเพื่อต่ออายุ เติมความสุขความเจริญ เป็นเหมือนกุศโลบายอย่างหนึ่งที่ต้องการรวมญาติในรอบปี และเสริมสร้างขวัญทำให้เกิดพลังใจ ส่วนสิ่งของที่ใช้ในพิธีมัดมือนั้น ประกอบด้วยเหล้า 1 ขวด อาหารคาว ใช้หมูหรือไก่ต้ม ก็ได้ตามแต่ฐานะของแต่ละบ้าน ข้าวสุก ข้าวปุ๊ก (ข้าวเหนียวปั้นเป็นก้อนกลม) ขนมต้ม (ข้าวเหนียวต้มห่อด้วยใบไม้รูปร่างสามเหลี่ยม) เสื้อผ้าชุดใหม่ เป็นเสื้อผู้ชายหนึ่งชุด ผู้หญิงหนึ่งชุด ไม้คนข้าวทำจากไม้ไผ่ ตรงส่วนปลายด้านหนึ่งผ่ากระบอกออกเป็นด้ามจับ และด้ายฝ้ายที่ใช้มัดมือบรรยากาศภายในงานเต็มไปด้วยลูกหลาน และสมาชิกในหมู่บ้าน ต่างแวะเวียนเข้ามาที่บ้านงาน เพื่อเข้ามาขอขมา ผูกข้อมือเรียกขวัญ ให้มารับเครื่องเซ่นที่เตรียมไว้ให้กลับเข้าสู่ร่างของคนในครอบครัว โดยต้องพันรอบข้อมือสามรอบและดึงด้ายให้ขาด จากนั้นก็จะเอาด้ายฝ้ายไปแตะที่สำรับเครื่องเซ่น แล้วไปวางบนไหล่ เป็นอันเสร็จพิธี และหลังจากนั้นแขกที่เข้ามาร่วมงานก็ต้องร่วมทานอาหาร และเหล้า จากเจ้าบ้านที่ได้เตรียมไว้เลี้ยงแขกตลอดทั้งวัน

ส่วนพวกเราก็ขออนุญาตทำตามธรรมเนียมต้อนรับของชาวปกาเกอะญอด้วยความเต็มใจ

พี่ก้อ

PPK NEWS ②

ฉบับที่ ๗ วันพฤหัสบดีที่ ๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓

ข่าว (ยัง) โสดเหมือนเดิม ของทีมโบราณคดี

ในระหว่างครึ่งเดือนแรกของมิถุนายน ทีมโบราณคดียังคงม่วนชื่นอยู่ที่ โอ้ ปางมะผ้า! ในระหว่างวันที่ 29 พ.ค.–1 มิ.ย. พ.ศ. 2553 ทีมโบราณคดี (น้ำขิง Nellissa ตูน) ได้ผนึกกำลังกับทีมประวัติศาสตร์ (พี่ก้อ, เฟิร์น) และ นายโด้โด้ เข้าสำรวจบ้านเมืองแพม ต. ถ้ำลอด อ. ปางมะผ้า จ. แม่ฮ่องสอน โดยพักอาศัยอยู่ที่บ้านคุณพี่จันสี (เจ้าเก่า)

ครัวชายแดน

เมื่อถึงฤดูฝน ความชุ่มชื่นเข้ามาปกคลุมผืนดินทำให้ก่อเกิดสรรพชีวิตมากมาย หนึ่งในนั้นซึ่งถือได้ว่าเป็น พระเอก คือ 'เห็ดสด' พวกเราได้รับประทานสิ่งหนึ่งที่มี สีน้ำตาลออกดำ สีนุ่มๆ นุ่มๆ คล้ายกับปลิงในอาหารเหลาของวัดตาคารจีน สิ่งนั้นชาวบ้านเมืองแพม เรียกว่า 'เห็ดไคร้' หากใครที่เคยชมภาพยนตร์เรื่องอลิซฯ แล้ว เห็นเห็ดในตำนาน เราขอให้ท่านเข้าไปชมแบบ 3D ได้ที่บ้าน เมืองแพมค่ะ เห็ดไคร้นี้จะขึ้นบริเวณใต้ต้นไคร้ในช่วงฤดูฝน รูปร่างเหมือนกับเห็ดที่ชอบอยู่ในการ์ตูน เป๊ะๆ

การเข้าหมู่บ้านครั้งนี้ทีมโบราณคดีมีเป้าหมายเพื่อตรวจตรา และบันทึกความเปลี่ยนแปลง ของแหล่งโบราณสถานที่เคยทำการสำรวจไว้แล้ว ซึ่งได้แก่ แหล่งโบราณสถานบ้านเมืองแพม 1–3 นอกจากนั้นยัง พบแหล่งโบราณคดีเพิ่มเติมอีก 4 แหล่ง ได้แก่ แหล่งโบราณคดีถ้ำเจดีย์ เมืองแพม แหล่งโบราณสถานตรงข้ามถ้ำเจดีย์ แหล่งโบราณสถานไร่นายพลาแฮ และแหล่งโบราณคดีไร่สันดอยใกล้ถ้ำเจดีย์

นอกจากนั้นยังพบแหล่งโบราณคดีเพิ่มเติมอีก 4 แหล่ง ได้แก่ แหล่งโบราณคดีถ้ำเจดีย์เมืองแพม แหล่งโบราณสถานตรงข้ามถ้ำเจดีย์ แหล่งโบราณสถานไร่นายพลาแฮและแหล่งโบราณคดีไร่สันดอยใกล้ถ้ำเจดีย์ นอกจากนั้นขอแว้บไปเที่ยวถ้ำห้วยไร่และถ้ำลองยาวเพื่อชมถ้ำเป็นๆ สักครั้ง ต้องขอบอกเลยว่า Trip นี้ ทีมโบราณคดี VIP ตลอดงานค่ะ มีไกด์กิตติมศักดิ์เป็นถึงท่านรองฯ ทั้งสามแห่งหมู่บ้านเมืองแพม (ไตรเทพ)

นับว่าครั้งนี้คณะของพวกเราโชคดีมาก เนื่องจากวันแรกและวันสุดท้ายที่เข้าหมู่บ้านมีพิธีผูกข้อมือผู้เฒ่าพอดิบพอดี งานนี้เกิดขึ้นที่บ้านนายพลาแฮ รัตนอารยธรรม และนายพะเบ่ลา แดนทวีฤทธิ์ ซึ่งเป็นพิธีที่ลูกหลานจะร่วมกันทำให้กับผู้เฒ่าในบ้านเพื่อให้มีอายุยืน และหายเจ็บป่วย คณะของเราก็ได้ร่วมผูกข้อมือให้กับผู้เฒ่า เช่นกัน และผู้เฒ่าในงานพิธีก็ ยังผูกข้อมือให้กับพวกเราทุกคน เมื่อมองสายสิญจน์ที่ยังคงอยู่บนข้อมือข้างขวาของเรา ความประทับใจเล็กๆ ที่ได้รับและให้ ในห้วงเวลาเดียวกันนั้น ก็ผุดขึ้นมาใน 'ความทรงจำ' เสมอ

แปลก....แต่จริง!

นายสุพล ดาวเปล่งสุข (ผู้ช่วยฝ่ายรักษาความสงบ) ได้สาธิตเกมส์ทายใจจากก้อนหินให้กับพวกเรา ขณะพักอยู่ที่หน้าถ้ำห้วยไร่ ซึ่งสร้างความประหลาดใจให้กับพวกเรามากกกกกกกกกกก เพราะเขาจะทายถูกทุกครั้งและทุกคน หากใครสนใจอยาก 'ลองของ' ขอเรียนเชิญได้ที่เมืองหน้าด่านขุนยวมค่ะ

สมถวิล ศิษย์สาละวิน ถ่ายภาพ วอกัญญา ลูกผาบ่อง รายงาน จากสำนักข่าวค้างคาวชบา

แล้วพบกันใหม่
ฉบับหน้าจ้า

PPK2 News ปีที่ 1 ฉบับที่ 8 วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2553

PPK NEWS ②

ในอีกอำเภอของพื้นที่วิจัยอย่างขุนยวม ทางทีมมานุษฯ ก็ได้เข้าพื้นที่บ้านต่อแพ และจัดกิจกรรมกลุ่มย่อย ขึ้น 3 ครั้ง กับกลุ่มคน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเด็กๆ กลุ่มอาสาพัฒนาหมู่บ้าน(อสม.) และกลุ่มผู้สูงอายุ

หลังจากเวทีย่อยแล้ว ก็จัดเวทีเสวนาชาวบ้านกลุ่มใหญ่ โดยมีตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ รวมไปถึงผู้ที่สนใจมาร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อร่วมกำหนดทิศทางการจัดการความรู้ด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของหมู่บ้าน โดยผลที่ได้ คือ ชุมชนและโครงการฯ จะร่วมกันหาข้อมูลในแต่ละด้านแล้วเก็บรวบรวมไว้เพื่อจัดทำเป็นสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ แผ่นพับ ฯ สำหรับเผยแพร่ความรู้ให้ทั้งคนในและนอกชุมชนในโอกาสต่อไป

สมาชิกใหม่ของพวกเรา "พี่มิคกี้" (ผู้หญิงที่ใส่เสื้อสีชมพู) จะมาเป็นผู้ช่วยนักวิจัยทีมมานุษฯ เอาไว้คบบ้หน้าจะมาแนะนำให้รู้จักกันอย่างเป็นทางการนะคะ ยินดีต้อนรับค่ะ

ประกาศ ประกาศ

ตั้งแต่วันที่ 3 เป็นต้นไป ชาวเราจะทยอยกันเข้าไปบ้านถ้ำลอดเพื่อสำรวจถ้ำใหม่ หากมีผู้ใดสนใจจะเข้าร่วมสัมผัสกับความตื่นเต้นในครั้งนี้ ขอเชิญมาพบกันได้ที่บ้านถ้ำลอดนะคะ

แล้วพบกันใหม่ค่ะ

PPK2 News ปีที่ 1 ฉบับที่ 9 วันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2553

น.ส. นัทธนน ภู่รีพัฒน์พงศ์ นักมานุษยวิทยากายภาพ กำลังวิเคราะห์กระดูกที่พบภายในถ้ำอย่างมีความสุข

พบถ้ำใหม่ที่ปางมะผ้า

โลงผีแขวน/กระดูกเพียบ !

เป็นที่ฮือฮามากใน อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน

เมื่อมีการค้นพบถ้ำผีแขวนแห่งใหม่ ใกล้กับบ้านถ้ำลอด ต.ถ้ำลอด ภายในถ้ำพบโลงผีแขวนรูปแบบต่างๆ ทั้งเล็กและใหญ่ เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังมีกระดูกมนุษย์อยู่ทั้งในและนอกโลงมากเช่นกัน

โครงการสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ในลำน้ำคอปาย - ปางมะผ้า - ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะที่ 2

PPK 2 NEWS

ปีที่ 1 ฉบับที่ 9 วันอาทิตย์ที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2553

ภาพซ้าย ดร. นักวิจัยทีมประวัติศาสตร์ กำลังไขขัวลงสู่ถ้ำด้วยใจระทึกเช่นเดียวกับคนอื่นๆ

ภาพขวา คุณพี่เลขา และช่างภาพประจำโครงการ พาน้องเดินทางสู่ถ้ำด้วยความตื่นเต้น

สำรวจถ้ำใหม่ หลังจากทราบข่าวถ้ำใหม่ ทีมโบราณก็เร่งไปสำรวจ พร้อมกับพ่อหลวงบ้านถ้ำลอด ลุงจอห์นนักสำรวจถ้ำและเพื่อน พร้อมกับทีมประวัติศาสตร์ นำโดย อ. มุชมภางค์ โดยเริ่มเข้าไปเมื่อ 6 สิงหาคมที่ผ่านมา

12 สิงหาคม วันแม่แห่งชาติ เหล่าบรรดามนุษย์ถ้ำทั้งหลายก็ยังคงเข้าถ้ำกันทุกวัน มิได้หยุดพ่อน

ภาพซ้าย ดร. นักวิจัยทีมโบราณฯ ก่อนเข้าสำรวจถ้ำ

ภาพขวา ดร. นักวิจัยทีมโบราณฯ เช่นกัน **แต่** หลังจากการเข้าถ้ำมาแล้วหลายวัน

ขณะที่ท่านกำลังอ่านอยู่นี้ทางโครงการฯ ของเราได้ดำเนินการสำรวจเสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 6-9 และ 11-14 สิงหาคม

พบกันใหม่ฉบับหน้าค่ะ

PPK2 News ปีที่ 1 ฉบับที่ 11 วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2553

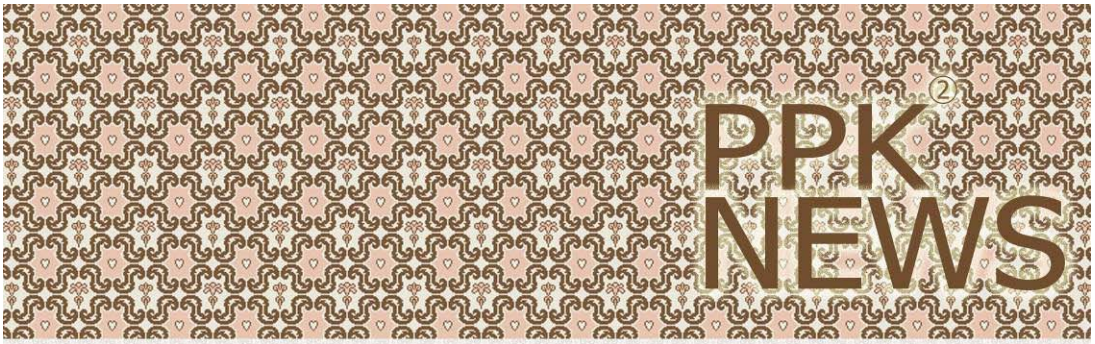

สวัสดีค่ะทุกๆๆๆๆๆ คน ไม่ได้พบกันนานเลยนะคะ ช่วงนี้ที่กทม. มีลมมรสุมเข้า ฝนตกน้ำท่วมกันตลอดๆ แล้วที่แม่ฮ่องสอนเป็นอย่างไรกันบ้างคะ ไม่ได้ไปเสียนาน แต่อีกไม่นานเราก็คงได้พบกันอีกในเร็ววันนี้แน่นอนค่ะ อ้อ!! แล้วที่เบอร์ลินล่ะคะเป็นยังไงบ้างคะอาจารย์ ฝนตกเหมือน กทม. หรือเปล่า อากาศและบรรยากาศเป็นยังไงบ้างคะ ถ่ายรูปมาให้ชาว PPK ได้ชื่นชมกันบ้างนะคะ : D

เอาล่ะคะกลับมาที่ PPK NEWS ฉบับนี้กันต่อ เช่นเคยค่ะ เรามีข่าวคราวของแต่ละทีม ซึ่งแต่ละทีมก็มีสไตล์การเขียนที่แตกต่างกันไป ใครเป็นแฟนนักเขียนคนไหนก็เลือกอ่านกันได้เลยนะคะ

ฉบับนี้มีอะไรมาให้ชมกันค่ะ คงจำกันได้นะคะว่าช่วงที่ผ่านมาพวกเราได้ทำแผ่นพับให้บ้านต่อแพ และได้ไปขอความคิดเห็นจากชุมชน ผลปรากฏว่าเราต้องทำแผ่นพับขึ้นมาใหม่ โดยเฉพาะแผนที่ ตอนนี้คนทำแผนที่คนเดิมทำแผนที่ใหม่ให้เสร็จแล้วนะคะ พร้อมกับวาง lay out ในส่วนของเนื้อหาให้เป็นของแถมอีกด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อให้เข้ากับแผนที่ของเขา เรามาดูกันเลยค่ะว่าหน้าตาจะเป็นยังไง

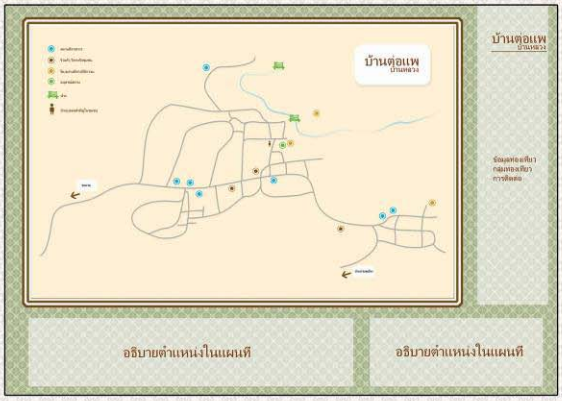

PPK NEWS 2

ม่วนๆ กวนข่าวกับทีมโบราณคดี

สมถวิล ศิษย์สาละวิน ถ่ายภาพ / วอกัญญา ลูกผาบ่อง รายงาน จากสำนักข่าวศึกหม้อไฟ ซามุไรจิ๋มจุ่ม

ก่อนอื่น ขอกล่าวคำว่า "สวัสดี" ก่อนนะคะ ทางทีมโบราณคดีถวิลหาสมาชิกโครงการฯ เป็นอย่างมาก ระหว่างช่วงเดือนกันยายนนี้ ทางทีมได้ทำการสำรวจพบแหล่งโบราณคดีภายในอำเภอขุนยวมเพิ่มอีก 3 แหล่ง คือ แหล่งโบราณสถานวัดห่างสบปอน (บ้านท่าหินส้ม) แหล่งโบราณสถานดอยมน (บ้านต่อแพ) และแหล่งโบราณสถานห้วยหนองผักเน็ด ทั้งสามแหล่งนี้สันนิษฐานว่าเป็นศาสนสถานทั้งหมด นอกจากนั้นทางทีมได้มีโอกาสไปสำรวจถ้ำแม่ลากะน้อย บ้านหนองแห้ง ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดีแต่อย่างใด แต่ก็นับว่าเป็นถ้ำที่มีความสวยงาม เนื่องจากยังคงพบหินงอกหินย้อยอยู่ การสำรวจในเดือนนี้ของทีมโบราณคดีประสบปัญหาในเรื่องฤดูกาลเป็นอย่างมาก ฝนตกลงมาไม่ขาดสาย ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้พบแหล่งโบราณคดีเท่าที่ดังกล่าวข้างต้น

โบราณสถานห้วยหนองผักเน็ด

บ้านท่าหินส้ม

ซรุโดท่าหินส้มบอน

ถ้ำแม่ลากะน้อย

โบราณสถานห้วยหนองผักเน็ด

การเดินทางไปสำรวจแหล่งขุนยวม

Warning : ความเจริญ (ทางวัตถุ)

บ่อน้ำพุร้อนบ้านหนองแห้ง ปัจจุบันนี้โป่งน้ำพุร้อนบ้านหนองแห้งได้มีการเข้าไปก่อสร้างอาคารขายสินค้า ห้องอาบน้ำ และอ่างแช่น้ำพุร้อน กำลังจะเสร็จสิ้นโครงการ ประมาณ อีก 4 เดือนข้างหน้า เพื่อให้ทันฤดูหนาว (ฤดูกาลท่องเที่ยว) ถือว่าเป็นโครงการที่มีขนาดใหญ่มาก ได้งบประมาณมาจาก อบต.เมืองปอน ค่ะ

อนุสรณ์สถานมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น ในขณะนี้มีการดำเนินงานก่อสร้างอาคารจัดแสดงหลังใหม่อยู่ โดยบริษัทเซอร์กรีน ซึ่งทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้งบประมาณจากโครงการไทยเข้มแข็งของรัฐบาลเป็นจำนวนเงิน 20 ล้านบาท จะเสร็จสิ้นโครงการในอีก 6 เดือนข้างหน้า แต่อาคารหลังเก่าก็ยังคงเก็บรักษาไว้ โดยการสร้างอาคารใหม่ทั้งหมดนี้ ยังคงอยู่ในพื้นที่เดิมของอนุสรณ์สถานฯ ค่ะ

ข่าวดีจ้า

ขณะนี้ลุงยิงกับน้าเพ็ญ ครอบครัวอุปถัมภ์ของพวกเรา ได้กลับมาพักฟื้นที่บ้านขุนยวมแล้วค่ะ อาการของลุงยิงดีขึ้นมาก สามารถนั่งและลุกเดินได้ แต่ยังกินอาหารเองไม่ได้ ต้องให้อาหารเหลวทางสายยางไปก่อนค่ะ

ขอแสดงความยินดีกับครอบครัวลุงยิงด้วยนะคะ

ทางทีมโบราณคดียังคงรอคอยการกลับมาของทุกคนนะ
"ยังรอคอยเธอเสมอ ไม่ว่าเธออยู่ที่ใด ยังรอรอยยิ้มที่แสนอบอุ่นมาจากหัวใจนะจ๊ะ"

ข่าวจากทีมมานุษยวิทยาและการจัดการฯ

สวัสดีค่ะ ทีมมานุษยวิทยาและการจัดการขอเริ่มข่าวแรกด้วยข่าวจากอำเภอขุนยวมในช่วงปลายเดือนสิงหาคม เราได้มีการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มใหญ่เพื่อหาข้อสรุปในการจัดทำแผ่นพับของบ้านต่อแพ และบ้านหลวง ตำบลแม่เงา กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากการจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่มบ้านต่อแพในครั้งแรกเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2553 ตามข้อเสนอที่จะให้มีการจัดทำแผ่นพับเพื่อแนะนำชุมชน โดยมีหัวข้อหลัก 7 ข้อ ได้แก่ ประวัติชุมชน ประเพณีสิบสองเดือน การแต่งกาย อาหาร การละเล่น สุภาษิต และแผนที่ชุมชน ซึ่งในแต่ละหัวข้อมีการร่วมกันหาความรู้โดยให้คนในชุมชนเป็นหลักเพื่อเป็นการรวบรวมเนื้อหาความรู้จากคนในชุมชนเอง กิจกรรมต่อเนื่องในครั้งที่สองนี้ก็ได้เสร็จสิ้นลงไปแล้วในวันที่ 28 สิงหาคม 2553 ซึ่งได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดี ผลของการจัดกิจกรรมนอกจากจะเห็นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผ่นพับที่เน้นไปที่ข้อมูลภาพรวมของประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวแล้ว ยังทำให้รับทราบแนวทางของการรวบรวมเรื่องราวของท้องถิ่นไว้ในรูปแบบของหนังสือและสื่อการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวของท้องถิ่นที่มุ่งเน้นเป้าหมายไปที่เยาวชนคนรุ่นต่อไปอีกด้วย

และข่าวสุดท้ายมาจากบ้านใหม่ดอนตัน ตำบลเมืองแปง อำเภอปายที่จะมีการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มใหญ่เพื่อจัดการมรดกทางวัฒนธรรมครั้งแรกในวันที่ 4 ตุลาคม 2553 ตั้งแต่เวลา 19.00 น. เป็นต้นไป ที่หอประชุมบ้านใหม่ดอนตัน ส่วนสถานการณ์ทั่วไปรอบหมู่บ้านนั้นมีข่าวร้ายเกิดขึ้นในวันที่ 17 กันยายนที่ผ่านมาเนื่องจากแม่น้ำแปงเอ่อล้นท่วมไร่ถั่วของชาวบ้านเสียหายเป็นจำนวนมากซึ่งทางอบต. ก็เข้ามาให้เงินช่วยเหลือไปเรียบร้อยแล้ว สภาพหมู่บ้านโดยทั่วไปในช่วงเดือนกันยายนจึงเป็นภาพของการเฝ้ารอให้ถั่วเหลืองแห้งทั้งต้น และเก็บเกี่ยว ซึ่งฤดูกาลเก็บเกี่ยวถั่วเหลืองที่กำลังจะมาถึงประมาณเดือนตุลาคมนี้ ช่วงนี้ชาวบ้านผู้ชายส่วนใหญ่ก็จัดเตรียมอุปกรณ์ในการเก็บเกี่ยวถั่วเหลือง และผู้หญิงก็จัดเตรียมแกะหอมเพื่อเป็นเมล็ดพันธุ์ในการปลูกหลังจากเก็บเกี่ยวถั่วเหลืองเรียบร้อยแล้ว

ขอบคุณสำหรับการติดตามค่ะ จากทีมมานุษยวิทยาและการจัดการ

PPK NEWS ②

ข่าวจากทีมประวัติศาสตร์

ในช่วงเดือนกันยายนที่ผ่านมา ทีมประวัติศาสตร์ได้เก็บข้อมูลที่บ้านหลวง บ้านต่อแพ ต. แม่เงา อ. ขุนยวม จ. แม่ฮ่องสอน จึงขอนำความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีของชาวบ้านหลวง บ้านต่อแพมาฝากกัน โดยเรื่องที่จะนำเสนอนี้ คือ การรำนก รำโต และการเฮ็ดความไตหรือว่าความ

รำนก รำโต

ที่มาของการรำนก มาจากการที่คนไทใหญ่ ถือเอาเหตุการณ์ตอนพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พวกสิ่งสาราสัตว์พากันออกมาต้อนรับพระพุทธเจ้า คนไทใหญ่ได้ถือเอาสัตว์ในป่าหิมพานมาทำเป็นการแสดง เช่น นกกิ่งกะราที่มีลักษณะหน้าเป็นคน ตัวเป็นนก ส่วนการรำโตนั้นมีอยู่ 2 แบบการแสดง คือ โตแบบธรรมดาและโตแบบกลิ้ง (ท่าทางจะผาดโผนกว่า) การแสดงในโตหนึ่งตัว ต้องใช้ผู้แสดง 2 คน ต้องอาศัยความสามัคคีเป็นอย่างมาก และมีการส่งสัญญาณให้กันเวลาเต้น จะมีการหลอกล่อเวลามีคนมาให้เงิน ส่วนมากผู้ที่ทำการแสดงมักจะเป็นวัยรุ่น (โดลักษณะคล้ายแพะแต่มีเขาเหมือนกวาง) การรำนกรำโตสมัยก่อนรำแต่ตอนออกพรรษาแต่ปัจจุบันอาจจะรำเพื่อต้อนรับแขกในหมู่บ้าน หรือในงานต่าง ๆ สมัยก่อนในงานแสดงครั้งหนึ่ง มีการรำแบบต่างๆ อยู่หลายชนิด เช่น รำนก รำโต ฝีตาโขน (ปัจจุบันสูญหายไปแล้ว ภาษาไทยใหญ่เรียกว่า กนโขน) และยังมีการรำหลายอย่างที่ปัจจุบันหาพบได้ยากขึ้น เช่น การรำนางจัมปู (พระนางจามเทวี) ม้าหัวเขียว (ม้าคู่บุญของกษัตริย์) ผีเสื้อ (กะเบ้อคง) ส่วนใหญ่เป็นสัตว์ต่างๆ ที่อยู่ในป่าหิมพานต์ ปัจจุบันนี้การรำสัตว์ที่เห็นได้บ่อย คือการรำนก และรำโต ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชมรมอยู่ในโรงเรียนสอนเด็กนักเรียนให้หัดเต้น โดยไม่ได้เต้นเฉพาะงานออกพรรษาอย่างเดียวเหมือนเมื่อก่อน แต่จะเต้นในงานบุญ งานปอย แล้วแต่โรงเรียนจะนำชมรมไปแสดงที่ไหน

เฮ็ดความ

การเฮ็ดความหรือว่าความของชาวไทยใหญ่ ก็คือการร้องเพลง โดยจะร้องเป็นภาษาไทใหญ่ การเฮ็ดความนั้นจะทำกันในงานบุญ เช่น งานปอยจะกิ๊ะ (งานวันพระ) งานทำบุญบ้าน โดยผู้ที่ร้องเพลงเฮ็ดความนั้นจะมีประมาณ 1-3 คน โดยทั่วไปจะร้องคนละประมาณ 15 นาที การร้องจะมีการตอบโต้กับคนที่มาชม ไม่ว่าจะเป็นคนเฒ่า คนหนุ่มสาว แม่มาย โดยทำนองการร้องเฮ็ดความนั้นมีทั้งหมด 7 ทำนอง

แต่จากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่จะจำได้แค่ 6 ทำนอง คือ ล่องคง เซกุง ปานแซง (ใช้เล่นละครไทใหญ่) ยอกย้อน กวามหลง (เรื่องราวในวรรณคดี) นกกือ โดยปัจจุบันนี้ที่ร้องกันอยู่คือ ล่องคง และปานแซง นอกนั้นไม่ได้ร้องแล้ว การร้องในงานครั้งหนึ่งไม่มีกำหนดเวลาว่าจะร้องถึงเวลาไหน บางครั้งอาจจะร้องตั้งแต่หัวค่ำจนถึงเช้าของวันรุ่งขึ้น ถ้างานไหนมีเจ้าภาพ เจ้าภาพอาจจะมีการมอบรางวัลหรือสิ่งตอบแทนให้กับผู้ร้อง โดยรางวัลนี้จะเรียกว่า ตกกะทู